

MARIA DOLORES ARBELAIZ

Barandiaran, Lekuona eta Mitxelenaren liburu denda kuttuneko arduraduna

ARGIA

2006ko otsailaren 19a | LXIX. urtea | 2.028 zenbakia | 3,50 euro

Artxibo Nazionala azkenean

Proiektua
prestatzen
ari da
Jaurlaritza

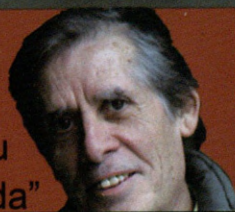
NET HURBIL

India globalizatua: puntako
softwarea 300 miloi herritar
osetiren erdian

MARIANO FERRER

(18/98+ plataformako kidea)

“Zuzenbidezko estatua berreskuratzeko modu
bakarra epaiketa mota hau gelditzea da”

Euskal
Kulturaren
URTEKARIA

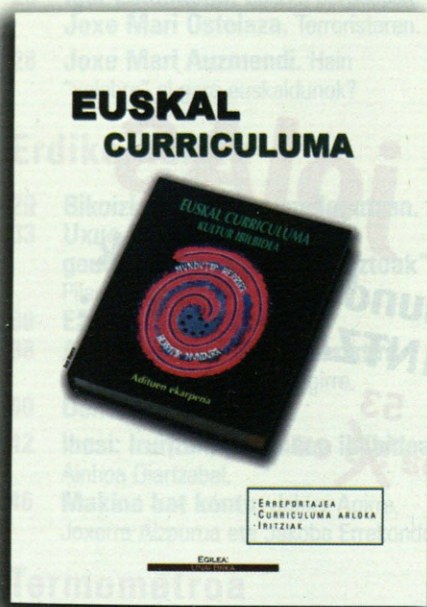
2006

 ARGIA

Liburudendetan salgai: 16€
harpidedunek etxean doan

sailez sail

- 17 atal
- iritziak
- infogramak
- elkarrizketak

euskal curriculumuma aztertuz erreportajea eta adituen iritziak

euskal kulturaren aurkibidea

- 8.000 erreferentzia baino gehiago
- helbideak
- telefonoak
- web orriak

mundua ezagutzeko jolasa
Nairobiarra

+

bidaiA jolas

Nairobiarra + Munduko ipuinak
NEGUKO ESKAINTZA BEREZIA:

Prezioa: ~~58~~ euro 53

Harpidedun prezioa ~~58~~ euro 48

Munduko ipuinak

8 lekutako kontakizun bana.

eskaerak

943 37 15 45 • denda@argia.com
 www.argia.com

Pertsonaia

- 12 Maria Dolores Arbelaiz:** "Internet da mende honetako panazea, baina jendea liburutara bueltatuko da". Miel A. Elustondo.

Gaiak

- 18 Euskal curriculum eta LOE aurrez aurre.** Unai Brea.

Iritziak

- 21 Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
22 Martin Barriuso. Urtebete metro karratuko.
23 Xabier Sarasua. Ezkerretik gobernaturako Herriaren bila.
25 Igor Estankona. Balizko perpausak.
Joxe Mari Ostolaza. Terroristaren.
28 Joxe Mari Auzmendi. Hain "xelebre" al gara euskaldunok?

Martin Barriuso.

Mariano Ferrer.

Erdiko kaiera

- 29 Bikoizketa:** Ahotsa mailegutzan. Mayi Tolosa.
33 Uxue Apaolaza: "Gaizki gaudenean denok gara gaiztoak". Pilar Iparragirre.
36 Ezpalak. Katixa Garate.
38 Argitalpenak: Felipe Juaristiri elkarrizketa. Pilar Iparragirre.
40 Denbora-pasak.
42 Ihesi: Iruritan, gaitainen ibilbidea. Ainhoa Oiartzabal.
46 Makina bat kontu. Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua eta Jakoba Errekondo.

Uxue Apaolaza.

Termometroa

- 51 Ikus-entzulearengana helduko diren euskarak sortzen.** Unai Brea.
54 Bero-beroan.
56 Net Hurbil. India globalizatua: lurralde bat eta bi mundu. Pello Zubiria.

6 | Artxibo Nazionalea

Gure memoriak etxea izango du

Jaurilaritzak esan du legealdi honetarako Euskadiko Artxibo Nazionalaren proiektua martxan izango dela, Kataluniakoa baino 30 bat urte beranduago. Besteak beste, Salamancako paper famatuentzako etxea izango da eta Bilbon izango du egoitza.

24 | Luparekin

Paula Kasares

58 | Azkena

Karmelo Landa

26 | Agenda 22

Andoni Egaña

48 | Mariano Ferrer

18/98 auziaren instrukzio txarra dela-eta, etenaldiz etenaldi burutzen ari da epaiketa, alabaina, prozesu garrantz hau indarrean dago. 18/98+ lan taldeak herritarak Bilbora deitu ditu auzia gelditze aldera. Talde honetako arduradun Mariano Ferrerek esan digunez "pertsona hauen eskubi-deak eta duintasuna berreskuratu beharra dago".

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estibx Eizagirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Produzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombo, Jon Torner, Mikel Garcia, Naiara Irureta.

Kudeatzailea: Berdaitz Gola. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz. Publizitatea: Igor Garmendia. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde, Aloña Sorraluze. Bezeroen harrera: Olatz Kortza.

Argitalpenak: Arantza Egaña. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza, Hego Euskal Herria: 127 euro. Ipar Euskal Herria: 155 euro. Espainia: 127 euro. Beste atzerriak: 160 euro. Airez: 252 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaia Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Dani Blanco.

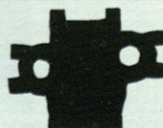

Eusko Jaurilaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

gizarte ekintza

Artxibo Nazionala Memoriaren paperak bildu eta zabaldu behar dira

Kataluniako eta EAElko Autonomia Estatutuak urte berean onartu ziren, 1979an. 1980ko urrian Arxiu Nacional de Catalunya martxan jarri zen; hemen, 2006an, oraindik ez dugu Artxibo Nazionalik. Historiagileek haren beharraz hitz egin digute eta Jaurlaritzako ordezkariak legealdi honetan martxan jarriko duten proiektuaz. Etorkizunean sarean edozeinek kontsultatu ahal izango duen artxibo birtuala aurreikusten da. Baina horrek ez die dokumentu originalei duten garrantzia kenduko, ezta Salamancan dauden eta hemen beharko luketen paperei ere.

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Argazkiak: Dani Blanco

SALAMANCako PAPER FAMATUAK Arxiu Nacional de Catalunya iristen ikusi ditugu berriki, bere etxera, egon behar duten tokira, ongi-etorri pankarta eta guzti. 36ko Gerran euskaldunei kendutako paperek ere etxera itzuli beharko lukete. Baina zein etxetara, ez badugu Artxibo Nazionalik? Kataluniarrek euren Autonomia Estatutua onartu eta berehala jarri zuten martxan artxiboa. EAEn aldiz legealdi honetan sartu du Eusko Jaurlaritzak Artxibo Nazionalaren proiektua bere agendan. Salamancatik etorri beharko luketen dokumentuak ez ezik, Artxibo Nazionalak gure memoria gordetzen duten dokumentuak bildu eta kudeatu beharko lituzke eta, beste artxi-boetan dauden dokumentu interesgarrien erreferentziak bildu. Hori guztia ordenatu, kudeatu eta kontsultagai ipinita beteko da Liburutegi Nazionalaren funtzioa.

Historiagileentzat artxiboa lanabes garrantzitsua da eta horregatik tresna horrek ondo funtzionatzeari eskatzen dute: “Gaur arte bildu diren fondoak ondo gorde eta kudeatu behar dira; bestetik, dauden hutsuneak betetzen joan behar da; eta azkenik, funtsak osatu eta kudeaketa hobetzeko etengabeko lana egin behar da” dio Josu Chueca historialari eta EHUKo irakasleak. Bere esanetan, artxibo zerbitzu zentralizatu batek ero-

16 A 92 4387	16 A 91 4386	16 A 90 4385	16 A 89 4384	16 A 88 4383	16 A 87 4382
16 A 102 4387	16 A 101 4386	16 A 100 4385	16 A 99 4384	16 A 98 4383	
17 R 2 4379	17 R 1 4378	16 A 112 4377	16 A 111 4376	16 A 110 4375	16 A 109 4374
17 R 10 4387	17 R 9 4386	17 R 8 4385			

Artxiboa Bilbon, liburutegia Donostian?

Aurreko legealdian Eusko Jaurlaritzako Ondare Zuzendaritzak Artxibo nahiz Liburutegi Nazionalak sortzeko azterketak burutu zituen. Hauen kokapenerako baldintzak ere izan zituen aztergai. Artxiboa Bilbon izatea komeni zela ondorioztatu zuen: ikasle kopuru handia du, unibertsitateak bertan daude, EHUK zein Deustuko Unibertsitateak egoitza berriak zabalduko dituzte Abandoibarran... Erakundeekin hitz egin, arrazoi horiek kontuan hartu eta adostasunera iritsi ziren.

Artxiboa Bilbori egokituta, logikoa da pentsatzea liburutegia Donostiarentzat izango dela. Gipuzkoan izango dela aurreikusia dute eta, seguruenik hiriburuan kokatuko dute Liburutegi Nazionala. Tabakaleran izango ote den aipatu da azken aldian eta horrek Liburutegi Nazionala urte luzez aldarrikatu dutenen artean kezka sortu du. Bearing Point kontsultoreak egindako Tabakaleraren aurreproiektuak dio liburutegia lehen solairuan koka daitekeela, 1.200 metro koadroko espazio hartuz. Kataluniako Liburutegi Nazionalak 15.000 metro ditu eta dagoeneko txiki geratu da. Nafarroako Liburutegi Orokorra aldiz, 20.000 metro izango ditu. Ez dirudi 1.200 metro nahikoak izango direnik. Koldo Ordozgoiti Kultura Saileko Komunikazio arduradunaren esanetan: "Hori jakin gabe hitz egitea da. Proposamen bat baino ez da eta beste aukera batzuk begiratu behar dira. Azkenean, Liburutegi Nazionalak ezaugarri batzuk bete beharko ditu eta horien arabera hartuko da erabakia".

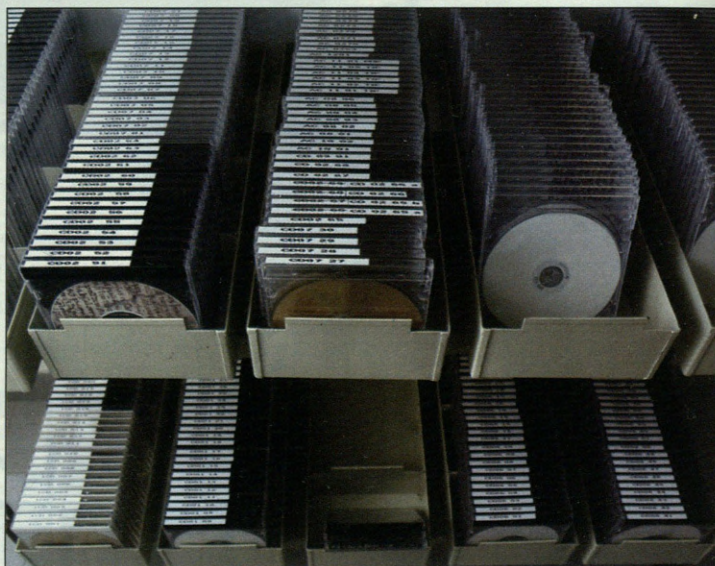
sotasuna ekarriko lioke ikertzaileari. Baina beste ondorio garrantzitsua ere izango luke: "Ondare dokumentala ez galtzea".

Kataluniarekiko 30 urte inguruko atzerapenaren zergatiak galdetuta zera dio historiagileak: "Historiagileok indar gutxi dugu presioa egiteko eta Jaurlaritzak beste lehenasun batzuk izan ditu". Orain arte behintzat, une honetan bere aurrekontuetan Artxibo Nazionalaren sorrera onartua baitauka. Jose Ramon Cruz Mundet, Carlos III Unibertsitateko (Madril) artxibistika irakasle donostiarra ere iritzi berekoa da; ez du borondate politikorik ikusten eta "Katalunian ez bezala, hemen oso presio sozial eta profesional txikia dago".

Arantza Arzamendik Donostiako Udal Liburutegian jardun du luzaro eta 2002tik Eusko Jaurlaritzako Kultur Ondare zuzendari ari da lanean. Eta beste arrazoi bat du Artxibo Nazionalaren proiektuari orain heldu izana azaltzeko: "Dokumentazio administratiboak 50 urteko epea behar du legez historiko bihurtzeko eta, beraz, kontsultagai izateko. Hau da artxibo historikoa sortzeko momentua, orain oinarri sendoa duelako". Atze-

Hutsetik hasi gabe

Jaurlaritza sortu eta kulturako kompetentziak bereganatzean sortu zen Ondare Zuzendaritza eta honen barruan artxiboen zerbitzua. 1986an Irargi sortu zen Bergarako Errekalde Jauregian dokumentazioa bildu eta aztertzeko. 1990ean Ondarearen Legea onartu eta EASN -Euskal Agiritegien Sistema Nazionala- sortu zen. Lehenengoz dirulaguntzak izan ziren artxibo publiko nahiz pribatuentzat eta laguntzek indarrean jarraitzen dute. Urte hauetan guztietan bertako nahiz kanpoko dokumentazioa topatzen, inbentarioak egiten, erreproduzioak egiten... aritu dira. Hurrengo pausoa 1997an iritsi zen Badator datu basearekin. Egun XIII-XIX mendeetako dokumentuak Internet bidez kontsulta daitezke horri esker. Jaurlaritzako ordezkariak diote egindako lan hau Artxibo Nazionalarentzat oinarri sendoa dela.

Dokumentuen digitalizazioak ahalbidetzen du sarean artxibo birtualak zabaltzea.

rapena baino "bide ezberdinak" aipatzen ditu Kataluniako erreferentziak galdetzean: "1980an Generalitatek bere artxibo administratiboa sortu zuen, eraikin berezian, izaera berezi batekin. Eusko Jaurlaritzak ere bere artxibo administratiboa sortu zuen orduan, Lakuan bertan, Jaurlaritzako zerbitzu bezala, baina kontsultetara irekia, Katalunian izan duen nortasun berezia izan ez badu ere". Kataluniak ez bezala, EAeko lurralde bakoitzak lehenagotik foru artxibo garrantzitsuak dituela gaineratu du.

Josu Chuecaren ustez, ordea, Jaurlaritzak Generalitatek baino arrazoi sendoagoak izan ditu Artxibo Nazionala bultzatzeko: "Jaurlaritzak, frankismoak behartutako erbestean, askoz aktibitate handiagoa izan zuen Generalitatek baino, dokumentazio gehiago sortu zuen, beraz, eta horrek artxiboarentzako oinarri sendoagoa esan nahi du".

Izena eta izana

Arrazoiak arrazoi, 2010erako, hots, legealdi hau amaitzerako, Artxibo Nazionala abian izango dela dio Ondare zuzendariak: "Amaituta egongo

ote den ez dakigu, baina bideratua bai. Oraindik ez dakigu lehendik dagoen eraikin batean ipiniko den edo egoitza berria eraiki beharko den; horrek asko baldintzatuko du epea". Bilbon kokatuko dute eta seguruenik Euskadiko Artxibo Nazionala izango du izena. Historiagileentzat izena gutxienekoa da eta izanari ematen diote garrantzia. Arantza Arzamendik, artxiboak izan behar dituen ezaugarrien artean, bi azpimarrazten ditu. Batetik, teknologia berriak aplikatu behar dira ondare dokumentalen tratamenduan; funtsak digitalizatzea eta sarean erabilgarri jartzea nahitaezkoa bilakatu da. Internet bera dokumentu iturri ikaragarria da: "Hemendik urte batzutura dokumentu historiko izango dira, oso azkar aldatzen dira eta asko gal daiteke. Erronka handia dugu hor", dio Arzamendik.

Beste ardatz garrantzitsu bat artxiboen zabalkunde lanean datza. Gizarteari begira, artxiboak erakunde itxiak izan dira eta, ikertzaileez gain, oso jende gutxi hurbildu izan da bertara. "Artxiboek funtzio bat dute ikerketari begira, baina aisialdian duten funtzioa ere bultzatu behar da", Ondare zuzendariaren esanetan. Genealogiek, esaterako, arrakasta handia dute ikerlari ez diren artean, norbere herriko historia ezagutzeko ere hurbil daiteke publikoa eta hezkuntzatik, bideratuz gero, ikasleentzat bisitak antola daitezke. Zentzu honetan Cruz Mundetek dio: "Artxiboek arlo historikoaz haratago doan erabilera dute. Dokumentuak ez dira bere balio historikoagatik sortzen, kudeaketarako, froga moduan edo ezagutzarako informazio bezala baizik". Helburu hauek kontuan hartuta, Jaurilaritzako teknikariak atzerriara begira jarri dira: "Britainia Handiko Artxiboak 90eko hamarkadan berrikuntza sakona egin zuen eta aipatutako erronka

Salamanca: paperezko sugetzarra

Salamancako Gerra Zibilaren Artxiboak ondo funtzionatzen du. Hala diote, behintzat bertara jo behar izan duten ikerlariek. Nahiko berria da eta baliabide handiak eskaini zaizkio. Baina artxiboaren funtsak harrapaketaren ondorio dira eta bertako paperak euren jatorrira itzuli behar dira.

Gerra askotan gertatu izan da gauza bera, Napoleonek berak, esaterako, bere inbasioetan galtzaileen artxiboak harrapatzen zituen. Baina gero, urteen poderioz, artxiboak jatorrizko tokira itzuli ohi dira.

Jose Ramon Cruz Mundet historialari donostiarra, esaterako, ez du onartzen Kataluniara itzuli diren paperen eskandalu mediatikoa: "Manipulazio politikoaren adibide garbia da. Zalantzarik ez dago Salamancako Artxibo Historikoa beste erakunde batzuei eta familiei lapurtutako dokumentuez osatua dagoela eta lapurreta helburu errepresiboekin egin zela, gainera". Josu Chueca historiagileak sakondu digu gertatutakoa: "Frankistek batzorde bereziak sortu zituzten dokumentazioa bildu eta bertan azaltzen zirenen atzetik joateko. Artxibo hori sortzeko ez zen inolako interes artxibistikorik izan". Kataluniara Generalitatearen dokumentazioz betetako 507 kaxak iritsi dira, baina oraindik asko gordetzen da Salamancan: familietako artxiboak, alderdi politikoe-takoak. Euskal Herriaren inguruko dokumentazioarekin berdin gertatzen da, hots, Eusko Jaurilaritzaren paperak eskatuak daude 1978tik baina beste jatorrietako dokumentu ugari ere badago bertan. Arantza Arzamendiren esanetan, "Jaurilaritzari dagozkion paperak, ez dakigu noiz, baina etorri etorriko dira. Gainerakoak eskatzea ere errazagoa izango da, behin Artxibo Nazionala martxan dagoenean". Bestalde, euskaldunoi dagozkigun paperak ez daude soilik *Fondo Bilbao*

Generalitateko paperak Salamancako artxibotik atera zituztenekoa.

delakoan. Frankistek Donostia hartu ondoren, Bilbotik kanpora paperak ateratzen hasi ziren bertan zeuden erakunde eta alderdiak. Gainera Valentzia eta luzarago Bartzelonan egoitza izan zuen Jaurilaritzak. Horregatik Santander, Gijon, Madril, Valentzia edo Bartzelonari dagozkien Salamancako funtsetan ere Euskal Herrian behar lukeen dokumentazioa dago sakabanatuta. Jaurilaritzak bere eskaerarekin jarraitzen du eta, oraindik inolako erantzunik jaso ez badu ere, Kataluniako kasuak ez dio soilik polemikari atea ireki; paperak berreskuratzeko aukera ere zabaldu du.

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

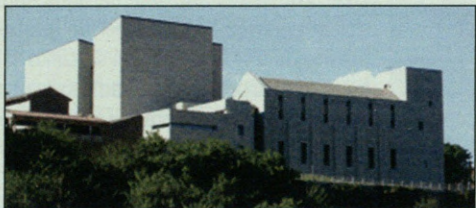
geure hizkuntzan bizitzeko eskubidea

Bizkaiko Foru Aldundia
Kultura Bata
Diputación Foral de Bizkaia
Departamento de Cultura

gure artean euskaraz

Nazionala?

EAEko artxibo historikoak Artxibo Nazionala izena izango du seguruenik. Baina iraganean bezala, egungo egituraketa politiko administratiboak mugatzen du izaera nazional hori. Nafarroak bere Artxibo Orokor zabala du (beheko argazkian), hain zuzen iraganekeo egitura administratiboak –Nafarroako Erresuma– mende askotako ondare dokumentala utzi diolako. Ipar Euskal Herrian ezer gutxi dago aipatzeko udal artxiboak –Baionako eta Biarritze-koa bereziki– kenduta. Iparraldeari dagokion dokumentu ugari Parisen dago, beste hainbat arlotan bezala, Frantziako Estatua artxibo kontuetan ere oso zentralista baita. Ondare zuzendariaren esanetan, “horiekin guztiekin, maila teknikoan bederen, harremana badago, eta sarearen bitartez, apurka, lankidetzaz osatuz joango da”. Arantza Arzamendik gogoarazi du diasporan ere, Euskal Etxeetan, egunkarietan eta batez ere familietan, euskaldunen inguruko informazio asko dagoela eta eremu hau lantzeko proiektu posibleak aztertzen ari direla.

horiek bete dituzte. Alemaniako ereduak ere interesgarria da guretzat, bertako Landerrek antzekotasuna dutelako gure egiturarekin. Eta, azkenik, Kanadako artxiboak beti izan dira eredugarriak”.

Legea garatu beharra

Jose Ramon Cruz Mundetek ez du posible ikusten artxibo historiko hori abian jartzea egungo legediarekin. 1990eko Kultur Ondarearen Legeak bere baitan hartzen ditu artxiboak, “baina artikulua gutxi batzutura mugatzen da” Cruz Mundeten esanetan. Horregatik,

ezinbestekotzat du Artxiboen Lege bat sortzea. Eusko Jaurlaritzako ordezkariak bat egiten dute iritzi horrekin eta ez dute zalantzarik legeak garapena behar duela. Arantza Arzamendik dioenez, “artxiboei buruzko lege aurreproiektua egitea da legealdi honetako beste erronka bat”. Dagoeneko museoei eta liburutegiei buruzko lege aurreproiektuak egina dituzte. Koldo Ordozgoiti Kultura Saileko Komunikazio arduradunak dio legealdiaren amaieran hiruak lege izatea dutela helburu eta “ezin da ukatu liburutegietako legeak eta artxiboetakoak parekotasun handiak dituztela,

Eusko Jaurlaritzak eta Generalitateak

Eusko Jaurlaritzak eta Kataluniako Generalitatek prozesu ezberdina hautatu dute Artxibo Nazionala antolatzeko. Errealitate ezberdina da bi egitura hauek eta euren dokumentazioa Artxibo Nazionalen oinarri dela kontuan hartuta, izan duten aktibitateak eragina izan du utzi duten ondare dokumentalean. Batetik Generalitatek nolabaiteko abantaila historikoa du Jaurlaritzarekiko. 1918an antolatu zituen Kataluniak bere erakundeak, gero 1932an II. Errepublikarekin, berriro berrantolatzeko. 1939an amaitu zen bide hori. Eusko Jaurlaritzak

berri 1936ko urrian antolatu zen eta 37ko ekainean erbesteratu; 9 hilabeteko aktibitate baina ez zuen izan, beraz. Horregatik, frankistek dokumentazio gehiago lapurtu ahal izan zuten Generalitatek Eusko Jaurlaritzatik baino eta, hortaz, Salamancan gehiago dira erakunde katalanaren paperak. Gerra Zibila amaituta, ordea, Eusko Jaurlaritzak aktibitate handiagoa izan zuen Generalitatek baino. Azken honek presidentea mantendu zuen, baina bere egitura erabat deseginda geratu zen; gerraren porrotak gordinki eragin zien.

Oro har Errepublikatik zetozen erakundeek erbesteen zatiketa handia izan zuten. Jaurlaritzak izan zen salbuespena; Jaurlaritzak ia ostasunean jarraitu zuen lanean, hasierako koalizioan zeuden alderdiekin. 1937tik 1940ra arte Parisen izan zuen erbesteko egoitza. Naziak Parisen sartzean sakabanatu zen, baina berriro 1946an Frantziako hiriburuan bildu zen, 1979a arte bertan lanean jarraituz. Beraz, Frankismoan, Eusko Jaurlaritzak askoz ere dokumentu gehiago sortu zuen Generalitatek baino.

Teknologia berriak, artxibozain gaurkotuak

Helburua artxibo birtuala sarean jartzea baldin bada non geratuko da artxibozainaren lana? Ez dirudi artxibozainei lana faltako zaienik, alderantziz, lan handiagoa izango dute etorkizunean. Batetik, dokumentuak digitalizatzea prozesu luzea izango da. Artxibozainaren lana ez da publikoari erantzutera mugatzen, dokumentua jaso, katalogatu, datu basea sortu... behar du. Gainera, artxiboen edukiak sarean ipintzen hasi direnetik kontsultak ikaragarri igo direla diote Jaurlaritzatik. Gehitu eta aldatu ere egingo da artxibozainaren lana. Orain arte bere lana bakarkakoa izan da gehienbat eta sarean lan egiteak aberastasun handia ekarriko dio. Aberastasuna, baina baita berritzeko beharra ere. "Lanerako eskemak, ohiturak, mentalitatea erabat aldatuko dira eta etengabeko formakuntza beharrezkoa izango du artxibozainak" dio Arantza Arzamendik.

beraz, liburutegietan egiten den aurrerapausoa gero artxiboetarako bidea izango da".

Jaurlaritzaren artxiboa baino gehiago

Eusko Jaurlaritzaren artxiboa izango da Artxibo Nazionalaren oinarria. 1936-1937 bitarteko epe laburra kenduta, Jaurlaritzaren artxiboa erbestean sortu zen eta itzuli luzea burututa, Hego Euskal Herrian dago egun urte zail haietatik gorde dena —zati bat Sabino Arana Fundazioaren eskuetan dago eta beste bat Eusko Jaurlaritzak du Irargi Ondare Dokumentalaren Zentroan gordeta—. Sabino Arana Fundazioak dagoeneko jakinarazi du Euskal Abertzaletasunaren Agiritegian (Artea) jasota dauzkan Eusko Jaurlaritzaren dokumentuak etorkizuneko Euskadiko Artxibo Nazionalari emango dizkiola. Hala egin zuen 2002an, Generalitatearen inguruan zeukan dokumentazioa Arxiu Nazionalari eman zionean.

Baina Artxibo Nazionala izateko bokazioz jaioko denak erakunde horren dokumentazioa baino gehiago bildu eta kudeatu beharko du, Jaurlaritzaren artxibo historiko administratiboa baino gehiago izan beharko du. Horregatik bestelako funtsak izan beharko ditu: alderdi politikoaren artxiboak, familietako funtsak... Enpresen artxiboek interes berezia dute Euskal Herrian industrializazioak izan duen garrantzia kontuan hartuta. Familia artxiboei dagokienez, historiagileak beldur dira Artxibo Nazionalaren faltak ez ote duen ekarri asko eta asko galtzea. "Asko gal-

duko ziren seguruenik —dio Ordozgoitik—, egin behar izan duten ibilbideagatik, erbestearen zailtasunengatik, baita garai batean duten garrantzia eman ez zitzaielako ere. Baina beste asko Irargin jaso izan dira". Eta Arzamendik gaineratu du: "Orain baino okerrago egon gara; egun badaude aukerak berme osoz, baldintza betegarriekin, dokumentazio hori norabait helarazteko".

Artxiboak ezin dira hautsi

Artxibo Nazionalerako interesgarriak diren hainbat dokumentu beste artxibo batzuetan daude: udal artxiboak, foru artxiboak, elizbarrutietakoak... Lehenago osatutako artxibo historikoak ez hausteko printzipioa jarraituko da. Euskal Herritik kanpo ere artxibo interesgarri mordo dago: Simancas, Valladolid, Madrilgo Reales Chancillerias... Sevillako Archivo de Indias delakoa adibide esanguratsua da, bertan erregistratzen baitziren Ameriketara zioazen guztiak, euskaldun mordo barne. Dokumentazio hori oso interesgarria da guretzat, baina, sortu den lekuan, Sevillan du zentzua. Garai batean mikrofilmen bitartez eta egun digitalizazioari esker ordea, originalen erreproduktzioak ere eskura daitezke. Finean, eta Arantza Arzamendiren hitzetan, "Euskadiko Artxibo Nazionalaren azken helburua euskal memoria biltzen duen dokumentazioa jaso eta Interneten eskaintzea izango da". Aipatutako funtsetara joaz, aurreikusitako lan guztia betez, apurka-apurka, eraikiko da gure memoriaren etxea. ■

«Internet da mende baina jendea liburu

Berrogeita hamar urte bete zituen iaz Donostiako Manterola liburu denda ezagunak. 1955ean abiatu zuen denda Juan Arbelaiz Iñarrak. Liburu saltzailea eta euskaltzalea zen aurretik eta, Manterola kaleko denda irekirik, bi zaletasunak bildu zituen, liburuak eta euskara. Dendan lagun egiten izan zuen familia eta, ondo-ondoan, Maria Dolores, sei seme-alabatan laugarrena. Manterola liburu dendak urrezko ezteiak ospatu zituen iaz eta, berarekin batera, Maria Dolores Arbelaizek.

M. A. ELUSTONDO

Argazkiak: Dani Blanco

Arbelaiz
Maria Dolores

«honetako panazea, etara bueltatuko da»

Nola zen Manterola liburu dendako giroa 1955ean?

Gogoratzen naiz, gazte nintzenean, denda dena liburuz beteta zegoela. Ni, aitari laguntzen arintzen nintzen, enkarguak egiten, fakturak zuzentzen, liburuak ordenatzen... aitari laguntzen beti. Bera zen burua, jakina, eta berak erabakitzen zuen dena. Bera zen jakintsua; ni, laguntzailea.

Zuen aita liburu zalea zen denda ireki aurretik ere. Bai. Librería Internacional-en lan egiten zuen, Txurruka kalean, Aldunditik bertara. Liburu zaharren zalea zen, eta euskaltzalea ere bai. Garai hartan, Juan Ramon Urkijoren biblioteka erosi zuen, Julio Urkijoren iloba zen Juan Ramon hura, eta horrekin hasi zen liburu zaharren munduan gero eta gehiago. Denda hau irekitzea erabaki zuen: 1955. urtea zen. Denda honetan, aurretik, *brickabrack* bat zegoen, denetatik saltzen zuen denda haietako bat, baita liburuak ere. Lekua alokatu, eta gaur arte. Hementxe gaude geroztik. 50 urte iaz.

Zer dela eta hasi zinen aitarien ondoan lanean? Ni ez naiz oso ondo gogoratzen, baina badaikit ni gogoan hartzen nindutela lanerako,

Nortasun agiria

Maria Dolores Arbelaiz (Donostia, 1940). Manterola liburu dendako burua. Mandatuak egiten hasi zen, neska gaztetan, orain dela berrogeita hamaika urte ireki zutenetik. Aitarien esanera jardun zuen lanean, eta ikasketak egiteko astia ere izan zuen. Batxilerra ikasi zuen. "Gero, eskola partikularrak: frantsesa, ingelesa eta beste txotxolokeria horiek, erizaintza, brodatzea, jostea eta". Mende erdia izen handiko liburuz inguraturik, "etxeakoak" ditu Axular, Laramendi eta enparauak. Mende erdia liburu dendan. Bizitza osoa. Hiritar Merezimenduaren domina jaso zuen iazko azaroan.

Bezero ilustratuak

"Barandiaran, Mitxelena, Manuel Lekuona... Horiek bezero finkoak ziren gurean. On Manuel, berriz, lasaia zen, gozoa, eta beti gauza politak esaten zituen. Aita hil zitzaigunean, etorri eta esan zigun: 'Zuen aita beti esaten zidan esku onetan uzten zuela liburu denda, eta hala da!'. Beti esaten zigun hori On Manuelek. Oso gozoa izan zen beti gurekin. Iloba ere bai, Juan Mari. Mitxelena, aldiz, zaila zen. Zaila. Haserrealdiak izaten zituen eta zakartu egiten zen orduan. Baina jakintsua, oso. Edozer gauzari buruz hitz egin zenezakeen berarekin. Denbora askoan Mitxelena ez zen etorri euskarazko liburuak bila, ingelesezko nobelak erostera baizik. Astero etortzen zen eta hiru edo lau nobela eramaten zituen, ingelesezkoak. Haren alabak ere ezagutu genituen, eta emaztea, Matilde. Matilde gabe Mitxelena ez zen izan zena izatera iritsiko".

denda irekitzen zutenerako. Nik hamabost urte nituen orduan, ume mokoia lanerako. Ez altu eta ez baxu nintzen, eta mehe-mehea, pipermina ematen nuen... Denda Manterola kalean ireki zuen, baina hasieran hiru leku zeuzkan aukeran: bata, Alde Zaharrean; bestea, Elkano kalean, uste dut; azkena, hementxe, Manterola kalean. Eta bertan jarri zuen.

Eta zu, haren ondoan, liburu dendan...

Nik hemen lan egingo nuela kontu egiten zuten familian. Sei anai-arreba ginen, bost neska eta mutila. Zaharrena erizaina zen; hori ikasi zuen, baina ez zuen lanik, eta liburu dendan egin zuen lan ezkondu zen arte. 1957. urtera arte. Bigarren ahizpak ere lan egiten zuen, eta gure aita Librería Internacional hura utzi zuenean, ahizpa huraxe hasi zen aita utzitako lekuan. Hirugarrena, jostuna zen. Tailer batera joaten zen ikastera, baina gure ahizpa zaharrena ezkondu eta liburu dendatik joan zenean, hirugarren ahizpa hura etorri zen nirekin batera hona lanera. Ni, laugarrena nintzen, eta hasieratik jarri ninduten hemen lanean. Ahizpa gazteenak peritu kimiko ikasi zuen eta Savin enpresaren laborategian hasi zen lanean eta hantxe iraun zuen ezkondu arte.

Bat geratzen zaigu...

Seigarrena, mutila. Orain gurekin dabil beti, baina irakasle da berez. Filosofia eta Letrak, eta Enpresa ikasketak egin zituen, biak batera. Peñafiorida institutuan hasi zen irakasle eta hantxe jarraitzen du. Horixe duzu gure familiaren historia.

Liburu dendaren inguruan denak...

Eta ez anai-arrebak bakarrik. Zer edo zer egin behar zenean, laguntza behar genuenean, denak etortzen ziren, baita ilobak ere. Orain ez da posible denak biltzea, nor bere lekuan bizi da eta.

Zertan da Julio Urkijoren bibliotekarekin zuen aita izan zuen historia?

Julio Urkijoren biblioteka saldu zenean parte hartu zuen gure aita. Gipuzkoako Foru

Aldundiak erosi zuen biblioteka hori eta gure aita han ibili zen, tartean. Julio Urkijoren ilobarena desberdina izan zen. Juan Ramon Urkijoren biblioteka erosi zuenean, lokala ere alokatu behar izan zuen, dena sartzeko. Orduantxe alokatu zuen denda hau. Ni gogoratzen naiz oso txikia nintzela eta gure ahizpa zaharrena ibili zela gure aitari laguntzen, liburuak ordenatzen eta. Denda alokatu aurretik, etxean bertan zeukan bulegoa gure aitak, dena liburuz bete. Horrela hasi zen.

Etxean?

Gela bat zeukan horretarako aitak. Jendea etortzen zenean, batzuk bisitan eta beste batzuk liburuak erostera, gure amari kafea edo zer edo zer prestatzea tokatzen zitzaion.

Juan Arbelaiz Iñarra zenuten aita. Euskaltzale amorratua omen zen...

Bai, euskaltzale amorratua. Donostiarra zen, Easo plazan jaioa. Aita jaio eta hil zen bere ama, erditzerakoan. Aitonak Easoko izkina batean zeukan taberna. Alargundu zenean Behobiara bidali zuen gure aita, lehengusuekin batera haztera. Gure aitonaren garaiko kontuak! 1914ko Gerra garaian izango zen. Gure aitak kontatzen zuen eskolara joan zela Behobiara, eta han ez zegoela beste mutilik, denak lanean ari zirela. Gure aitak, dena neskaz inguratuta, kakorratz-lana egiten ikasi omen zuen. Hamar bat urte edo izango zituen. Hori kontatzen zuen gure aitak. Behin ere ez dut kontatu hori. Lehenengo berria da, interesatzen baldin bazaizu...

...

Gure aitarengandik beti jaso nuen mezu bat: guk beti euskaraz egitea nahi zuen. Bazituen anaia bat eta bi arreba. Anaia errepublikarra zuen. Gerrakoan, alde egin zuen, Ameriketara. Buenos Airesera joan zen eta hantxe hil zen. Behin bakarrik etorri zen. Joan den mende hasierako kontuak dira horiek ere. Gure aitak buruan zeukan dendako liburu denak. Orain niregatik esaten dute. Baina, nire ustez, gure aitak askoz hobeto ezagutzen zuen denda. Bazekien zer zeukan eta zer ez. Titulu guztiak buruan zeuzkan. Titulu bat esaten hasten zinen eta esaten bukatu baino lehen esango zizun bageneukan ala ez. Orduan, ez ordenagailu eta ez ezer, jakina. Papera erabiltzen zuen. Zerrendak egiten zituen, katalogotxoak bezala,

Kontaktuak

"Beti liburu bila ibili behar duzu, ez dago besterik. Bila joan, leku guztietara. Kontaktuak ere egiten dituzu beste liburu saltzaile batzuekin, eta horrek ere laguntzen du. Guk oso kontaktu ona genuen Madrilén, euskal liburuak izaten zituen. Harreman horrek iraun egin du, esate baterako. Bestalde, zenbait jendek biblioteka onak ditu oraindik eta horien bila ibiltzea da gure lana. Lazarragaren eskuizkribua Madrilén agertzea miraria iruditzen al zaizu? Miraria... miraria... Oraindik ez dakit, baina jakingo dut miraria den ala ez den. Sekretua da eta ez dakit. Baina jakingo dut".

liburuen fitxa egiteko. Oraindik biltegian gordeta dauzkagu fitxategi haiek. Denak ez, beharbada, ze Jon Bilbaorekin harremanetan hasi zenean, honi eman zizkion fitxak.

Zuk ere buruan al daukazu titulu denak?

Tira! Gure aitaren aldean, ezer ez. Oso alaia zen jendearekin. Horixe esaten zuten dendara etortzen ziren denek, oso sinpatikoa zela, eta oso jakintsua. Berak ezagutzen zituen gaietan, esan nahi dut. Liburu zaharretan.

Gaur egungo liburu dendetan ez da horrelakorik.

Orain, ordenagailuak izanik, ez duzu ezer jakin behar. Nahikoa da bertan begiratzearekin. Kalkulagailuarekin bezala da. Orain ez duzu batuketa egiten jakin beharrik ere. Kalkulagailuari sakatu eta nahikoa da. Ez duzu ezer egin beharrik.

Liburu denda espezializatua zarete: euskal gaia eta antzinakoa dituzue espezialitateak. "Antzinakoa", noizkoa?

Ahal den zaharrena. XVII. mendeko liburua, adibidez. Baten bat izango dugu. Pierre de Lancre-rena ere izango dugu, Larramendiren bat... Zoritzarrez, XVI. mendekoa Etxepare-rena besterik ez dugu ezagutzen, eta pasadizoa. Bila ezazu hori!

Axularren faksimila ere baduzue...

Bai, baina hori erraza da bilatzen. Euskaltzaindiak argitaratu zuen. Oso edizio polita eta bitxia. Saldu genuen. Orain ez daukagu batere. Eskatu egin beharko dugu.

Frankismo garaian ireki zenuen denda, 1955ean. Aita, euskaltzalea, euskarazko liburuak saltzen jarduten zuena. Poliziak ere bisitak egin zizkizuen...

Bai, baina behin ere ez dugu problema handirik izan. Erregistro bat baino gehiago, bai, izan dugu. Baina beti izaten zen baten bat, "etorri behar zirela" jakiten zuena. Kar, kar, kar... Abisatu egiten ziguten. Bestela, ezin zenuen den-

dan ezer eduki, ezta *Xabiertxo* ere, Lopez Mendizabalena. Gogoratzen naiz nola joaten ginen Antiguako auzora, Alvarez inprentara, Alvarez Enparantza Txillardegiren aita, osaba eta horiek zeukaten inprentara. Lopez Mendizabalek hiru liburutxo zituen ikastolarako eginak eta hara, Alvarez inprentara, joaten ginen bila. Baina *Xabiertxo* bera ere, gordeta eduki behar izaten genuen. Euskaraz zeuden, ez zeukaten baimenik, eta ezkutuan ibiltzen ginen. Erregistroa egitera etortzen baziren, gordeta izan behar genituen.

Nola jakiten zuten nora eta noiz etorri?

Guk ez genuen behin ere jakin nork esaten zien etortzeko, baina etortzen ziren. Norbaitek esaten zien. Salatariren bat zegoen. Eta etorri egin behar! Hemen bazen inspektore bat, gure aitak lehenagotik ezagutzen zuena, Librería Internacional-en garaitik. Nik ez dakit historia osoa, gure aitak ez zigun eta horretaz askorik hitz egin. Denbora pasa eta norbera konturatzen da nola ziren gauzak. Tira, inspektore harena ere xelebrea izan zen: behin, Artzeren liburuak bahitzera etorri zen. *Sasi guztien gainetik* eta *Laino guztien azpitik*. Bada, inspektore hura bera, erre-

tiratu eta gero, askotan etortzen zen hona, euskal liburuak erostera. Ez zekien euskaraz, baina euskal liburuak maite zituen, benetan. Egunkari zaharrak, aldizkariak eta liburuxkak irakurtzea gustatzen zitzaion.

Joxean Artzeren liburuak bahitzera etorri zen bera?

Bai. Txistea ematen du, ezta? Aginduak izango zituen gizaioak, eta postuari eutsiko bazion, erregistroa egin behar. Edo halakoren bat.

Zer zeukaten Artzeren liburuak? Zergatik bahitu?

Oso arraroak zirela, besterik ez. Dena "lanalana-lanalanana...". Barregarria da, alde batera, eta gaur egunetik begiratuta. Horrek adierazten du zer zen garai hura. Artzeren liburuak? Poesía abangoardista, ulertzen ez genuena. Ez genuen gaztelaniaz ulertzen, eta are gutxiago euskaraz.

Manterola, batetik, eta gaur eguneko liburu dendak, bestetik. Gaur egun, supermerkatu bihurtu dira kasu askotan. Horko bideo, DVD, joko didaktiko eta hau eta hura...

Saltzea da kontua hor. Beste modu bat da hori. Erosteko ohiturak aldatu egin dira. Jendea ez

dator erakusmahaira, mahaiaik kendu egin dira, jendea han dabil, batetik bestera, erosten. Horregatik esaten dut beste mundu bat dela, ohiturak aldatu egin direla. Liburu dendak gune handiak dira gaur egun, eta momentuko gauzak saltzen dituzte. Ematen du jendea hori gustatzen zaiola eta, joan ere, haraxe joaten da jendea.

Zein eta zenbat etortzen dira Manterola liburu dendara?

Gero eta gutxiago. Behar duten dena daukate! Jende berria ere bada, etortzen da, baina kosta egiten zaie hau asimilatzea. Oso arraroa da liburu denda hau. Ez al zaizu iruditzen? "Baina nik zer erosiko nuke hemen?", jendeak esateko moduan.

Hortxe ikusi ditut liburu batzuk, bistan daudenak: *Euskalerriaren Yakintza*-ren lehenengo edizioa, Barojaren obrak edizio orijinallean, Kirikiñoren *Abarrak*, Anabitarteren *Aprika'ko basamortuan...* Gustatu egin behar zaizu, irakurtzea eta pitxi horiek edukitzea, zeren, nire ustez, pitxiak dira. Nork erosi behar ditu? Pitxiak erosteko zaletasuna eduki behar da.

Pitxiak dira, beraz?

Bai, nire ustez bai. Ea non bilatzen dituzun, hemen ez bada! Etxe askotan ez dago liburu bat ere. Orain, ordenagailua daukate, Internet, eta dena daukatela uste dute. Horixe da mende honetako panazea. Askoren ustez ez dago besterik... Baina zikloak dira. Jendea liburuetara bueltatu arte, bueltatuko da eta.

Handia al da liburu zaharraren merkatua?

Tira, liburu berriak ere sartu behar dira, baina bizi gara. Gaur egun, izugarrizko aukera dago liburuetan, eskaintza handia. Zer egin behar da? Liburuak erosi, eta azkar saldu, gutxiago kobratuta ere. Eta, jasotako dirua, liburu gehiago erosten gastatu. Gu horrela bizi gara eta bizi izan gara joan deneko berrogeita hamar urtean. Ondo bizi gara, luxurik gabe. Bai, nahi nuke yate bat erosi, txalet bat halako lekutan eta hau eta hura... baina horretarako modurik ez dugu, ezta urrutitik ere! Gure kapital dena hemen dago. Hemen diru asko dago sartuta. Jeneroa eduki behar duzu eta, horretarako, erosi egin behar da. Gainera, gaur egun, bibliotekak erosteko aukera handia dago... erdipurdiko bibliotekak badira ere.

Zer da erdipurdiko biblioteka?

Jende askok dauzkan liburuak dauzkan biblioteka. Adibidez, biblioteka guztietan dago Gironella. Klasiko bat da, nahi baduzu, baina leku guztietan dago eta balioa galtzen du. Biblioteka ona izateko, behar du izan espezializatua: edo gai batean, edo garai batean. Gai orokorrak izanda ere, XVI eta XVII. mendeko liburuak baldin badira, orduan ona da biblioteka.

Hortaz, nik orain dela hogeita bost urte Manteola denda honetan bertan erositako Artzeren liburu haiek non sartuko zenituzke?

Ze liburu?

Artze bahiturik

Bahitu egin zituzten *Sasi guztien gainetik* eta *Laino guztien azpitik* liburuak. Manterola liburu dendan ziren aleak ere eramane. Poesia liburuak ziren biak eta Zumeta pintorearen marrazkiak zituzten: txorix beteta zeuden bi liburuak. Salaketa izan zen eta guardia zibilak Joxean Artzeren etxera joan ziren. Joan ez ezik, etxea inguratu. Liburuak galdera egin dute guardiek. Artzek, erakutsi dizkie. Berehalaxe, haien galdera: "*¿Pero e(s)to qué e(s)?*". Eta Artze Lasarteko kuartel-etxera. Laster utzi zuten libre poeta baina epaiketa izan zen gero Madril. Libre atera zen eta poetaren abokatuak guardia zibilek bahitu zituzten liburuak ale denak itzultzera behartu zituen. Manterola liburu dendan erosi ahal izan zituzten irakurleek handik urte batzuetara ere.

Joxean Artzerenak, bahitu zituzten haiek, *Sasi guztien gainetik eta Laino guztien azpitik*. Artzerenak... erdipurdikoak, oraindik, garaia-gatik. Ez dira hain zaharrak. Baina ez dituzu inon ikusten! Zuretzat eta niretzat beste balio bat daukate liburu horiek, balio erantsia: daukaten historia. ■

Bertsoa

DOINUA:
GAU EDER BATEK NINDUEN

Liburuak zure altxor,
altxorraren zaindaria zu,
ezagutzatik sortuta
jakinduria darizu.
Liburuek zu zaintzen zaituzte,
zeuk ere ondo dakizu,
orri bakoitzak letra txiki bat
zuri eskaini nahi dizu.

Aitor Mendiluze

kulturagenda

Otsailaren 15etik 28ra

Urdaneta kalea, 9 | 20006 donostia

Areto Nagusia. 19:30

Jardunaldiak

Zientzia ekinean ikastaroa

Zer da energia eta nola ekoizten dugu?

Otsailak 16. Juan Ormazabal:

Energías renovables

Otsailak 23. Mahaingurua:

Energía, para qué y para quién.

Toni Domènech, Pedro Linares,

Roberto Bermejo

Otsailak 24: ENERGEIA

Aktore batentzat, sokazko hirukoarentzat eta 50 ikuslerentzat ilustraturiko komunikazioa.

Ander Lipus, aktorea,

Alfonso Rodriguez, biolina,

Gorka Mardaraz, biola,

Urtzi Díez, biolontxelo,

Fran Lasuen, ideia, ekoizpena, zuzendaritza.

Erakusketak

Erakustaretoan

Artea, gertatzen den gauza.

Jardun kontzeptualen jatorria

Espainian (1965-1980)

Urtarrilak 31-Martxoak 25

Ganbaran

Arkitektura eta eskultura Arantzazuko Basilikan.

Otsailak 8-Apirilak 1

Kristobaldegi, 14 | 20014 Donostia

www.arteleku.net

Tailerra

Izena emateko epea:

otsailak 17

Enthusiasm_artxiboa_tailerra

Otsailak 22-23-24

Koordinazioa:

Carles Guerra / Leire Vergara

Gonbidatuak:

Neil Cummings,

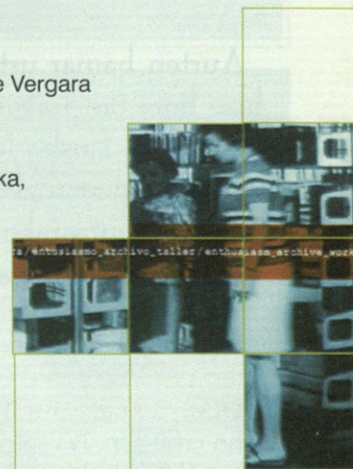
Marysia Lewandowska,

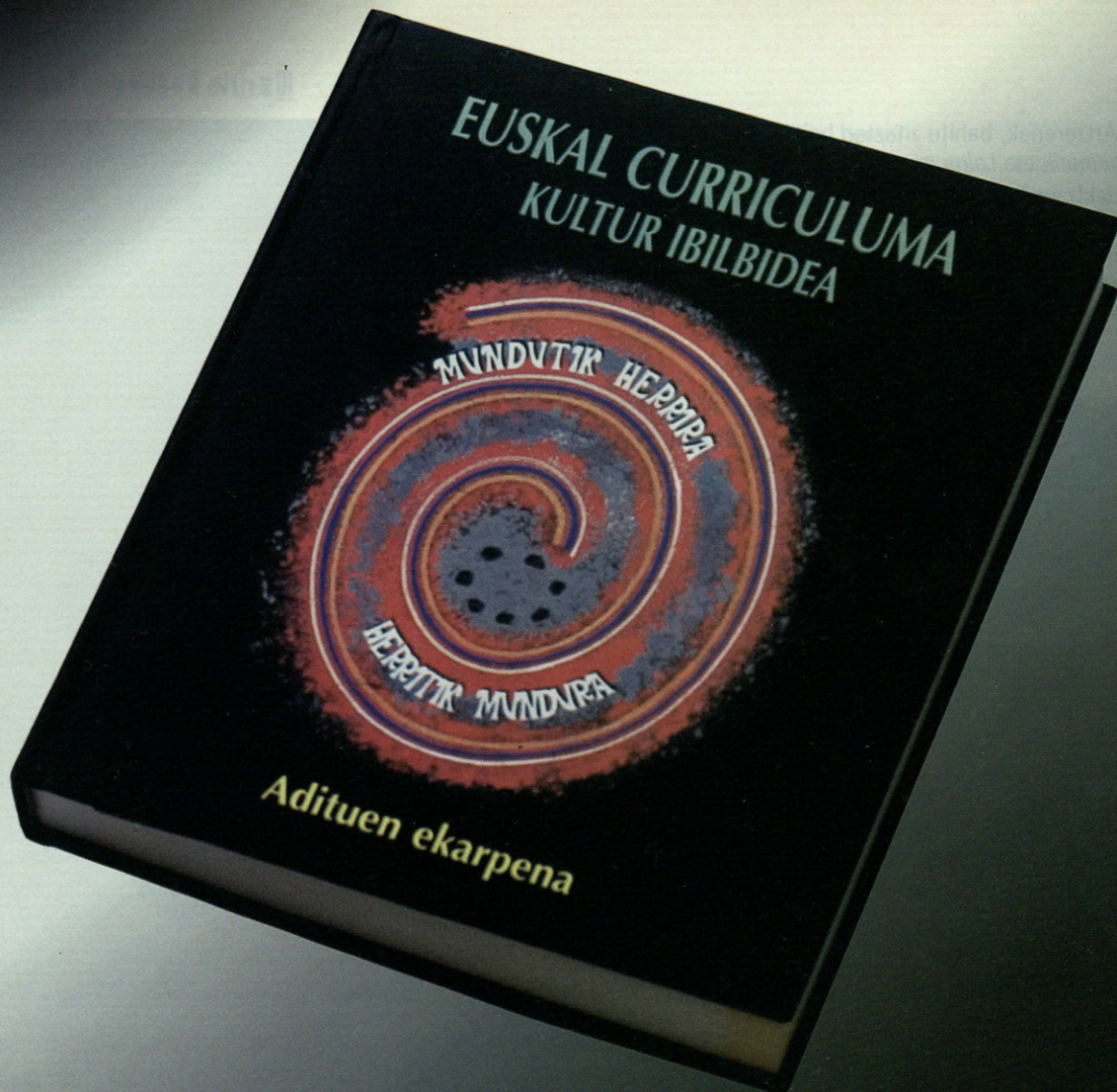
Lukasz Ronduda,

Roger Buerge,

Maurizio Lazzarato,

Renata Salecl

Curriculumuma eta LOE aurrez aurre udaberrian

Aurten hamar urte beteko dira ikastolek euskal curriculumuma sortzeari ekin ziotela. Bide luze horretan irakaskuntzako eragile asko gehitu zaizkio egitasmoari. Berebiziko garrantzia eduki du Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailak proiektuari babesa eskaintzeak. Horrek ofizialtasuneranzko ateak zabaldu liezazkioke proiektuari, noiz eta Hego Euskal Herrian Hezkuntzarako Lege Organikoaren (LOE) ezarpen-prozesua hastear den honetan.

Kasualitatea al da alderdi eta sindikatu espainiarzaleek une hau aukeratu izana curriculumaren aurka agertzeko?

EUSKAL CURRICULUMAREN HAZIA 1996ko urrian erein zen, Ikastolen III. Batzar Nazionalan. Berehala, lan-taldea eratu zen curriculumuma osatzeko xedez, Xabier Garagorri Euskal

UNAI BREA

Herriko Ikastolen Konfederazioko aholkulariaren zuzendaritzapean. Euskal Herrian gaur egun indarrean dauden curriculumak aztertzea izan zuten lehenengo lana. Azterketa hark sen

hutsez edonork dakiena utzi zuen agerian: euskal kultura hutsaren hurrengo zen. Bestetik, Europa osoko curriculumak oso antzekoak direla konturatu ziren. "Hasieratik ohartu ginen gure lana ez zela bakarrik euskal curriculum espezifikoa egitea; bestela, euskal curriculum txapela eta kaikua zela ulertuko zen", azaldu du Garagorrik.

"Euskal" hitzaren esanahia bide horretatik bilatu zuten curriculum egileek. Ordurako, Sortzen-Ikasbatuaz eta Udalbiltza egitasmo barruan zeuden. Beraiek ere ekarpen batzuk egin zizkioten ikastolek burutu zuten marko teoriakoari, eskola publikoei egokitzeak besteak beste. Hurrengo urratsa curriculumaren nolakotasuna definitzea izan zen. "Galdera bat hartu genuen ardatz: zer da Euskal Herrian bizi den pertsona kulturadun batek Euskal Herriaz eta munduaz ezagutu behar duena eta egiten jakin behar duena, eta zer nolako baloreak eduki behar ditu?".

Horri erantzuteko, giza-ezagutza 50 arlotan banatu eta beste hainbeste aditu edo aditu-talderi eskatu zitzaion laguntza. Emaizta 2004ko ekainean aurkeztutako lan mardula izan zen: *Euskal curriculum: kultur ibilbidea. Adituen ekarpena*. Liburuaren aurkezpenean, lehenbiziko

aldiz, Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Saila curriculum egitasmoaren zuzendaritza-taldea rekin batera agertu zen.

Atxikimendu ugari

Hurrengo urratsa egiteko ia urte osoa behar izan zen, eta iazko maiatzean aurkeztutako *Derrigorrezko Eskolaldirako Euskal Curriculum*. Oinarri-*ko txostena* izan zuen fruitu. 'Liburu laranja', lagun artekoan. Hezkuntza Sailak, Euskal Herriko Ikastolen Konfederazioak, Sortzen-Ikasbatuazek eta Kristau Eskolak sinatutako lana izaki, hezkuntza munduko eragile askok eta askok harenganako atxikimendua agertu zuten. "Ez dut ezagutzen Euskal Herrian hainbeste indargune biltzen duen egitasmorik", Garagorriren aldarria.

'Liburu laranja' derrigorrezko eskolaldirako euskal curriculumaren planteamendu osoa agertu zuen; ez, ordea, arloz arlokoa. Izan ere, oraintsu hasi dira hori zehazten, Iñaki Etxezarreta Ikastolen Konfederazioko zuzendariak dioskunez: "Orain eskolek dute hitza. Txosten bat egin dugu, bi zati dituen. Batean etorkizuneko curriculumaz hitz egiten da; zer gaitasun landu beharko dituzten ikasleek XXI. mendean. Eskolek eman behar diote txostenaren lehen zati horri erantzuna".

Ikastetxe guztien
curriculumetan gutxieneko
eduki batzuk jasoko dira,
denentzat berdinak eta horrez
gain ikastetxe-talde bakoitzak
berea osatuko du

Eta hamasei urtetik aurrera?

Euskal curriculum garatzen ari diren taldeek derrigorrezko eskolaldirako proposamena osatzen dabilta batez ere. Hau da, hamasei urte artekoa. Hortik aurrerakoa, berriz, oraindik gehiegi landu gabeko eremua da. "Hamazortzi urtera arte luzatzeko eskatu zitzaigun —diosku Xabier Garagorrik—, baina konturatu ginen hori

oso zaila dela, hezkuntzaren eginbeharra oso desberdina delako hamasei urte arte eta hamasei urtetik aurrera. Derrigorrezko hezkuntza bizitzarako oinarriko prestakuntza da, eta horren ostean bide profesionala hasten da".

Zerbait egin da, edonola ere. Konpetentzia orokorrak adin-taldeka sailkatu dira, derrigorrezko irakaskuntza-

tik harago: "Baditugu zehaztuta hamabi, hamasei eta hamazortzi urte arte. Izan ere, orain beste egiteko bat daukagu hor: hamasei urte arteko curriculum proposatu dugu, baina orain urtez urteko proposamena gauzatu behar da alde batetik, eta hamazortzi urte arte luzatzen saiatu bestetik".

-TOLARE- ALTZVETA SAGARDOTEGIA

Juanito Goikoetxea
Altzueta Baserria · Osinaga Auzoa
Tel. 943 55 15 02

DENBORA:
Urtarriletik apirila arte
JANARIA:
Sagardotegiak jartzen du

Bigarren zatia irakasleentzako eginda dago batik bat, eta ikas-arlo bakoitzean landu beharreko edukiez, jarreraz, baloreez... mintzo da. "Irakasleek esango digute, ikastetxe guztietara bidaliko den inkestaren bidez, derrigorrezko hezkuntza bukatzen duen ikasle batek zer nolako gaitasun, trebetasun, jakintza... eduki beharko lituzkeen gutxienez". Erantzunak apirilean jaso nahi dituzte, eta horien arabera proposamen berria idatzi. Behin-betiko txostena, curriculum egileen asmoak betez gero, udazkenean aurkeztuko da.

"Orduan jakingo da —jarraitu du Etxezarretak— zein den ikastolek daukaten euskal curriculum, eta aldi berean zer den curriculum horren barruan kristau eskolekin eta eskola publikoekin partekatzen dutena; beste horrenbeste esan dezakegu gainerako zentzuez". Hau da, ikastetxe guztien curriculumetan gutxieneko eduki batzuk

jasoko dira, denentzat berdinak, eta horrez gain ikastetxe-talde bakoitzak berea osatuko du.

Gasteizko Legebiltzarrean mintzagai

Ikastolek urtarilaren 21ean egin zuten prozesuaren urrats honi ekiteko batzarra. Handik oso egun gutxira, gaia Gasteizko Legebiltzarreara ailegatu zen, eta ez modurik goxoenean. PSEk Tontxu Campos Hezkuntza sailburuaren agerpena eskatu zuen, "Legebiltzarrean aztertu behar den gai bat zergatik ari den bertatik kanpo garatzen azaldu dezan", talde sozialistako kide batek adierazi digunez.

UGT eta CCOO sindikatuak antzeko erreakzioa izan zuten, euskal curriculum egitasmoa bertan behera gera zedin eskatuz. Ildo beretik jo zuen PPK, prozesu guztia sekretupean egin izana salatuz gainera. Salaketa harri-garria inondik ere, euskal curriculumaren bidea agerpen publikoan josita egon baita. Tamalez, ez dugu 'popularen' iritzia jasotzerik izan, ez baitiete gure deiei erantzun.

"Ez dugu curriculumaren edukia ezagutzen", dio PSEk, "aurreko sailburuak azaldu zituen ildo orokor batzuek landa. Orduan esan zuenez, euskal curriculumak arreta handia emango zion euskal kulturari. Nortasunarenganako obsesioa sumatzen diogu honi guztiari. Euskal nazionalismoaren ikurrekin zerikusia daukan nortasuna, bestalde".

Galdera ezinbestekoa da: Egitasmoa aspalditik ezaguna bada, zergatik orain erreakzioa? PSEkoek esan digutenez, "guk aurreko lege-gintzaldi amaieran izan genuen honen berri lehenengoz. Gure erreakzioa, berriz, Ikastolen Konfederazioa eta beste talde batzuk gai hauei buruzko eztabaida egiten ari zirela jakitean etorri da. Curriculum nahi dugu, baina Euskadiko irakaskuntza-sistema osoa ordezkatzeko duena, eta ez gure ustez gutxiengoa den batzuen onerakoa".

Prozesua, indartuta

Ikastolen Konfederazioaren ustez, bestelako arrazoiek eragin dute oposizioko alderdien oldarraldia hain berandu etortzea. Alegia, curriculum osatzeko prozesuak azken hilabeteetan izandako sendotzeak. Besteak beste, eta Iñaki Etxezarretaren esanetan, Hezkuntza sailburuak lortu egin du —azkenik, gaineratu beharko— eskola publikoetako guraso elkar-teek eztabaidan parte hartzeko konpromisoa berenganatzea. Haien falta zen, hain zuzen, prozesuak zeukan hutsik handiena. Bestalde, martxoan hasiko da LOE legea ezartzen, curriculumaren auzia puri-puritan jarritz. CCOO sindikatuak, ika-mikaren gorenean, irakaskuntzak lege onartu berriari men egin beharko diola azpimarratu gura izan zuen. Harritzekoa da, zinez, euskal curriculumak hain zalaparta eskasa sortu izana orain arte. ■

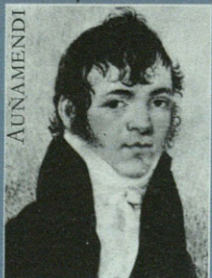
Ba al da euskal dimentsiorik atomoaren egituran?

Euskal curriculum garatu ahala, iritzi asko plazaratu da hartaz. Eta sarritan arreta handiagoa eskaini zaio adjektiboari izenari baino. Alegia, "euskal" hitzari. Zer ote hori? Itxuraz behintzat, euskal dimentsioa oso agerikoa da zenbait gaitan (historia, literatura, gizarte-zientziak...), baina hutsaren hurrengo beste batzuetan, zientziar-erlotaen batik bat. Horietan, edukiak unibertsalak omen dira, mundu osoarentzat berdinak, eta ez dago lekurik tokian tokiko berezitasunetarako. Ezaugarri hori, jakina, nabarmenagoa da zehaztasun maila handia daukaten zientzietan.

Baina gauzak ez dira beti diruditen bezalakoak. Euskal curriculum osatzeko prozesuan parte hartu duten zenbait aditurekin solastu gara —*Euskal curriculum: kultur ibilbidea*. Adituen ekarpena lanean parte hartutakoekin gehienbat—, eta zientziaren unibertsaltasun ustez trinkoan pitzadura franko badela adierazi digute. Ezin da ukatu Newtonen legeak berdinak direla hemen eta Txinan, baina legeok irakasteko modua asko alda daiteke leku batetik bestera. Joxe Ramon Etxebarria fisikariaren ustez, "ikasleei ematen zaizkien azalpenek testuinguru bat edukitzen dute, eta lurralde jakin batean kokatzen dira. Testuak, beraz, kutsatuta daude alde horretatik".

Elhuyar anaiak.

Elhuyar anaiak.

Etxebarriak fisikari buruzko hainbat testu-liburu idatzi ditu euskaraz. Baita gaztelaniazkoak euskaratu ere, espainiar argitaletxeen eskariz. "Lan horietan, erreferentziak Euskal Herrikoak izan zitezen ahalegindu naiz, eta gaztelaniatik itzuli ditudanetan aldaketak egin ditut, Teruel edo Huescako batez besteko tenperaturen ordezkari Iruñea edo Baionakoak aipatuz esaterako".

Azkenik, herrialde bakoitzean zientziak historia desberdina daukala gogorarazi digu Joxe Ramon Etxebarriak. Hortaz, garrantzitsua dateke Euskal Herriko ikasleek Elhuyar anaien berri izatea, Galileorena ez ezik. Hori ere euskal kultura baita, izan.

Martin Barriuso

IDAZLEA

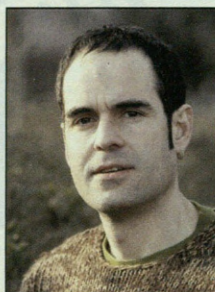
Urtebete metro karratuko

Elkarrekin bizi nahi duen lagun pare batek etxebizitza aurkitu du. Hautatu duten etxea konpondu behar den arren, ez omen da oso garestia, 210.000 euro besterik ez. Konponketak barne, 264.000 euro edo. Banketxe batzuk bisitatu ondoren, kreditua eta guzti hitzartu dute. 30 urtetarako hipoteka egingo dutenez, hilero 700 euro ordaindu eta kito. Neskak bere behin-behineko kontratuarekin jasotzen duen soldata baino apur bat gehiago da, baina ez dio ardura, mutilak zertxobait gehiago irabazten du-eta. Nire lagunak pozarren daude, gurasoen etxean betirako bizitzera kondentuta zeudela uste baitzuten.

Dena dela, nire lagunak bezain pribilegiatuak ez diren pertsonak badaudela kontuan hartuta, Bilbao Bizkaia Kutxak zeresan handia eman duen eskaintza berria plazaratu du: 50 urtetarako hipotekak. Horrela, zorte pixka batekin, 50 metro koadroko etxea lortuta, mende erdia duzu ordaintzen joateko. Jon Maiaren ideia den izenburuak dioen bezala, urtebete metro karratuko. Ez dago txarto oinarrizko eskubidea omen den zerbaiteko, ezta?

Giza Eskubideen Deklarazioaren 25. artikulua arabera, etxebizitza izateko eskubidea elikadura, jantzia, medikuntza eta zerbitzu sozialen maila berean dago. Arazoa zera da: Hor ez dela azaltzen nolakoa izan behar den etxebizitza hori. Eta gainera, eskubide guzti hauek baino askoz lehenago, 17. artikuluan hain zuzen, jabego eskubidea dago. Eta ondorengo guztia, antza, horretara makurtu behar da, gure munduak era oparoan eskaintzen dizkigun adibide ugariak behin eta berriz frogatzen dutenez. Bizi dugun egoera bitxia ulertu ahal izateko, ezinbestekoa da eskubideen arteko mailakatze hori kontuan hartzea.

Kaleratu berri diren datuen arabera, EAEn bi mila pertsona inguru daude etxebizitzarik gabe, haietako %14 kale gorrian. Hauekin batera, inork zenbatu ez duen jende kopuru

INIGO AZKONA

handia, Hegoaldetik heldutako etorkinak gehienak, erabat pilatuta bizi dira gure artean azken urteotan ia ezezagunak ziren baldintzetan. Hauetako edonori hain ugariak diren etxe hutsen bat okupatzea otuz gero, kartzelan amaitzeko arriskua dute, okupazioa delitua baita egungo Zigor Kodean.

Une honetan, EAEn lurzoruari buruzko lege berria aztertzen ari dira, Madrazok aspaldi agindu eta sekula gauzatzen ez dena. Legebiltzarrean onartuko balitz, pozik hartuko nuke. Baina arazoa askoz haratago doa, etxeen prezio ikaragarria ez baitago lurraren prezioarekin lotuta bakarrik. Besteak beste, oso merke ateratzen da etxe huts bat gorde

eta harekin espekulatzea, bizilagunik gabeko etxeek duten zerga-zama oso arina baita. Lurra merkatu nahi da, eraikuntza berriak merkeagoak izan daitezen, baina jada espekulazioaren zurrumbillean sartuta daudenak ukitu gabe. Izan ere, jende gehiegi dabil dinamika horretan horri buruzko legedi gogorra erraz onartua izateko.

Ez dakit zenbat pintada ikusi dudatan inmobiliarien kontra: "Espekulatzaleak", "lapurrak", eta abar. Seguruenik, gure kaleetan horrelako gero eta gehiago ikusteak zerikusia dauka etxebizitzaren prezioaren igoerarekin, baina ez dut uste honen arrazoiak direnik, ondorioetako bat baizik. Etxebizitza daukagun guztiok —nahiz eta, hipotekari esker, benetako jabea bankua izan— negozioa egin nahi dugu askoz merkeago erosi genuen adreilu

pilarekin. Aparkaleku triste batek 72.000 euro balio izatera heltzen den garai miresgarri honetan, bere etxea apur bat merkeago saltzeko prest dagoena tonto hutsa baita. Eta horrela, bankuen mesedetan baino ez doan itxurazko negozioan murgilduta —zenbat eta prezio altuagoa, korritu handiagoak—, bata bestearen harrapakariaren beldur, inora ez doan espiral batean gora eta gora goaz. Hori bai, gure inguruan milaka etxegabe egotearen erantzukizuna ez da gurea, politikariarena, sistemarena, edo halabeharrarena baizik. ■

EAEn lurzoruari buruzko lege berria

aztertzen ari dira, Madrazok aspaldi

agindu eta sekula gauzatzen ez dena.

Legebiltzarrean onartuko balitz, pozik hartuko nuke. Baina arazoa askoz haratago

doa, etxeen prezio ikaragarria ez baitago

lurraren prezioarekin lotuta bakarrik.

Besteak beste, oso merke ateratzen da

etxe huts bat gorde eta harekin

espekulatzea, bizilagunik gabeko etxeek

duten zerga-zama oso arina baita

Xabier Sarasua

ARALARREKO KIDEA

Ezkerretik gobernatutako Herriaren bila

Duela 5 urte Aralarrek Euskal Herriaren-tzat bakea eta marko juridiko-politiko berria lortzea lehentasun zirela aldarrikatzen zuen; gure herrian hiru erabaki esparru bereiztu behar zirela; baketze eta sakontze demokratikoaren bidean, bereiztako bi mahai behar zirela; eta bide zibil eta politiko hutsetatik nahi genuela ezker abertzalea.

Jarrera politiko horiekiko koherentziak, ezker abertzaleko sektore "ortodoxoaren" deskalifikazio, manipulazio eta presio itzela eragin digu hainbat urtez.

Orain 15 hilabete ordea, Batasunak bere egin zituen postulatutako horiek Anoetako proposamenen; benetan albiste ona izan zen. Gaur, konponketa demokratikoaren aldeko prozesuaren bultzatzaile nagusiaren papera jokatu nahia adierazten du Batasunak. Primeran iruditzen zait; bost axola nork janzen dituen dominak. Euskal herritarrek, presoek, sufritzen duten guztiak irabaztea da kontua. Baina ETAk ez du oraingoz Batasunak Anoetan emandako papera publikoki onartu. Halere, alderdi honek egindako apustuaren tamainak eta gizarteak indarkeria espresio ororen aurka duen gero eta jarrera tinkoagoak itxaropenerako motiboak ematen dizkirate. Ez al naiz deskuidatuko!

Kataluniako Estatutuarekin gertatutakoak, bere aldetik, konfrontazio politiko-rako indar metaketa eta presio soziala ezinbestekoak izango direla erakutsi du, Espainiako Gobernuak euskal herritarren hitza errespetarazteko. Ah! Eta EAJ-PNVrekin zoli ibili beharko dugula, CiUrena egiterik nahi ez badugu.

Bai, marko juridiko-politiko berria behar dugu; burujabetza, ez estatutu aldaketa soila. Zertarako ordea? Bada pixka bat urrunago begiratzeko garaia.

Euskal Herriaren eraldakuntza sozialerako behar dugu, nahi ez ditugun egungo errealitateak aldatzeko, Estatutuarengan atsegin ez ditugun ezaugarrien bestelako-

DANI BLANCO

ak izango dituen Herrirantz abiatzeko. Horretarako ordea, eskumenez gain bestelako politikak behar dira, garakeria ekonomikoaren nagusitasunari buelta eman eta gizartea ongizate, natur baliabide eta gehien behar dutenekiko arduraren arteko orekan jartzeko bideak jorratuz, besteak beste.

Nafarroan esaterako, aldaketa politikoa ezinbestekoa da eta horrek indar abertzale eta aurrerakoien arteko indar bilketa eskatzen du.

EAEn ere ezkerretik gobernatuko duten erakundeak behar ditugu. Horretarako ordea, ezker abertzale indartsua behar dugu ezinbestean, zibila eta zabala: bide politiko hutsak erabiliko dituen eta eskubide zibil eta politikoak defendatzeko giza eskubideak alboratuko ez dituen; bere baitako aniztasuna bildu eta inolako subordinazioz gabe kudeatuko duena; gizarte mugimenduekiko kideatasun harremanak izango dituen, gizarte zibilari protagonismoa emanez; barne demokrazia mimoso zainduko duena; errespetuz jokatu duena, ideiegatiko pertsekuzio eta presiorik onartuko ez duena; erakundeetatik behar

sozialei modu eraginkorrean erantzuteari lehentasuna emango diona... Eta horretaz gain, EAJ-PNVren alternatiba errealeko izateko bokazioa izango duena; hau da, independentzia eta sozialismo helburuei muzin egin gabe, herrigintzako egunero-lana egun horretarako utzi ez eta ezkerreko beste alderdiekin elkarlan eta konbergentzien bidetik jarduteko gai izango dena.

Borroka antimilitaristan ikasitakotik dakigu ordea "bidea helburua bezain garrantzitsua dela". Horregatik, orain arteko lanari jarraituz eta etorkizuneko ezker abertzale berriaren oinarriak jartzeko bidean, ilusio handiz heldu nahi diogu Aralarretik, elkarlanekoa izan beharko lukeen aldi honi. Egingo nuke ezkerreko hainbat eragile sozial, sindikal eta sentsibiltate politikok oinarri horietan topo egingo dugula. Denek? Ibiliz egiten da bidea. ■

ETAk ez du oraingoz
Batasunak Anoetan emandako
papera publikoki onartu.
Halere, alderdi
honek egindako apustuaren
tamainak eta gizarteak
indarkeria espresio ororen
aurka duen gero eta jarrera
tinkoagoak itxaropenerako
motiboak ematen
dizkirate

Zuzenketa

2026. zenbakian, "Torlojuak estutzeko garaia" izeneko erreportajea, Kontseiluak abian jarritako euskara sustatzeko eta euskalgintza babesteko Akordio Soziopolitikoko sindikatu sinatzaileen izenak aipatu genituen. Baina informazio horretan sindikatu baten izena falta zen, STEE-EILASena. Akordio Soziopolitikoa hamaika eragile politikok eta sindikalek osatzen dute, horien artean bost sindikatuk: STEE-EILAS, ELA, EHNE, ESK, HIRU eta LAB sindikatuek.

Nafarroa, dena eta ez dena

Gertatu zen bezala kontatuko dizuet: 2002an, Nazio Batuen Erakundeak (NBE) Genevan duen egoitzan nintzen Hizkuntz Eskubideen Behatokitako lanean. Parte hartzen ari nintzen batzordeak bere bilkura eten eta ordu batzuk neure gisara ibiltzeko baintuen, bertako liburutegira joateko probestu nuen. NBERen liburutegia, 1927an John D. Rockefeller aberats sonatuak NBERi egin zion emaitza handiaz ongi hornitua, ezaguna da nazioarteko harreman eta zuzenbide arloetan duen liburu funtsagatik. Liburutegiaren zokoak miatzen hasi eta *Dictionnaire de Géopolitique* (Yves Lacoste [zuz.], 1993, Paris, Flammarion) eskuratu nuen. Liburukotea begiratzan ari nintzelarik jakinmin zozoak eraginda NAVARRE bilatu nuen. Eta hona hemen sarrera horri zegokion testuaren lehen lerroak: "*La Navarre* (Nafarroa en basque) est la province d'Espagne que les nationalistes basques voudraient voir unie à la Communauté Autonome du Pays Basque (CAPV), car elle constitue à leurs yeux une partie fondamentale du territoire de la 'nation basque'. Elle est plus vaste que les trois autres provinces basques réunies dans la CAPV".

Aitortu behar dut Nafarroaren definizio (geo)politiko horrek biziki harritu ninduela, bere baitan duen kutsu ideologikoaz gain, metodologikoki eztabaidagarria baita oso, zerbait definitzea zerbait hori ez dena aipatzetik hasita. Nafarroaren definizioan garrantzitsuena dena baino ez dena baillitza, haren huts, gabezia edo ez izatea.

Nik uste nuen Nafarroaren estatus politikoaren inguruko etengabeko kuestionamendua

MIKEL SAIZ

gure ajea baino ez zela. Eta guretik kanpo berriz, eta are gehiago geopolitika hiztegi batean, ez litzatekeela itxita ez dagoen kontu gisa hain garbiki azalduko. Halako definizio bat *statu quora* doituiko zela, ezarrita dagoen egoera eta estatus politikora, bertzerik gabe. Baina ez, hiztegi geopolitiko horren hitzetan Nafarroa, deus baino lehenago, euskal abertzaleek Euskal Autonomia Erkidegoarekin bat eginik ikusi nahiko luketen probintzia espainiarra da. Definizioak harrituta utzi baninduen ere, ez dut okertzat ematen. Definizio geopolitiko bitxiagorik ere ezagutu dut, adibidez, *Gran Enciclopedia de Navarra* (1990, Iruñea, Caja de Ahorros de Navarra) VASCONIA sarrerako ematen duena: "*Banco de*".

Reyno de Navarra hautsontzi, platertxo, txapela, kamiseta, estadio eta halako souvenir gehiagotan munduratzeko nortasun ikurtzat hartuta, aldarrikapen politiko gisa erabat baliogabetu dute

Definizio guztiek euren abiapuntu eta helburua dituzte. Eta gurean ere Nafarroa denari baino ez denari erreferentzia egiten dioten sasidefinizioak ez dira bitxiak, hagitx baliabide errepikariak baizik. Hiztegieta-ko definizioez landa, Nafarroako Gobernuak promozio kanpainetarako aukeratu duen *Reyno de Navarra* epiteto turistiko-instituzionalak atentzioa ematen du, berriz ere Nafarroa ez dena baita Nafarroa definitzeko hautatu den elementu nagusia. Eta paradoxikoa badirudi ere, Nafarroak behiala izan zuen estatus politiko burujabe horren nostalgia politikorik tikienea ere ez duten eta Nafarroa Espainiaren uztarpetik baino ikusi nahi ez duten horiek dira, hain zuzen ere, *Reyno de Navarra* hautatu dutenak reynomania zale-tasun berria zabaltzen hasteko.

Horrela, *Reyno de Navarra* hautsontzi, platertxo, txapela, kamiseta, estadio eta halako souvenir gehiagotan munduratzeko nortasun ikurtzat hartuta, aldarrikapen politiko gisa erabat baliogabetu dute. Argia izan da gero Nafarroako Gobernu leloa hautatzean, Nafarroaren

Definizio guztiek euren

abiapuntu eta helburua dituzte.

Eta gurean ere Nafarroa denari

baino ez denari erreferentzia

egiten dioten sasidefinizioak ez

dira bitxiak, hagitx baliabide

errepikariak baizik

erresuma nortasun elementu historiko-heuristiko indartsua baita eta ederki dakite horretaz jabetzen denak bertze inori, eta bereziki Nafarroako Erresuma horren gauzatzea izan litekeen euskal abertzaleen proiektu politikoari, erabiltzeko aukera kendu diotela.

Segituko dugu Nafarroaren gainean ematen den irudi instituzionalarekin eta berriki bere ateak zabaltzen dituen Nafarroaren historiaren egin den erakusketarik handienari erreparatuko diogu. *La Edad de un Reyno* erakusketa –Iruñeko Baluartan ikusgai– adibide ona da ikusteko historiografia nola bortxatu eta bihurtzen ahal den egungo Nafarroa instituzionalaren interes ideologikoen neurri eta mesedera. Interesgarria da aztertzea Nafarroa izan denetik zer agertzen den eta zer ez, zer den erakutsia eta zer isilarazi edo ezkutatua; zer hanpatu eta nabarmendua eta zer baztertu eta zokoratua. Adibidez, erakusketak hartzen duen garaian, X. eta XIII. mendeen bitartean, nafar gehien-gehienek hizkuntza –eta anitzena bakarra– euskara zenik aipatu ere ez da egiten. Areago ere, Nafarroan inoiz euskararik egon denik ere ez. Ulertzekoa da baldin badakigu Antso Nagusia euskaldunen errege izan zena- ren gaineko erakusketa egitea Udalbiltzaren egitasmoa izan zela eta Nafarroako Gobernuak mehatxu horri bere erantzun instituzionala eman nahi izan diola xede garbiari men eginez: Sancho III el Mayor erregea espainiartasunaren aitagoia bailitzan agertzea.

Gauzak horrela, aginte aukietan jarrita dau- den nafar eskuindar espainiazaleak gaurgoitik Nafarroaren konkista eta menperakuntzaren gai- neko irrealitatearen diskurtso instituzionala lan- tzen eta gizarteratzen hasiak direla barrundatzen dut eta beldur naiz 2012an euren aginte aukietan segitzen badute, zer ipuin eta loria kontatuko diguten Nafarroa gogo betez eta bihotzak era- manik gaztelaniaratu zen V. mendeurrenean. Abisatuta gaude. ■

TXANDAN
Igor Estankona

Balizko perpausak

Lurrak ez balu uranioa bere altzo amoltsuan egosi, meatzariak ez balu atera, zientzialariak ez balu kar- gatu, merkatariak ez balu saldu, hiltzaileak ez balu haragi freskoa probatu, politikaria ez balu ederta- sun horrek guzti horrek txunditu...

Isfahango bonbilak iziotuko balira berez-berez...

Mohamed Al Baradei faraoi baten antzera ez balebil areto- rik areto, kontzientziaren zetarrak egingo balio ondotox- dakien egiarekin alfonbra bat... Orduan utziko lioke sarkofa- goak inoren neurrira egiteari.

Alexandrok zapaldu ez balu lurralde hura, han ez balego Iran milaka baleren koipe beltzaren gainean, eta Xahk ez balu herria era horretan hankaperatu, Mahomak ez balio Sura bat eskaini Garaipenari, Jomeiniren amak ez balu senarra izango zena Medinatik hurbil kausitu... Orduan ez lirateke egongo eztabaida Segurtasun Kontseilura eramateari buruz berbaz.

Baina gaurkoan ere, txostena paper artean galdurik, Nobel Sariak ahapeka esan dio idazkariari: ze gai-ordenu dakargu? Aurrerapenik izan al da atzotik hona? ■

HIRUKO TXIKIAN
Jose Mari Ostolaza

Terroristaren

Xerka joan zitzaizkion izu sortzaile armadunak etxera. Bortxaz zangoz goiti altxatu zioten zola, zeren bila zebiltzala jakin ez zekiela. Gizona atzeman zuten eta atxilo eraman. Kantaria kartzelaratu zuten. "Goizian argi hastian, nere leiho...". Pello Serbielle libratu dute.

Bere hitzetan, inoiz ez omen zuten artista preso ematea lortu, bere espiritua ez omen zioten bahitu. Suertekoa bera. Nik ezagutu ditu- dan kantari onak eta kantugileak preso, beren talentuak ere han zituzten nahiz eta ez ziren beren talentuen preso. Maiz kantatzen genuen elkarrekin, "eta poeta eta poeta ixilik gelditu da beldurrak eraginda...". Arratsak genituen gustuko kantatzeko orduan. Boro- bilean jarrita ematen genituen kantuak harmonia tristetan, baina afinazio txukunean. Berrikitan jakin dut Clairvauxekoan aita semea eta emakume laguna aritu direla kantuz bisitan. Eta mato- nak ea noiz etorriko ziren berriz galdezka, holako kontzertuak urri- rik entzutea ez baita ohikoa beren mundutan. Ahots horien tripek dituzte harritzen, milaka kilometroak egin eta seme eta lagunarekin kantuz hartzeko talentua duten barren horiek. Ez dituzten arma horien jeloskor dira, maitasunezko adierazpen horien egarri ditugu. "Ai poeta, ai poeta, gogorra izango da hire- tzat askatasun eguna". Ongi etorria gureru Pello. ■

Hitzaldiak

Gero eta gehiago gozatzen dut hitzaldiak ematean. Berdintsu zait zer nolakoa den entzule-taldea: gotorra edo barreiatua, gaztea edo zaharra, jakituna edo gutxiago dakiena. Eta printzipioz zailena dirudien talde-moduarekin sentitzen naiz erosoan: hamazazpi-hamazortzi urteko eskolako gazteekin. Ez daukate adin ederra ezeri erreparatzeko, eta are gutxiago ni bezain pertsona nagusiari. Derrigorrean joanak dira hitzaldira eskolatik. Elkarren anparoan munstro txiki mordoa handi bakarria bilaka daiteke... Baina, halere, ez naiz sekula deseroso sentitu euren artean. Segur aski egia aitortzetik abiatzeko ausardia dudalako. Norena da errua, erantzukizuna nahiago baduzue, haiek euskara ez erabiltzearena? Haiei euskarak ez badie eguneroko bizitzarako balio, geuk, irakasleok, gurasook, izango dugu zerikusirik. Azken batean gurea da haiek heztearen ardura. Hizkuntza den xarma, arma, armiarma... transmititzen ez dugu asmatu. Bururatzen zaidan laugarren errima-hitza "alarma" da. Aitortza horretatik abiatuta izugarri errazten da komunikazioa itxuraz zailena behar lukeen foroan ere.

Erretzaile naiz

Eta ez nago harro. Oñati, Ordizia, Amurrio eta Oiartzun. Lau jaialdi lau egunean eta lauak eraikin itxietan. Ez genuen erre. Erre nauena izan da, ez dudala elkarriketarik burutu gaiari erantzun beharrik izan gabe. Gainera, -biba elkarriketa egileen irudimena!- beti azken galdera izaten da erretzeari buruzkoa. Elkarriketa burutzeko modu "arin" edo "grazioso" bat eta bakarria bururatu zaien seinale. Eta nire artean diot: gaia hain "xinpatikoa"

DANI BLANCO

bada, erretzearen kontua benetan larritzat jotzen ez dutelako da. Edo bestela, erretzearen gaia zinez larri eta arduratzekotzat joko balute, ez lukete azken galdera anekdotikotzat erabiliko. Bietatik bat, mesedez.

Lehengo erara

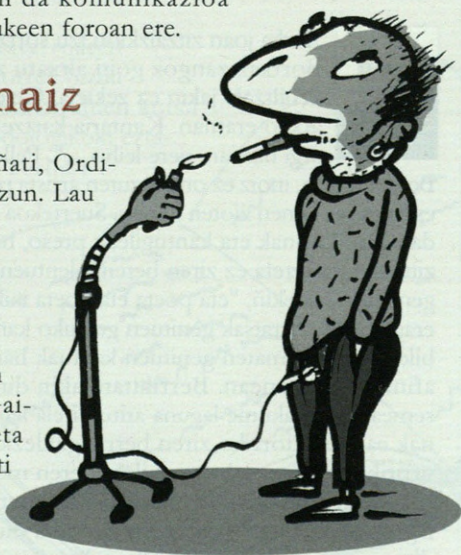
"Raro es el día en que no me siento de interés público" idatzi zuen Xabier Silveira trumoi-tsu, eta aldi berean, nekatuak. Pasa zaio. Niri ez. Aharrausia ere albiste bihurtzen

delarik, erritmo onean ote gabiltzan galdetzen diogu geure buruari. Horregatik estimatzen da zenbait gauza bestelako templearekin burutzea. Azken urteotan gertatu ez zitzaidana gertatu zait urtarilean. Alkate jaun batek, bere herriko bertsojaialdia suspertu nahi zuela eta, lagun baten txabolara hots egin zidan afaltzera. Hitz egiteko. Besterik gabe. Gaur egun lantegi horiek enpresen, telefonoen eta gainerakoen esku uzten direlarik, harrigarri eta enplasto gertatu zitzaidan hasieran abisua bera. Ez neukan ba beste zereginik! Lagunaren txabolan, jaialdiaz ez gainerako guztiaz jardun

genuen, jan eta edan eta bertsotan egin. Azken orduan hitzartu genuen jaialdiarena ere. Baina askotan, helburua baino ederragoa dela bidea bera gogorarazi zidaten, nahi gabe. Itzuringuruaren xarma berreskuratu nuen. Eta martxoaren kondarrean, jaialdia egingo dugu Mendexan. Bazkaritarako, lapa-jana. Lehengo erara.

Alkate doinua

Hamar egunen buruan, urtarilaren 20tik 29ra, gure kostaldeko Alkaterik entzutetsuek bertsoak entzun dituzte. Donostiakoak, Hendaia-koak, Bilbokoak... Ez dakit hori ona den, baina txarra ez da. Ohituak gaude, erakundeen jardueratan euskara entzutera, baina beti ere gaztelera edo frantsesaren parean, eta ez pare. Legeak hala dioelako egiten da euskara, egiten denean. Ederra da, euskaraz aritu eta inork itzuliko ez duela sentitzea. Nik behintzat ez dut sekula itzul-

irudiak:
Antton Olariaga

Inigo Aranbarriren harrotasunerako
aitortuko dut Azkuna alkatea kexu
azaldu zitzaidala Arriagan, Sabino
Arana Sarien ekitaldiaren ondotik.
Bospasei aldiz aipatu omen nuen
Barakaldo, eta Bilbo behin ere ez.

Ikasten badakigu

tzeko gogorik sentitu. Buelatzekoa, batzue-
tan bai. Inigo Aranbarriren harrotasunerako
aitortuko dut Azkuna alkatea kexu azaldu
zitzaidala Arriagan, Sabino Arana Sarien
ekitaldiaren ondotik. Bospasei aldiz aipatu
omen nuen Barakaldo, eta Bilbo behin ere
ez. Ikasten badakigu.

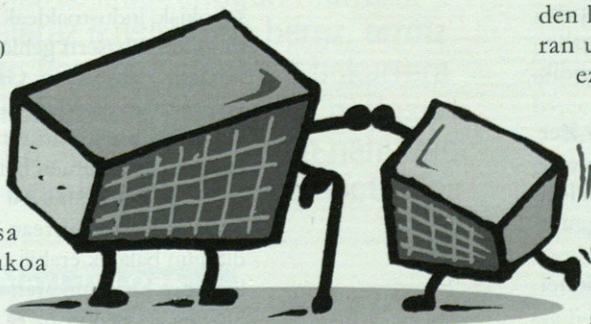
Gastronomia

Ez dakit kulturaren bidela-
gun edo kulturaren etsai
bihurtuko zaigun azke-
nean. Jaten emango
digu edo jan egingo gai-
tuen, alegia. Libururik sal-
duenak gastronomiari
buruzkoak direla jakiteak
ematen du zer pentsaturik.
Urtarrileko agendari begiratu-
txoa botatzea aski zait, gu ere
horretan harrapatuak gaudela
jabetzeko. Astigarragan izan
naiz, sagardoaren habian. Geta-
rian, txakolinaren sehaskan. Eta Idiazaba-
len, gaztaren gunean. Bertsogintza beti
egon izan da jan-edanarekin uztartua, baina
hain lotua egotea ere!

Kursaalean

Bertsogintza da 80
urteko aitona eta 22
urteko neska gazteak
biltzen dituen arlo
bakarretakoa gaur
egun. Egin dezakete
elkarrekin egun-pasa
hamar-hamabi ordukoa
eta biak eroso senti-
tu kantuan nola

berriketan. Gainerako arloetan nekez gerta-
tuko da horrelakorik: laurogei urteko den-
tista aspaldi jubilatzen eta 22korik ez da.
Laurogei urteko futbolariak berrogeitaka
daramatza erretiraturik. Laurogei urteko
Unibertsitate irakaslea bajaran egongo da
segur aski, edo Kongresuren batean, gaztea-
gotan ere hala egoten zen askotan eta. Aur-
tengo bertso-egunean, Kursaaleko ekital-
dian "bertsolari zaharrak" izan genituen
entzun gai. Bestelako kantakera, bestelako
arrazoi moduak, bestelako hizkera... beste-
lako mundu baten interpretazioa, oraingotik
begiraturik bitxi gertatzen dena. Belarri
erneck baina, beti harrapatzen dute zerbait.
Gaztetako sexu-balentriez eta oraingo ezi-
naz ari zirela, Egileorrek sotil sartu zion
ziria lagunari: "...ta orain zerorrekin mugi-
tuko zaizu".

Irakurriz lokartu

Ez zara jabetzen une zehatza zein den.
Badatorrela bai. Halako batean esku-pun-
ttetan zama sentitzen hasten zara eta beta-
zaletan pisua. Gero, arima zintzoren batek
itzaltzen du piztuta geratu den argia eta
jasotzen ohean edo alfonbra gainean geratu

Azaroaren amaieran utzia, urtarilaren
amaiera aldera arte ezin izan dut
gozatu munduan den plazerrik
handienetakoa. Ondoei bizi ez naizen
seinale. Bitartean, aldi berean,
eskola-umeak sumatzen ditut inguruan,
liburuak botika bezala irentsiz

den liburu aho-zabaldia. Azaroaren amaie-
ran utzia, urtarilaren amaiera aldera arte
ezin izan dut gozatu munduan den pla-
zerrik handienetakoa. Ondoei bizi ez
naizen seinale. Bitartean, aldi berean,
eskola-umeak sumatzen ditut ingu-
ruan, liburuak botika bezala irentsiz.
Bat lodia, bestea ertaina eta beste bat
mehea ebaluaketa honetarako.
Hasieran niñen moduan, zerbait
gaizki egiten ari gara. ■

Joxe Mari Anzumendi

HIK HASIKO KOORDINATZAILEA

Hain "xelebre" al gara euskaldunok?

Nazkatuta nago ikustez euskaldunok nola egiten dugun barre geure burua gutxiestearen kontura" —esan zidan lagun batek. Horretaz pentsatzen hasi eta arrazoi zuela iruditu zitzaidan. Burua etorri zitzaizkidan zer antzerki mota eta zein telebista saio atsegin ditugun. Benetan, hausnarketarako gaia zela otu zitzaidan. Hain "xelebre" ikusten al dugu geure burua? Hain "alproja" ikusten al gaituzte atzerritarrek? galdetu nion neure buruari.

Horretan ari nintzela, Marga Iñiguez pedagogo eta filosofo madrildarrak *Hik* hasi aldizkarian esandakoa ekarri nuen gogora. Berak horrela ikusten du euskalduna: "Kultura bakoitzak bere sortzeko modua du. Hemen ezaugarri batekin egin dut topo: sinbolikoagoak zarete. Hitz bakoitza sinbolo bat da. Oso interesgarria da jendeak nola sinbolizatzen duen, eta zer puntutan jartzen duen ekintza. Jakin nuenean aditza esaldia- ren azkenean doala, "lan egiteko modua bezalaxe da eta" pentsatu nuen. Beti bukaeran egiten da ekintza, ebazpen bezala, eta oso azkar, baina behin pauso batzuk eman eta gero, eta ez hasieran. Niri hau asko interesatzen zait. Eta baita jendea zer emozionala den ikustea ere, nahiz espresatzerakoan erreparatzen izan batzuetan. Jendea oso sentibera da, eta aldi berean ekintzaz azkarra, eta bi puntu horiek oso interesgarriak iruditzen zaizkit lantzeko."

Marga 16 herrialdetan aritu da lanean (AEBak, Mexiko, Argentina...) eta lan-harreman luzea du Euskal Herrian. 13 urtetan telebistan aritu da haurren eta nerabeen programetako aholkularitza pedagogikoa eskaintzen. Berak esandakoa, kriteriodunaren eta ongi pentsatutakoaren ondorioa da, zalantzarik gabe. Modu positiboan ikusia. Euskaldunongandik zer espero lezakeen pista ematen diguna.

Eta guk nola ikusten dugu euskalduna? Zer diote gutaz? Topikoei eta karikaturei kasu eginenez, galderei erantzuten ausartuko al gara? Hori bai, modu positiboan, aurrera egiteko geure buruaz zer espero genezakeen hausnartzuz:

Atzerrira lanera joan diren euskal joakinei buruz zera diote:

ALBERTO ELOSEGI

✓ **"BURUGOGORRA"** DA. Buruan zerbait jartzen bazaio, hura lortu arte arituko da. Langilea, pertseberantea...

✓ **SOLIDARIOA**. Euskal Herrian hain biztanle gutxi izanda, nazioarte mailan milaka misiolari, bolondres eta kooperante dabil laguntza lane-tan.

✓ **ANTOLATUA**. Hori diote kanpotik etorri, eta zenbat elkarte mota, koordinadora, bilgune, kontseilu eta abar dauden ezagutzen dutenean.

✓ **TRADIZIOAREN MAITALEA ETA BERRITZAILEA**. Herri kirolak, euskal pilota mota desberdinak... bertsolaritza, inon ba al dago hain antolatua eta garatua?

✓ **LAGUN ARTEKOA**. Elkarte gastronomikoak, koadrilak eta abar ezagutzerakoan.

✓ **IDENTITATEAREN DEFENDATZAILEA**. Horrela diote: "Zuen identitatearen defentsa egitearren gatazkan sartzeko prest zaudete".

✓ **SORTZAILEA ETA INIZIATIBADUNA**. Ego- era zailetan ikastolak, gau-eskolak, herri aldizkariak, irriatiak, egunkariak, telebistak eta abar sortzean.

✓ **KOOPERATIBOA**. Kooperatiben mundua eta antolaketa ezagutzen dutenean.

✓ **KIROLARIA**. Ikusi besterik ez dago mendizale federatuen kopurua eta zenbat kirol praktikatzen diren gure Herri txiki honetan.

✓ **PARTE-HARTZAILEA**. Intuitiboa, berezko nortasunekoa —bi edo hiru euskaldun elkartzen direnean, nahiz euren artean ongi eraman, bakoitzak bereari eutsiko dio—... eta horrela jarrai genezake.

Laguna urrutiago heldu zen: "Gai- nera, arduratzen nau batez ere, zer baserriar klase aurkeztu diguten".

Izan ere, errepideak direla, azalera handiko saltokiak, industrialdeak edota beste azpiegitura mota dela, baserri gehienak baztertzen ari dira, itotzen... akabatzen. Gauza asko galduko ditu- gu baserrien desagertzearekin: bertako hizkun- tza eta kultura, naturarekin duen harremana, transmititzen dituen balioak, antolatze- ko duen era... **BIZITZEKO ESTILO BAT** azken finean.

Munduaren aurrean gure burua aurkezteko ditugun balioak erabili nahi dituzte barre-eragi- le. Gure hezkuntzaren oinarriak izan beharko luketenak, hain justu! ■

Gauza asko galduko ditugu baserrien
desagertzearekin: bertako hizkuntza
eta kultura, naturarekin duen
harremana, transmititzen dituen
balioak, antolatze-ko duen era...

BIZITZEKO ESTILO BAT

azken finean. Munduaren aurrean
gure burua aurkezteko ditugun
balioak erabili nahi dituzte barre-eragi-
le. Gure hezkuntzaren oinarriak izan
beharko luketenak, hain justu!

Literatura

Uxue Apaolazari
elkarrizketa
estreinako liburuaz

- ▣ Ezpalak
- ▣ Argitalpenak

- ▣ Denbora-pasak
- ▣ Ihesi
- ▣ Makina bat kontu

Osasuna

Anorexia eta
bulimiak gora
egin dute

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Bikoizketa hotsez hots

Oraindik harritu egiten gara euskaraz film bat ikustean; euskaraz ikusi ditugun marrazki bizidunak gazteleraz ikusitakoan berriz, arrotz sentitzen ditugu. Pertsonaien ahots bakarrera ohitzen gara, bikoiztaileak eman dion nortasun horretara. Nola da posible? Hori jakin nahi izan dugu, magia hori lortzen dutenen ahotik.

MAYI TOLOSA

Argazkiak: Karlos Corbella

OHITU GARA filmetan edo telebistarako saioetan atzerriko aktoreak frantsesez, gazteleraz nahiz euskaraz entzuten. Tramak harrapatzen gaitu eta une batez, Uma Thurman beraren ahotsa dela sinets dezakegu, bikoiztaile bikain baten lan onari esker.

Besaulkian eserita dagoen hori filmak kontatzen duen erreallitate horren parte sentitu dadin bilatzen du, izan ere, zine narratiboaren errepresentazio modu ohikoenak, kameraren objektiboarekin identifika dadin lortzea. Paradoxikoki estrategia artifizialak erabiltzen ditu horretarako eta horietako bat bikoizketa izan daiteke.

Ahotsa ma

Ezpainak sinkronian

Baina nola lortzen da hori? Ahotsaren ordezkapen sinkronikoa ez da nahikoa izaten, aktore atzerritar batek euskaraz dakiela imajina dezagun. Aktorearen keinua, ezpainaren mugimendua, begirada, eszena horretan gertatzen ari den guztia kontuan izan behar du bikoiztaileak. Hori guztia ongi koordinatu behar da, bikoizketa irudiarekin fidel izan eta istorioa sinesgarria izan dadin.

Bikoizketak badu bere teknika beraz, baina ez da matematika bezala ikasten eta trinkimailu bakarra praktika dela diote aritzen direnek. Teknika hori ikasteaz gain, dramatizatzen ere jakin behar da eta horregatik gehienak aktoreak izaten dira, telebistatik, zinematik edo antzerkitik heldutakoak.

Miren Aranburu aktore eta abeslariak 25 bat urte egin ditu dagoeneko bikoizketan lanean. Berak azaldu digu, sinpleki, nola izaten den bikoizketa saio bat aktorearentzat: "Atrilaren aurrean jarri eta pare bat aldiz ikusten dugu bikoiztu beharreko film zatitxoa, jatorrizko hizkuntzan. Aktorearen mugimendu eta esaldi guztiak ikusi eta ikasitakoan, eta gainera entseatutakoan, gure ahotsarekin grabatzen dugu". Hori, bikoizten ari diren pertsonaia agertzen den eszena guztiarekin egiten dute.

Aldea izaten da eszena batetik bestera, batzuek askoz ere denbora gehiago eskatzen dute; batez ere, giroa sortzea behar baldin badute. Izan ere, protagonisten ahotsak, dialogoak, grabatzeaz gain, giro soinua ere

ilegutzan

bikoiztu behar izaten da: estadio bateko publikoa, taberna bateko algara... eta, gainera, ahots eta soinu guztiak ez dira aldi berean grabatzen.

Marrazki bizidunetan aditu

Genero guztiak ere ez dira berdin izaten. Eta erabili beharreko ahotsa ere ez. Aranburuk marrazki bizidunekin izugarri disfrutatzen duela kontatu digu: "Heidirena egiten izugarri gozatu dut. Marrazkiak eta istorioa oso politikak dira eta horrek asko laguntzen du".

ETB European haur programazio gehien emittitzen duen telebista publikoa da eta, horrenbestez, Euskal Herrian badira marrazkietako ahotsak egiten espezialistak direnak. Gehienetan emakumezko helduak izaten dira neskato zein mutikoen ahotsak egiten dituztenak eta, asko eta kalitatezkoak egin arren, zaila izaten da haurren ahotsa egingo duenik aurkitzea. Aranbururen uste-tan, nahi bezain ume izatea oso gutxi lortzen duelako gertatzen da hori. Horretarako ahots polita izatea ez omen da ezinbestekoa. Polita izan gabe ezaugarri jakin bat izan dezake eta xarma berezia izan hainbat rol egiteko.

Zarata, ahotsaren etsairik handiena

Miren Aranbururi, ahotsa bereziki zain-tzen ote duen galdetuta, naturak eman dion oparia duela aitortu digu, erretzailea baita eta ahotsa zaintzeko beharrik ez duela izaten dio. Hala ere, soinu handia dagoen tabernetan egotea ekiditen omen du, baina batez ere hitz egitea deseroso suertatzen zaiolako.

Heidirena bereziki maite badu ere hel-duen ahotsak egiten ere ohituta dago. Bikoiztu duen azken film luzea eta Eléonore Faucherren *Bordadoras* izan da, gaztelan-ara. Dena den, igaroko da denbora berak bikoiztutako bertsioaren kopia bat ikusi arte. Ez du eta lasai ikusi ahal izaten berak bikoiztu duen film bat, harik eta denbora pixka bat pasatzen den arte. Orokorrean obsesio txiki bat izaten dute bikoiztaileek horrekin. Gainera, guztiek elkar ezagutzen dutenez, besteak beste ikustea ere kosta egiten omen zaie, ongi eta gaizki egiten dituztenez

Tradizio kontua

Gazteleraz 30eko hamarkadan egin ziren lehenengo saiakerak, Parisetik gertu amerikarrek zituzten estudio batzuetan, baina 1940 edo 1941ean, behin gerra amaitu zenean, ezarri zuen Francok bikoizketa Espainian. Are gehiago, jatorrizko bertsioa ikustea debekatzen zuen dekretua jarri zen indarrean. Arrazoi politiko, linguistiko eta historikoen ondorioz, Frantzia, Italia eta Alemanian ere sistema hori gailendu da. Europako herrialde askotan berriz, ohikoena, zinea azpitoluluekin ikustea da, jatorrizko hizkuntzan.

ohartu gabe. Distantzia hori lortzea ez da erraza izaten antza.

Atzeko lana ez da entzuten

Bikoiztailea aktorearen atzean ezkutatuta dagoela iruditzen zaigu, baina gutxienik haren ahotsa entzuten dugu. Itzultzaile-egokitzai-learn figura, teknikoarena edo zuzendariare-na oraindik ere urrunago geratzen zaigu.

Film bat bikoizteko 10 bat egun inguru behar dira guztira. Emisio eskubideak erosi eta gero, zuzendariak zinta ikusi eta aktore bakoitzari bikoiztaile egokia bilatzen dio. Haiekin kontaktuan jarri eta rolak banatzen ditu. Bitarte horretan, itzultzaile-egokitzai-leak gidoia euskaratu eta luze laburrera doitzen du.

Horretarako, Idoia Gillenea itzultzaileak azaldu digunez, oso esaldi errazak erabiltzea ezinbesteko izaten da. Horrez gain, hitz ordaina ezpainakaria den edo ez kontuan izan behar du; pertsonaiari pantailan aurpegia ikusten ote zaion edo ez... Hizkuntza galba-he asko igaro behar izaten ditu testuak eta azkenik estudio grabaketara heltzen dena-ko, hainbatek berrikusi du testua, gehienez 10 lerro izango dituzten *takeetan* banatuta. Horiek dira estudioan grabatuko direnak eta ondoren, azken bi egunetan, soinu teknika-riek mahaian nahastuko dituztenak.

Ikastaroak: Ahots berrien unibertsitatea

Ez dira asko Euskal Herrian bikoizketatik bakarrik bizi direnak. Gehienak aktoreak izaten dira eta lan bakan batzuk egiten dituzte. Hala ere, Euskal Herrian hainbat ikastaro egiten dira bikoizketaren tek-nika ikasteko; batez ere ahots berriak aurkitzeko asmoz.

Bikoizketaz kontzeptu orokor batzuk ikasten dituzte, baina, batez ere, atrilean praktikak eginez trebatzen dira ikasleak. Horretarako, ira-kurketa eta memoria ariketak egiten dituzte.

Zinemarako, dokumentaletarako edo marrazki bizidunetarako izan, ahotsa nola erabili eta zein modutan dramatizatu ikasiko dute hilabete gutxiren buruan. Ikastaroak non egin daitezkeen? Adibidez:

- ✓ REC grabazio estudioa (Donostia): 943312112
- ✓ IMVAL eskola (Bilbao): 944756078
- ✓ IVIM eskola (Donostia): 943293716
- ✓ Take one (Iruñea): Alfontso Borrokalaria 10, tarteko solairua A

Euskarazkoaren hastapenak

EUSKARAZKO BIKOIZKETA 80ko hamarkadan heldu zen euskal telebistarekin batera. Sortzera zihoan euskarazko telebista batean lan egiteko, euskaraz ongi moldatzen ziren pertsonak bilatzen zituzten.

Donostiako Prim kalean zegoen Irrati Telebista Eskolan ikasi zuen hainbatek, artean telebista sortu gabe zegoela. Kataluniatik heldu ziren bikoizketaren profesionalak irakatsi zieten bikoizketaren ofizioa eta laster hasi ziren lanean.

Ez zen lan makala izan nazioarteko ikus-entzunezko merkatuan lehenengo produktuak erosi ahal izatea. Bulgaria-

ko marrazki bizidun batzuk izan omen ziren aurrenak. Geroago TV3 kate kataluniarrekin egindako hitzarmenari esker, *Dallas* erosi ahal izan zuten, besteak beste. Hala, kate berriarentzat erreserban gordetzeko materiala pila-tzen hasi ziren.

Guztia zegoen egiteko eta gelditu gabe lan egin behar izan zuten hamar-kada hartan bikoizketan hasi berri ziren haiek, Euskal Telebista, batez ere, kanpo produkzioaz hornitzen baitzen eta batez ere entretenimendu saioez.

Luze gabe, ekimen pribatuaren esku geratu zen bikoizketa. Euskal Herrian ireki zen lehen bikoizketa etxea

Irusoin izan zen, Eresoinka izenez 1982an. Bigarrena, egungo K-2000 izan zen, Galdakao Estudios izenez hau, 1983an. Beranduago, 1985ean, Edertrack sortu zen, Galdakao Estudio-sen gertatu zatiketaren ondorioz.

Egun, 2004ko uztailaz geroztik, Edertrack eta Irusoin batu egin dira bikoizketa lanak egiteko eta Mixer Producciones Audiovisuales S.L. izenpean sinatzen dituzte alor honetan egiten dituzten lanak. Eurak dira egun ETBren hornitzaile nagusia orain bi urte irabazi zuten lizitazio bati esker, nahiz eta K-2000k eta Rec grabaketa estudioek ere egiten dituzten gauza bakan batzuk.

Azpitituluak vs bikoizketa

Bikoizketaren aurkakoek, hainbat arrazoi erabiltzen dituzte: aktorearen interpretazio tresna garrantzitsuen, ahotsa, mutilatzen duela; erregimen autoritarioek erabili izan dutela zentsura moral edo politikoa egiteko, edo itzulpen semantikoki ez fidelak egiten direla, adibidez. Aldekoek berriz diote, azpitituluak traba direla argumentua jarraitu eta irudiaz bere osotasunean jabetzeko.

Ahotsen sukaldaritza

Teknologia berriei esker postprodukzio lana asko erraztu da. 40ko hamarkadan zuzenean soinu pelikularen gainean grabatzen zen ahotsa eta ezin zitekeen akatsik egin. Aurretik asko entseatu behar izaten zuten, negatiboa oso garestia zelako eta positibatu arte ezin zelako grabatutakoa berriro entzun. Magnetiko eta digitalarekin nahi beste aldiz grabatu eta ezabatu liteke ahotsa.

Digitalak abantaila bat gehiago du: lehen sei pertsona atil aurrean jarri behar ziren eszena bat, edozein, grabatzeko. Orain pertsonaia bakoitzak bere zatiak graba ditzake, solaskide duen aktorea sofán kuluxkatxoa egiten ari den bitartean, edo elkarriketaren bere zatia New Yorke-tik grabatzen ari dela. Bakoitzaren ahotsa pista ezberdinetan grabatu eta nahasketa mahaiaren bidez uztartzen dituzte ahots biak.

Euskarazko bertsioa pantaila handian ere bai

Film bat bikoiztu edo azpitituluak jartzeko Eusko Jaurlaritzaren Kultura Sailak diru laguntzak eskaintzen ditu. Laguntza hori jasotzeko, euskarazko bertsioa gaztelaniazkoarekin batera estreinatu behar da, hori bai. Urtean, Tinko elkartearen hiruzpalau filmen bikoizketa laguntzen du diruz adibidez.

Tinko elkarteak, Rec grabaketa estudioaren bitartez, euskarazko zinea areto komertzialetara helarazteko asmoz lan egiten du, 1993az geroztik. Telebistarako bikoizketaren krisialdia heldu zen orduan, ETBk barne produkzioa indartu baitzuen eta bikoiztaile talde bat lanean hasi zen ikusleriari euskara

zineman natural egin zekion. Marian Gala-rraga talde horretan zen eta 13 urte geroago kontatu digu zergatik hasi ziren haurrentzako filmak bikoizten eta banatzen, naturaltasun hori lortu asmoz: "Orduan haurtxoak

ziren horiek 14 urte dituzte orain eta nahia-go dute euskarazko bertsioa gaztelaraz bikoiztutakoa baino. Bihar 20 edo etzi 30 urte izango dituzte eta filmak euskaraz ikus-tea nahia-go izango dute".

Hasi zirenean helburu hori lortzea ametsa zela esan zieten eta ametsak ezin zirela diruz lagundu. Ekinaren ekinez, ametsa betetzen ari dira eta diru laguntzak jaso dituzte. Lanean jardun duten lehen hamarkadan guztira 43 filmen eskubideak erosi zituzten.

Apurka ari dira bidea egiten eta zailtasunak zailtasun mundu osoko filmak bilatzen jarraituko dute, egunen batean zinemara joan eta helduentzako estreinaldiak euskaraz ikusten ari garela ohartu ere ez gaitezen. Orduan ere tramak harrapa gaitzala! ■

Uxue Apaolaza

«Gaizki gaudenean denak gara gaiztoak»

Zerbait nabaria bada *Umee*k gezurra esaten dutenetik ipuin bilduman egunerokotasun aruntenean dauden ankerkeriak salatzeke egileak daukan indarra da horixe. Umorea eta garraztasuna nahasiz osatu du Uxue Apaolazak aurreneko liburua. Batzuetan itxaropentsu, eta maiz zapuztuta agertzen zaizkigun emakume eta gizon gazte zein helduak dira bere kontakizunetako protagonistak, bukaezina dirudien sexuen arteko lehia horretan egon ohi den zekenkeriarekin batera. Eta horretaz guztiaz hitz egin digu Hernanin jaio, Gasteizen bizi eta Historiako ikasketak bukatzen ari den 24 urteko idazleak.

Zeuk aitortua da irakurlea oso eroso ez gelditze-ko moduko liburua idatzi duzula. Zergatik?

Nik hor islatu nahi izan dudana errealitatea ez da bereziki baikorra. Izan ere, idatzi nuenean neukan begirada nahiko etsia zen. Beraz, irakurleak liburua irakurtzean ondo pasatzen badu, porrota da niretzat. Plazerra senti lezake, baina harekin batera nolabaiteko mina jasotzen badu, hobeto. Dena den, hori irakurleak erabaki behar du, noski.

Ipuinotan egunerokotasunean gertatzen diren gorabeherak azaltzen dituzu, baina ondorio ankerrenetara eramateko edo...

Beharbada bai, ez dakit. Uste dut gaizki gaudenean, edo egunerokoa eraikitzen dugunean

PILAR
IPARRAGIRRE

Argazkiak: Karlos Corbella

konturatu gabe geure burua traizionatu egiten dugula. Agian egunerokoa arrunta da, baina isiltasunez betetzen dugu, eta isiltasun horiek izan dira nik, bolada txar bat pasa eta gero, neure buruari puskatu behar izan dizkiodanak. Ziur aski horiexek dira liburuan azaldu direnak. Barruko kontraesanak begiratzen hasteak beti ematen dizu mina. Eta zuk zure autotrazi-
zioak aurkitzen dituzunean, zeure buruarekin haserretzen zara, eta batzuetan autopeniten-
tziak jartzen dizkiozu.

Hemezortzi ipuin dira denera. Lehenbizikoak, *Buel*tak, oso zintzoa ez den neska baten sexu harremanak ditu gai.

Uste dut emakume bezala badauzkagula gizar-

teak ezarritako rol batzuk, zenbait momentutan pisu handia dutenak gudan. Dualtasun horretan bizi garela, badakigu dagokigun rola zein den, feminitatearena-edo, baina, noski, bizirauteko batzuetan guk ere rol horiekin jolastera jotzen dugu, gure alde, gure kontra, eta azkenean ez dakit identitatea non gelditzen zaigun ere. Batez ere gizonen begiradarekin jolasten dugunean edo depilazioaren kontua, edo aurkezpen batera joan behar dugunean geure irudiari ematen dizkiogun bueltak. Uste dut *Bueltak* galdera horietatik atera zitzaidan ipuina dela.

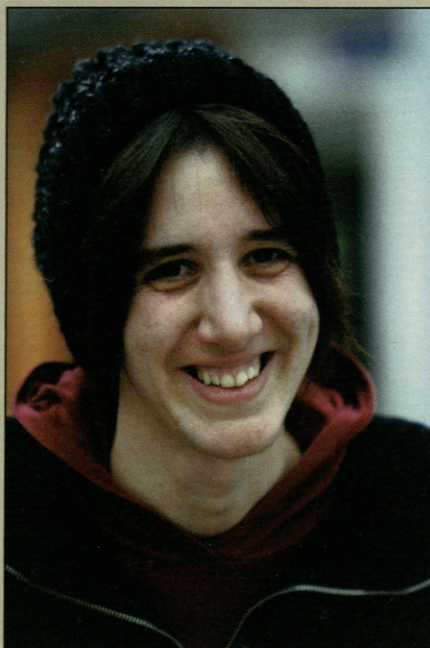
Horko emakume protagonistak dioenez, gizonak ama gaztetu ahal balu, zakilkatuko lukeen lehen bagina huraxe izango litzateke. Hala al da?

Kar-kar. Momentu horretan neska hori nazkatuta dago gizonekin. Hori da emakumei ezarri zaigun beste gauza bat: emakumeok hezitzaileak izan behar dugula gizonekin ere. Bikotea bilatzen dugunean ere, ematen du gizonak amesteko edo bizitza libreago bat egiteko askeagoak direla. Eta neska bilatzen dutenean ere ama bat bilatzen dutela, batzuetan behintzat. Ipuin horretan neska amaren rola egiten ari da, baina bere sen sexuala beste nonbaitetik doa.

Sexuaren kontua hainbat kontakizunetan ateratzen da. Batean irakurria: gizonak mihi sendoa behar dutela. Eta, beno, oro har, liburuko gizonak alua miazkatzea oso gustukoa dute. Errealitatean egia ote hori?

Kar-kar... Ez, ez! Hori ez da egia. Eta gainera, maiz, azkeneko helburura iristeko egiten dute: sartzeko! Berez, sexualitateak plazer eremua izan beharko luke. Gizon eta emakumezkoen arteko sexu harremanetan, ordea, uste dut zakilari inportantzia asko ematen zaiola, gehiegi. Sexu harremanetan, intimitate horretan, nire ustez rolak askoz gehiago nabarmentzen dira. Gozatzeko gaude, baina, hala ere, rol horiek gainean dauzkagu oraindik, eta gizonak paper bat dauka, eta emakumeak bestea. Eta uste dut horrek pisu handia duela emakumezkoengan zein gizonzkoengan: gizontasuna erakutsi behar hori eta abar. Ligatzeko orduan, sexu harremanetan... nago gero eta gehiago lehia klabeetan funtzionatzen dugula. Eta iruditzen zait ipuinetan dauden pertsonaiek gaintitu egin dituztela pixka bat rol horiek, eta beldurtuta daudela horregatik, eta jakina, beldurtuta gaudenean oraindik gehiago egitera jotzen dugu batzuetan...

Sexuaren gaia alde batera utzirik, *Umeek gezurra esaten dutenetik* liburuan bada bestelakorik. Adibidez, *Espaloia* bezalako narrazio borobila: urrats

bat emateko gai ez den amona okertuaren eta haren zaintzailearen atzetik zaku pisu bat gainean derrigor joan behar duen eraikuntzako gaztearena. Borobila esan duzu? Kosta zitzaidan borobiltzea! Zikoizkeria hori... Uste dut ipuin horretan

nekea nabarmentzen dela, denen bizi nekea: zakua gainean duenarena, neska zaintzailearena... Izan ere, beti irudikatzen da amona gajoa. Baina gaizki gaudenean denok gara gaiztoak, eta gaizto garenean zikoitzak ere bagara, eta nahi duguna da pisu hori gainetik kendu. Uste dut ipuin horren helburua tentsio hori sortzea zela. Ez naiz iritsiko, baina ez naiz iritsiko inora.

Nola egiten duzu zuk egunerokotasunaren xehetasunetan horrelako arreta jartzeko?

Ez dakit. Beharbada gustuko dudana literaturarekin lotua dago, Carver-ek eta horiek horrelako literatura egiten dute. Nire ustez drama handienak egunero bizi ditugun gauza txiki horiek dira. Konponduko bagenitu, edo jakingo

bagenu geure buruarekin hitz egiten eta ondo-koarekin komunikatzen, arazo askoz gutxiago edukiko genuke. Baina hori da gure lehenengo drama. Geure buruari gezur piloa esaten diogu, askotan erabakiak ez hartzeagatik, iruditzen zaigulako erabakirik hartu gabe ez dugula erabakitzen. Baina erabakitzen dugu, jakina, eta azkenean iristen gara norabait, baina norabait hori ez da guk nahi genuena, eta distantzia gero eta handiagoa da, gero eta mingarriagoa. *Gordinik* ipuinean hori zen transmititu nahi nuena: noiz bihurtzen da ezezagun zurekin bizitzen ari den pertsona, edo zeure burua? Horregatik aipatu ditut eguneroko gauza txikiak, niretzat drama handienak haiek direlako.

“Mina oso bizia denean,
ni ez naiz gai hura fikzio
bihurtzeko. Uste dut
behin pasa eta gero idatzi
behar dela, jada min horiek
distantzia batetik begiratzen
hasten zarenean, zeren
bestela juzgu moralak
botatzen ariko zinateke
denbora guztian, errua
beti besteei botatzen”

Familia harremanetan ere gezur asko al dago?

Bai. Familia, azkenean, ez dugu geuk aukeratu. Daukagu. Eta sinestu behar dugu gure familia-ko guztiak oso pertsona onak direla, baina ez du horrela zertan izan behar. Eta aztertzen hasten garenean –gaztaroan edo– zein den gure ama edo gure aita pertsona bezala, ez dakigu! Iruditzen zait, gainera, gero eta gehiago urruntzen ari garela ez bakarrik seme-alabak gurasoekiko, baita gurasoak seme-alabekiko ere. Etsita dagoen pertsona beti da egoista, eta egoismo, indibidualismo eta atomizazio hori sentitzen dut asko, leku guztietan. Nik ezin dut ulertu maitasun harreman bat lehiakortasunean oinarrituta hastea, ia ezinezkoa iruditzen zait. Bestalde, uste dut amatasuna, aitatasuna mantoagoak direla, urte eta dedikazio asko eskatzen dizutela, eta galtzen ari direla, zeren ez digute promozio pertsonal horretarako balio. Eta

“Geure buruari gezur piloa esaten diogu, askotan erabakiak ez hartzeagatik, iruditzen zaigulako erabakirik hartu gabe ez dugula erabakitzen. Baina erabakitzen dugu, jakina, eta azkenean iristen gara norabait, baina norabait hori ez da guk nahi genuena”

deprimituta dagoen pertsonari are gutxiago, inguruko guztiak molestatzen dio-eta, batez ere eman beharra baitu, inguruak ez diolako ezer ematen. Hala iruditzen zait behintzat. Eta uste dut liburu honetako pertsonaiak ez dutela ezer ematen, oso berekoiak direla. Berekoikeri hori azaldu nahi nuen, ez nuen esan nahi “jendea gaiztoa da”, hain ona ez dela baizik.

Gasteiz “diskretuan” –zure hitzak dira– bere buruaz beste egiten duen mutil gazteari buruzko ipuina idatzi duzu.

Eta gainera ez du egin nahi! Amaren arreta pizteko egiten du bere buruaz beste. Egia da Gasteiz oso hiri diskretua dela, eta niri hiri diskretuak Suedia eta horrelako herrialdeak ematen didaten sentazio berdina ematen didate: hain dira aseptikoak, hain isilak, zer gertatzen ote da hor atzean?

Liburuan atera dituzun hauek al dira zu gehien mintzen zaituzten gaiak?

Ez, hau ez da egunkari bat. Urruntasunetik begiratzeko gai naizen arazoak dira, nik pixka bat gaingiduta ditudanak-edo, fikzio bihurtze-

ko gai naizenak. Mina oso bizia denean, ni ez naiz gai hura fikzio bihurtzeko. Etsita baldin banago, nik ezin dut idatzi, ezin dut emateko ekinga hori burutu. Uste dut behin pasa eta gero idatzi behar dela, jada min horiek distantzia batetik begiratzen hasten zarenean, zeren bestela juzgu moralak botatzen ariko zinateke denbora guztian, errua beti besteei botatzen.

Idazten jarraitzeko asmoa izango duzu, noski.

Idazten jarraitzekoa bai; argitaratzekoa, ez dakit. Nik ezin dut argitara eman neronek irakurriko ez nukeen liburu bat. Hori da neure buruari jarri diodan konpromiso nagusia. ■

MUSIKHERRIA

HERRI DISKETXEA

AURKEZPEN JAIALDIA

DURANGO

MARTXOAK

EGUN OSOKO ROCK MARATOIA

ALL JAZZ ERAJAUKO BARIKAMAIAUR MOTORSEK MIXG TIZATEKASUF.D.L.NTU BOSKAPI

10

egun ospiko bonoa +cd bat

info+www.musikherria.org

Ezpalak

KATIXA GARATE

I.R. / AGAZKI PRESS

Julio Medem

zinema zuzendari donostiarra pelikula berria filmatzen hasi da: *Caótica Ana*. Madrilén, Kanariar Uharteetan, Eivissan, New Yorken eta Arizonan

filmaturko dute hamaika

astetan. Bebe kantariak eta Charlotte Rampling Manuela Vellés aktoreak jokaturko dituzte Medemen zuzendaritzaren filmaren rol nagusiak.

EtxE bakarlarik gazteak estreinako diskoak plazaratu du, *Zatoz nirekin* izenekoa. Bost abesti bildu ditu berak ekoiztitako diskoan. Pop-rockeko diskoak grabatzerakoan, Ken Zazpiko Eñaut, Lor taldeko Lander eta Ikako Itsaso izan ditu lagun.

Tanttaka antzerki taldeak *El Florido Pensil* antzezlan arrakastatsua eskainiko du berriz ere. Lehen emanaldia otsailaren 23an izango da Ordiziako Herri Antzokian. Kike Diaz de Rada, Zorion Egileor, Pako Sagartzazu, Julio Perugorria, Joxe Ramon Soroiz eta Paco Obregón aktoreek gorpuztuko dituzte antzezlaneko ikasle eta irakasleak.

Juan San Martin en kultur funtsa erosi du Gipuzkoako Foru Aldundiak. Iaz hildako euskaltzain eibartarraren funtsa 18.000 liburu, eskuizkribu eta argazki osatzen dute.

Ana Laura Aláez artista bilbotarra Black Metal / Pink T-Shirt erakusketa paratu du Iruñeko Moisés Pérez de Albeniz galerian. Bideoarteak nagusi eta martxoaren 4a arte izango da zabalik.

Joxemartin Apalategi

(Ataun, 1949) zendu da. Joxe Migel Barandiaranen laguntzaile, EHUko irakasle eta antropologia euskaraz lantzen aitzindaria izan zen. Liburu eta ikerketa lan ugari egin zuen, besteak beste, *Antropologia hirian*, *Bilbon* (1987) eta *Etnografiako galdeketa elikapenaz* (1988).

Kafe antzerkia Iruñeko NAEn

ANTZEZLAN ESKERGA programatzen du Nafarroako Antzerki Eskolak eta eskertzekoa da ahalegina. Aurtengoan ere *Golfos* kafe antzerki zikloa jarri dute martxan. Hala, trago batez lagunduta ikus ahal izango dira antzezlanak, ikusleak hainbat mahairen bueltan eseriko baitira. Dagoeneko Kanpingags eta Global taldeek *Por los pelos* eta *No hay ladrón que por bien no venga* lanak antzeztu dituzte, hurrenez hurren. Otsailaren 18an eta 19an eta martxoaren 25 eta

26an K7 taldeak *Ni Romeos ni Julietas* eskainiko du. Martxoaren 4-5ean eta 11-12an Teatro en Construcción taldearen eskutik *¿Tú eres tonto, idiota, o qué?* ikusi ahal izango da. Azkenik, martxoaren 18an eta 19an *A los hombres futuros* gorpuztuko du Caracois konpainiak.

100 urte Elgeta jaio zela

1906KO OTSAILAREN 10EAN jaio zen Jazinto Rivas *Elgeta* trikitilaria. 1936ko Gerraren ostean trikitiaren bultzatzaile nagusia izan zen, erreperitorioa berriro zuen eta trikitilari handien irakasle izan zen: Zialtzeta, Eleuterio Tapia, Laja... Ez zuen familiarik izan eta baserri baserri ibili zen trikiti eskolak ematen. Bere jaiotzaren mendeurrenean ekitaldi ugari antolatu ditu Euskal Herriko Trikitixa Elkarteak. Maiatzean *Elgetaren* partiturekin osatutako liburu-dis-

Miren Azkarate Eusko Jaurlaritzako Kultura sailburuak adierazpenok egin zizkion Berriari: «Kulturaren Planean euskaraz egiten den sorkuntzak positiboki diskriminatutako lekua behar du. Ez dut uste inolako mesederik egiten diogunik ez kulturari, ez kultura eragileei, ez gizarteari euskara ghettoetan sartzearekin (...) Egunetik egunera gero eta gehiago ikusiko ditugu gaur erdaraz eta bihar euskaraz ari direnak, antzerkian, zineman... Euskal kultura eta erdal kultura bereiztuz, ez dut uste bide horretatik ondo goazenik».

Alberto Iglesias Oscarretarako izendapena jasotako musikaria El Paisen: «Zinemarako konpositorearen gurutzeta norberaren estiloari uko egitea da. Agian

zurea ez den mundu ikuskera duen norbaiten agindupean zauden kanpotarra zara. Egoa arropategian utzi behar duzu».

Patxo Telleriak Aizuri esanak: «Zinema hil egingo da, beste formatu batek ordezkaturko du, mende honetan ez bada hurrengoan; eta telebista ere bai. Baina antzerkia ez, hain da soila...».

Honakoak esan zizkion Peio Serbiellek Berriari, kartzelatik atera berritan: «Euskal musikak beste bide batzuk ireki behar ditu. Komunikazioan oso txarrak gara, aski dira ikustea ardi gasnaren publizitateak, Euskal Telebista bera... Besteek egiten duten kaka guztia kopiatzen dugu, eta gainera gaizki. Herri txikia gara, kreatiboagoak izan behar dugu».

JOSEBA OLALDE

Kultur zentro berrien eginbeharra mintzagai

Otsailaren 22an eta 23an *Europako kultur zentro berriak* nazioarteko biltzarra egingo du Xabidek Bilboko Euskalduna jauregian, *Ekimen pribatua eta sektore publikoa kultur kudeaketan* V. jardunaldien baitan. Europako kultur zentroek azken 20 urteotan izandako bilakaeraz hitz egingo dute hainbat adituk biltzarrean, jendearen gustuko eskaintza egiten duten eta jendearengana iristen diren aztertze. Izan ere, geroz eta kultur zentro gehiago dago gure hiri eta herrietan. Besteak beste, Jean Dethier Parisko Pompidouko Arkitektura zuzendari ohia, Jordi Martí Bartzelonako Kultura Garaikideko Zentroko kudeatzailea eta Brian Boswijk Amsterdameko Eleveneko zuzendaria izango dira biltzarrean.

koa plazaratuko du eta hura aurkezteko jaialdia egingo du Elgetan. Bestetik, irailean egingo diren *Inpernuko Poza* jardunaldiek Elgeta izango dute protagonista nagusia.

SGAEk musika Internetez zabaltzen duten taldeak onartuko ditu kide gisa

ESPAINIAKO EGILEEN ETA EDITOREEN Elkarteak (SGAE) euren kan-
tuak Internet bidez doan zabaltzen dituzten talde hasiberriak bazkide bezala onartuko dituela iragarri du. Lizentziak hiru urteko balioa izango du eta haren helburua, autore gazteen beharrei erantzutea da. Taldeek, ordea, promozionatzeko eta Internet bidez bakarrik zabaltzeko ahal izango dute euren musika. Diskoetxeek ezingo dituzte diskoak plazaratu abesti horiekin.

Bertako arkitektura AEBetako MOMAn

ON SITE: NEW ARCHITECTURE IN SPAIN erakusketa zabaltzeko New Yorkeko Arte Modernoko Museoa (MOMA). Bertan, Euskal Herrian egin diren eta egitear diren hainbat arkitektura lan eta euskal arkitektoen lanak ageri dira. Bertako arkitektoen artean ez da falta. Zaha Hadid arkitekto irandarrak Durangon eraikiko duen EuskoTrenen egoitza, Eduardo Arroyo arkitekto espainiarrak Lasasarren (Barakaldo) egin duen futbol zelaia, Patxi Mangadok (Lizarrar, 1957) diseinatutako Iruñeko Baluarte jauregia eta Rafael Moneo (Tutera, 1937) zuzentzen ari den Madrilgo Pradoko Museoa handitzea aztergai dira erakusketan.

Hirugarren Korrika-AEK beka abian

Euskarazko arte eszenikoak bultzatzen jarraitzen du AEK-k, ikuskizunak sortzeko eta zabaltzeko laguntza ematen. 2003an *Metxa* antzezlanaren taularatu zuen Tentazioa taldeak Korrika-AEK bekari esker eta iaiz ere hari esker ikusi ahal izan genituen Pok taldearen *Euskararen zazpi bekatu nagusiak* eta Antzerkiola Imaginarioaren eta Sarragoi musika taldearen *Ezekiel*. Beka eskuratzeko interesa dutenek apirilaren 24tik 28ra bitartean aurkeztu beharko dituzte proiektuak. Sarituak 29.000 euro jasoko ditu obra ekoizteko, hamar emanaldi izango ditu ziurtatuta gutxienez eta emanaldiko 3.000 euro eskuratuko ditu gehien jota.

Euskal film laburren bilduma plazaratu du Fnac-ek.

Hamar euskal zinemagileren film laburrez osatutako DVDa merkaturatu du Fnac kateak. Besteak beste, Asier Urbietaren *Arco iris*, Ane Muñozen *Basurdea*, Kepa Sojoen *Looking for Chencho*, Inaz Fernándezen *Hauspo Soinua* eta Safy Nebbouren *Lepokoa* filmak jaso ditu.

Kultur politikei buruzko bloga sareratu dute.

Arte, gizarte eta kultur parada kritikoa izan dadin sortu dute www.politikak.org bloga. Sortzaileek sozializazio gune gisa harzen dute kultur politika eta bloga hausnarketarako baliatu nahi dute. Interneteko blog gisa abiatu da www.politikak.org baina beste formaren bat har dezakeela diote. Atalen izenak ele bitan dauden arren, orain arte sartu dituzten testuak gaztelaniaz daude.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Joseba Sarrionandiaren ipuingintza
Jon Kortazar
UTRIUSQUE VASCONIAE
126 orrialde
12,50 euro

Sarrionandiaren narrazio laburrak

Jon Kortazarrek Joseba Sarrionandiaren hainbat narrazio labur sakon aztertu ditu *J. Sarrionandiaren ipuingintza*. Zubaitz errimesa liburuan. 1983an durangarrak kaleratu zuen *Narrazioak* liburuko *Estazioko begiradak* kontakizunetik hasiz, 1990ean plazaratu zen *Ifar aldeko orduak* libururainoko tartea du Kortazarrek aztergai, 1986an argia ikusi zuen *Atabala eta euria* ipuin sortan Sarrionandiak eskainitako narrazioak ahaztu gabe. Kortazarrek ukitzen dituen gaien artean, Sarrionandiaren irudimena, ipuinen barrena eskaintzen duen poetika, egin dituen irakurketak eta dauzkan estetika bideak,

denboraren teknika, daukan idazkera propio horren deskripzioa, Nova narrativa galegak egin dion ekarria eta beste daude. ■

Nerabeak eta beste munstro batzuk

Joanes Urkixo

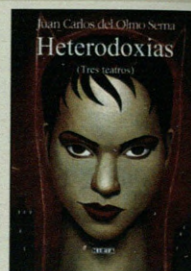
AIZKORRI
128 orrialde
7,50 euro

Estralurtarrak, deabrua eta beste, nerabeen laguntzaile

Nerabeak dira Joanes Urkixoren zazpi kontakizun hauen protagonistak. Aspergura gainetik kendu nahiz musean jokatzen ikastea erabakitzen duen koadrila bat, esate baterako. Ez dakitena da mus partida horiek berebiziko garrantzia izango dutela, estralurtarrak lehiakide izango dituzten une beretik. Bidane, bestalde, mutil batez zeharo maitemindu da; ez da hori gertatzen zaion aurreneko aldia, baina mutil horrek jaramonik egiten ez diola ikusita, "arima deabruari salduko nioke, Santirekin ligatzearen truke" esaten du, eta hara nondik deabrua agertzen zaion kontratu berezi samar bat izenpetzea proposatuz. Eta *Kontuz biragunearekin* ipuinaren protagonistak, berriz, bere hitz jarioarekin mamuak ere uxatzen dituen aita du. ■

Del Olmoren hiru antzerki lan

Toribio Alzaga antzerki saria irabazi zuten bi lan –Jon Mirande protagonista duen *Jon gurea*, *Parisen batzina* eta Albretoko Joanaren gainean idatzi zuen *Aldi joana*, *Joana*– eta Jose Bergamin idazlea gai duen *Elurrezko eskeletoa* gaztelaniara itzuli ditu Karlos del Olmok. Eta hiru antzerki lan horiexek dira, hain zuzen ere, Hiria argitaletxearen eskutik duela gutxi argitaratu duen *Heterodoxias* izenburuko liburua osatzen dutenak. Hiruren protagonistak bere garaian indarrean zegoen ortodoxiatik aparte ibilitako pertsonak ditugu. Gutxi onartu zuten Jon Mirandek zuen mundua ikusteko era. Albretoko Joana protestantea eta euskararen defendatzailea izan zen, Espainia eta Frantziako erresumak besterik eskatzen ziotenean. Eta Jose Bergaminek, jaiotzez espainiarra izan arren, Euskal Herrian hiltzea erabaki zuen. ■

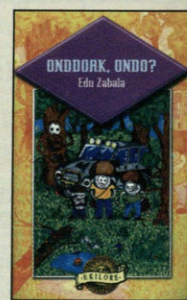

Heterodoxias
Juan Carlos del Olmo Serna

HIRIA
382 orrialde
19,50 euro

Onddozale batzuren ezusteak

Perretxikoez pitorik ez dakien German irakasleak eta Joxemi, bere lagun basozainak beren Oiartzun maitea atzean utzi eta Soriana onddo bila joatea erabaki dute. Laguntzaile, Txurruta eramango dute, onddoak aurkitzen primerakoa omen den gizona. Horixe da Gero argitaletxeak kaleratu duen Edu Zabala eibartarraren *Onddoak, ondo?* kontakizunaren hasiera. Baina hiru lagun horien bidaia hasi orduko ezusteak ugaritu egingo dira. Batetik, errepidetik ateratzeko agindua ematen dieten Benemeritakoekin egingo dute topo. Eta sardin zaharrena gutxi balitz, narkotrikatzaileak ere aurkituko dituzte. Baita Akelarre gaua eskaintzen dieten sorginak, oreinak susan, eta Cameros mendikateko erasotzaileak ere. Eta Nafarroa aldera lehenbailehen jotzea erabaki, eta han Hassanz Ezina izango dute zain. ■

Onddoak, ondo?

Edu Zabala

GERO
116 orrialde
11 euro

Narrazio eta olerki ugari *Maiatz*en 42. zenbakian

Zailtasun guztiak gainditu eta kalean da berriro *Maiatz* seihilabetekaria, narrazio eta olerki ugarirekin. Besteak beste, Itxaro Bordaren *Euskadi morning*, Txomin Peillenen *Delirium*, Lucien Etchezaharretaren *Harresien eresi*, Auxtin Zamoraren *Bibarko haurrak*, Peio Minaberryren *Satorra*, Daniela Albizuren *Andere Xuria*, Itziar Madinaren *Artzain malkoak*, Piarres Aintziarten *Teologo eta filosofoak Senperen*, Nine Goihenetxeren *Laminen kanthore* eta Junes Casenave Harigileren *Pastoralako antzezlan*a aurkituko ditu irakurleak bertan. Eta horiez guztiez gain, *Grenwichekoa ez da meridiano baka*rra ere eskaintzen dute, Koldo Izagirrek euskal kulturaren eta nortasunaren modernitateaz egindako gogoeta luzea. **I**

Maiatz

Batzuen artean

MAIATZ

64 orrialde
7 euro

Amona ipuin kontalariari gauzak ahazten hasten zaionekoa

Arantxa Iturbek asmatu eta Elena Odriozolak marraztu tako ipuin honen izenburu zehatza *Amona basoan galdu zenekoa* da, eta bizitza osoan ipuin kontalari bikaina izan den emakumeari gauzak ahazten hasten zaizkionean gertatutako arazoa du gai nagusi. Amona horren ipuinak erruz maite dituen biloba da kontalaria. Txiki-txikia zene-tik entzun izan ditu, garai batean amonaren magalean eserita, bere oinetan jarriarik gero. Baina egun batean amona galdu egin dela ohartzten da, eta ez daki zer egin. **I**

Amona basoan...

Arantxa Iturbe

ELKAR

42 or. / 6,95 euro

FELIPE JUARISTI

«Grossmanek ezin zuen etsi hitzen jabe zen bitartean»

Zer gertatu zitzaion Grossmani?

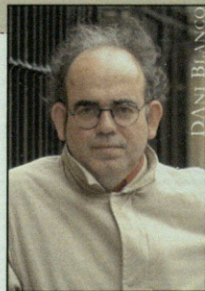
1960an bukatu zuen *Bizja eta Patua* eleberria. Sémion Liline adiskide minari bidali zion ea argitara eman ote zezakeen jakin nahian. Erantzuna ezezkoa izan zen: ez zuten Sobiet Batasunean halako libururik sekula argitaratuko. Grossmanek galdegin zion ea atxilotuko ote zuten liburua idazteagatik. Adiskidearen erantzuna laburra bezain gogorra izan zen: "Litekeena da".

Amore eman al zuen gizonak?

Ez, ezin zuen etsi hitzen jabe zen bitartean. Adiskideak zenbait pasarte kentzeko aholkua eman zion, liburua argitaratu nahi bazuen; edo bestela atzerrian argitaratzen saiatzeko. Grossmanek pasarte batzuk kendu zituen, baina hala ere ez zioten argitaratu. Are gehiago, 1961eko otsailean KGBkoek bahitu egin zituzten eskuizkribua eta etxean gorderik zeuden kopia guztiak, idazteko erabilitako dokumentazioa, fitxak...

Zer egin zuen orduan Grossmanek?

SBAKko lehen idazkaria zen Krustxevi idatzi zion. Stalingradon ezagutua zuen Krustxev. Biak ala biak Sobiet Batasuneko heroiak ziren, baina gaur heroi dena bihar traidore bihur daiteke. Krustxevek Alderdiaren XX. Batzarrean Stalin eta haren garaia deitoratuak zituen, eta horregatik Grossmanek bazuen halako itxaropen apur bat. Baina kendutakoak ez zizkioten itzuli. Nobelaz ahazteko gomendatu zioten. Grossman gaixotu egin zen, eta 1964ko irailaren 14an hil zen. Handik urte batzuetara ikusiko zuen *Bizja eta Patua* argia, 1980an, Suitzan, errusiar etorkinen lanari esker.

DANI BLANCO

egileari galdezka

Felipe Juaristik euskaratu- tako Vassili Grossman

Naziek hilko dutela ziur dakien ama judu batek fronte-an sobietarren alde borrokan ari

den semeari idatzitako atzeneko mezua da Vassili Grossman idazle ukrainarraren *Azken gutuna* narrazioan azaltzen dena. Egile berak idatzitako *Bizja eta Patua* idazlanaren zati bat da, eta guztiz egiazkoa, Grossmanen ama naziek hil baitzuten. Nolanahi ere, ez da Felipe Juaristik Grossmani euskaratu dion lan bakarra, harekin batera agertzen baitira *Ikonnikoven gutuna* —edo gizatasuna, ongia eta gaizkiaren ganean Grossmanek idatzitako gogoe-tak—, *goraxeago* aipatutako *Bizja eta Patua* lanaren zati hauxe ere, eta *Ama Birjina Sixtotarra* edo Rafaelen margo ospetsua ikusirik Grossmanen gogoak Treblinkara jauzi nola egin ahal izan zuen jakiteko era; Felipe Juaristiren hitzetan "liburuetan aurki ezin daitekeen tes-

Azken gutuna
eta beste

Vassili Grossman

EREIN

78 orrialde
9 euro

tua dugu, testu zoragarria". *Vassili Grossmanen patua* izenburuko idazlanak osatzen du Ereinek argitaratutako liburua. Lan horretan itzuli duen zoritxarreko idazle ukrainarraren berri ematen ahalegindu da Felipe Juaristi. Izan ere, *Bizja eta Patua* Hitler eta Stalin maila berean jarri zituene-tik, heriotza ezagutu zuen Grossmanek: ez zioten liburua argitaratu, ez bere izenik aipatu. **■**

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Buruaz beste egiteko era	Gida-liburuak	Egunaren atal	Arlo	Ukapena
	Kalibrea neurtu	Bi bider bi	Baldintzetan	Uretako bizidun	
	Detektagailuak				
	* DEITURA				
Biluzik geratu	Zelaia		Alderdi		
Pl., jostailu mota	Buru-zagiak		A birritan		
		Katu, hitz elkarketan		Bokala	
		Gipuzkoako herria		Itsas arraina	
* IZENA			Kontinente bat		Asiako estatua
Nahi bizia			Bokala		
			(Aurrizkia) Aurka		
			Bibliako pertsonaia		
Kolore mota			Kontso. bikoitza	Oinarritzko edari	
Bizkaieraz, atera			Masurioa	Gelaren erdian	
		Italiako hiria			
		Boroa			
Ezezta		Txalupak			

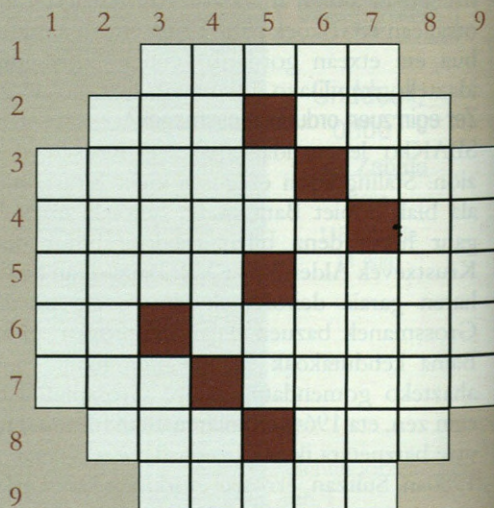
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Olgarroek eta, buruan dituzten beso edo erro moduko luzakinetako bakoitza. 2.- Ez du entzuten. Gaixo. 3.- Sitsa. Nafarroako ibaia. Gai bakun baten zatikia, haren ezaugarriak atxikitzen dituen txikiena. Bat eta mila, zenbaki erromatarren arabera. 5.- Gaude. Bozka. 6.- Zakur. Arabako herria. 7.- Garai, aldi. Klariona. 8.- Emakume izena. Jardun. 9.- Egoera larria.

GOITIK BEHERA

1.- Zuhaitz mota. 2.- Musika tresna. 3.- Sukaldeko ontzi mota. Zintzoa. 4.- Gogoak. Interjekzioa. 5.- Röntgen. Lehenengo eta laugarren bokalak. Arkuaren erdian. Bokala. 6.- Musika nota. Trebeak, iaioak. 7.- Nahastura trinko. Musikaz erabat hornituriko antzerki lana. 8.- Igitatzen duen langile. 9.- Amaren ama.

Pasarte Kodetua

John Ruskin filosofo ingelesaren (1918-1900) gogoeta azalduko zaizu laukiak betetzean. Joko honetan, zenbakiak hartu dute hizkien ordea. Hona zenbaki batzuei dagozkien letrak lagungarri.

1	H			R	E					
2		3		4		6		7	8	10
		A			N			U		
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	
2	5	4	4	17			2	13	15	14
17	5	12		2	17	4	18			17
14	13	11	12	17	10	13	15			17
14	13	11	10	5	15		14	17	10	
18	11	10	5		6	5	4	5	15	
	6	17	8	16	4	13	20	17	13	
12		16	5	4	10	13	5	4	13	
	2	17	10	11		5	10	13		
13	4	10	5	13	4	5	15			9
17	6	18	4	18	5	10	13	15		

Soluzioak

[illegible]

Osasuntsu bizitzeko

Osasuntsu bizitzeko egin behar genituzkeen ariketak maiz azaltzen dira hedabideetan:

Egunero sagar eta banana bana jan behar omen ditugu, eta bi litro ur edan. Egunero aspirina bat hartu behar omen da bihotzekoak saihesteko eta basoerdi bat ardo edo zurito bat edan. Zuntza ere egunero jan behar da. Baita laranja bat ere, C bitamina lortzeko. 3 otordu egin behar dira, ongi mastekatzeko behar den denbora hartuz eta ondoren hortzak garbitu. Eta bazkaldu ondorengo lo kuluxkaren onurak zertarako aipatu!

1
Egunean gutxienez 5 ordu beharko genituzke
ekintza hauek lasai egiteko, gehi egunero lo egin
behar diren zortziak, gehi laneko beste zortziak,
hogeita bat. Hiru ordu geratzen zaizkigu beraz...
Hiru besterik ez!!!

Eta ba al dakizue zenbat gauza geratzen zaizkigun egiteko? Ordu erdiz ibili edo kirola egin. Eta familia, adiskideak eta erlazioak zaindu. Eta ongi informatuta egon; beraz, bi egunkari irakurri, irarri pare bat entzun... Formazioa ere ezin da alde batera utzi: hizkuntzak, informatika, kalitate prozesuak... Bestalde, komeni da sexua egunero praktikatzea, besterik ez bada ere ahozkoa; sexuaz hitz egitea, alegia. Eta oheak egin behar dira, erratza pasa, garbigailua jarri, arropa lisatu, erosketak egin... Eta bakarrik edo bikotearekin bizi bazara hor nonbait, baina haurrak edo txakurrak izanez gero... erotu zaitezke!

Niri gutxienez 29 ordu ateratzen zaizkit... Euskaldunok telebistaren aurrean egunero pasa ohi ditugun 3 orduak kontatu gabe!

Aukera bakarra bi gauza batera egitea da: dutxatzen ari zaren bitartean ura edatea, lehortzen zaren bitartean irratia entzun eta banana jatea, larrutan egiten duzun bitartean ipurtzulotik erratza sartu eta etxea garbitzea...

Edo osasuna horrenbeste ez zaindu eta estre-
sak jota ez bizitzea!

Kike Amonarrizen umorea

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA: AINHOA OIARTZABAL
ARGAZKIAK: A. ARSUAGA

Irurita (Nafarroa)

Gaztainen ibilbidea

Baztan, Nafarroako udalerririk zabalena da. 374 kilometro koadro ditu. Administrazio sistemarik zaharrenetakoa du. Bailara guztiak, udaletxe bakarra du. Lau zatitan banatzen da: Basaburua, Baztangoiza, Elizondo eta Erbera. 1440ko dokumentu batean agertzen denez, baztandarrek beraien askatasun kolektiboa sinatu zuten. Baztan osatzen duen herrietako bat Irurita da. Pago, haritz eta gaztainen basoek paisaje berde zoragarria osatzen dute. Jauregi, dorretxe, eliza, errota eta etxe dotoreak ditu. Jakina da ez zela nolanahiko herria izan Irurita. Gaur gertutik ezagutuko dugu.

Irurita, Gartzaindik. Bertako eraikuntzarik nabarmenena Salbatore parrokia da. 1847an, eskola ematen zen bertan. Mutikoei 4.400 erreal eta neskei 2.200 erreal ordaintzen zieten maistrari eta laguntzaile bati. Dirua hainbat fundaziotatik zetorren. Beharrezko bazen, herriko aurrekontuak eta gurasoen laguntza erabiltzen zen. 40-60 ikasle zituen garai haietan.

Iruritaren mugakide, Lekaroz (iparraldetik), Gartzain (ekialdetik) eta Arraioz (mendebaldetik) herriak dira. Iruritara iristeko, N-121A errepidea erabiliko dugu. Elizaren atze aldetik, NA 174 errepidea hartuko dugu. Errepide honek, Irurita eta Eugi herriak lotzen ditu. Etxe bakan batzuk pasako ditugu, Apote izeneko tokia. Errepidea estua da, eta laua hasieran. Aldapa hasten deneko tokian, ezkerrera, etxe bat ikusiko dugu, kanpoan kolunpioak dituen, Iruritatik 3 kilometrora gutxi gorabehera. Etxe hau Baigorri eskola da, egun itxita dagoena. Ibilbidea eskola honetan amaituko da. Kontuan hartu gaurkoan bi kotxe edo ibilbidea ez egiteko prest dagoen auto gidari bat beharko dugula. Bi kotxetan joanez gero, eskolan utziko dugu kotxe bat. Bigarren kotxez, Artesiagako mendatea igotzen hasiko gara astiro-astiro. Artesiagako lepoak 990 metro ditu eta hainbat ibilaldiren hasiera lekua da. Errepidea jarraituz, Eugi herrira iritsiko ginateke. Aparkalekua eskuinera dago. Hementxe hasiko da gure gaurko ibilbidea.

Egurtegi mendiko enborrak

Ezkerrera, Saioa mendira igotzeko pista dago. Guk, Egurtegi mendia inguratuz, eskuineko pista hartuko

Iruritara doan bidea.

dugu. Metro gutxi batzuk ordekan egin ostean, aldapan behera hasiko gara. Bideak ez du galbiderik, pista nagusi hau jarraitu behar dugu une

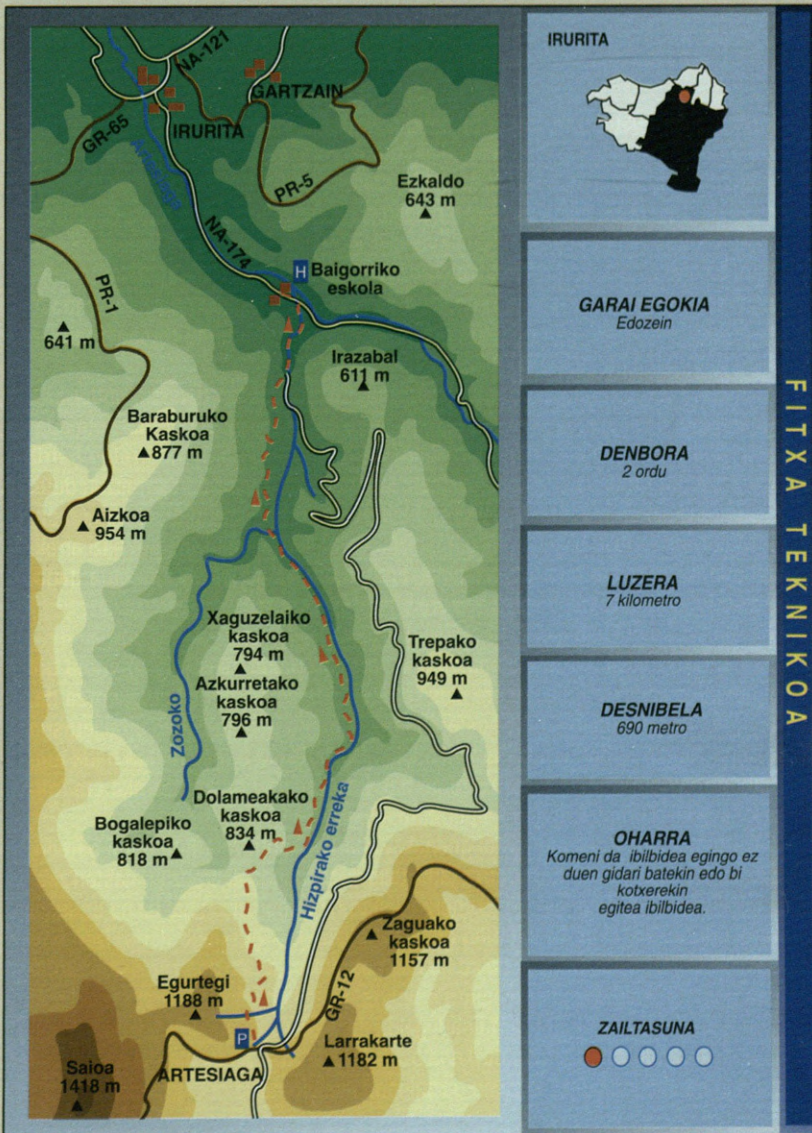
oro eta gainera guztia malda behera da. Berehala sartuko gara basoan.

Negua da eta zuhaitz gehienak hostorik gabe daude. Hala ere, urkiak

Behoko argazkian, Iruritako eskola. Garai batean, ugari ziren baserrietako hurrek, bi aukera zituzten. Apoteko Baigorri eskolara joatea oinez edota Elizondoko "Escuela Hogar"-era, bertan aste osoa pasatzera.

Haur kopurua gutxitzearekin batera, Baigorri eskola itxi egin zen eta 1997an subastara atera zen eskola zaharra. Orain, baserrietako haurrak taxian joaten dira Irurita edo Elizondoko eskolara.

Gaztainondoa

Gaztainondo ikusgarriak daude Baztango txoko honetan. Gaztainondoa espezie preziatua izan da urtetan, berarengandik fruitua, zura, itzala... lortu izan baita. Egur onenetakoa da altzariak egiteko. Mendiko makilak egiteko eta otarrak egiteko ere erabili da. Hau gutxi balitz, lurzoruko baldintzak hobetzen ditu. Frogatua dago gaztainen produkzioa eta beraien tamainak eragina duela lurzoruaren emankortasunean. Ez dira urte asko gaztainak oinarritzko zirela ekonomian eta neguko bizimoduan: udazkenean bildutako gaztainak gorde egiten ziren negua ahalik eta ondoen igarotzeko, edo azokara eramaten ziren saldu eta trukean ateratzen zen diruarekin beste premiaren bati aurre egiteko...

Urte askoan bizi den espeziea da. Altzaritarako erabiltzen denean, enbor luze eta adaburu bildukoa nahi izaten da. Aldiz fruiturako denean, enbor motz eta adaburu zabalekoa. Azala leun eta arre-gorrixka da gaztetan, eta zaharretan berriz arre-grisa eta zimur sakonekoa. Hostoek, lehortuta ere zuhaitzean jarraitzen dute. Hostoaren kolorea eta tamaina, berriz, desberdina da gaztain bariatatearen arabera. Maiatzetik uztaila bitarte loratzen da. Haizearen bidez hedatzen dira hazi arrak. Baina intsektuek ere badute zer eginik. Fruitua estalki gogorraz inguratua dago, gaztaina morkotsaz. Eta irailetik azarora bitarte heltzen da.

Leku fresko eta babesekoak atsegin ditu, 500-1.200 metroko altuerak. Hezetasun handiko tokiak, betiere klima epelen barruan. Baina itsas mailan edota goi mendietako koniferen alboan ere ikusiko ditugu. Hezetasunarekin exigentea da, lurzoruko hezetasunarekin atmosferakoarekin baino gehiago. Baina hezetasun gehiegik landarearen heriotza ekarriko luke. Hotzarekiko erresistentea bada ere, udaberri hasierako izotzak kalte egiten dio. Landarearen hazkuntzarako eta fruituak hazteko garrantzitsu dira tenperatura altuak.

Gaztainadientzat ez dira garai onenak. Zaharrek kontatzen dute garai batean, udazkeneko, gaztaina-oskol ederrez jantzitako gaztainondoak eranzten hasten zirela, ia biluzteraino. Gaur ere, udazkeneko ikuskizuna errepikatzen da, baina ez sasoi bateko dotoreziarekin. Mendietan gero eta gaztainadi gutxiago dago. Izan ere, Euskal Herriko gaztainondoak gaixo daude: historik ez duten adarrez josita, bizitasuna galduta. Kalte handiena egiten dutenak bereziki bi dira: tinta eta txankroa. Hauen eraginez makina bat gaztainadi galdu da, batez ere mende honetako azken bi hamarkadetan. Gaitzei gure utzikeria gehitu behar zaie. Sasoi batean gaur baino jaramon handiagoa egiten zitzairen gaztainondoei, estimazio gehiago zitzairen.

Goiko argazkian, bidean aurkitutako enbor eroria. Erdikoan, galtzada erromatarra eta eskuinekoan errekaetara.

erraz ezagutuko ditugu enbor azal zuria nabarmentzen baitzaie. Urkien aldamenen, gaurko ibilbideko protagonistak ikusiko ditugu: gaztainondo ale ikusgarriak. Enbor lodi eta okertuak dituzte. Azala berriz, sakontasun handiko zimurrez bete. Enborra okertua eta azala zimurra dute, baina auskalo zenbat urte dituzten. Gaztainondoak gustura bizi dira Baztanen. Izan ere, Baztango klima ozeanikoa da: euri dexente egiten du urte osoan, negu leunak ditu, elur gutxi-koak eta udak ere ez oso beroak. Urrian elurra ager daiteke Saioa gailurrean, batzuetan maiatzera arte irauten duena. Bailararen behe aldean elurra ikusteko ordea, negu bete-betea behar du.

Borda eta baserriak pizti artean

Halako batean, borda bat ikusiko dugu eskuinera. Nahi izanez gero, bere aldamenetik jarrai dezakegu ibilbidea.

Basoan goazela, hainbat oztopo topatuko ditugu. Enbor eroriak, zeharkatu beharreko errekaetara... basoa zoragarria da. Baztan, garai batean, basoz inguratua egongo zen.

Nagusiki pagoa izango zen, gero haritza eta gaztaina eta beste hainbat espezie: hurritza, lizarra, gorostia, urkia... Faunari dagokionez saiak, miruak, galeperrak, kukuak, enarak, azeriak, oreinak, erbiak, azkonarrak... dibertsitate izugarria dago bertan. Eta paisaia honen erdi-erdian, baserri dotore batekin topo egingo dugu. Ibilbidea, harrizko hesiz inguratua dago. Bertatik, baserriko pottoka ikus genezake eta urrunago, ardiak larrean. Bidea jarraituz, beste borda baten aldamenetik igaroko gara. Aurrean errepidea dugu, une oro parean baikoaz. Bidean goazela, hainbat malkar latzetan dauden baserri asko ikusiko ditugu.

Baigorri eskolara

Bidea ipuinetakoa da. Zati batean galtzada erromatarra, belar meta txikiak eta gaztainondoak ikusiko ditugu edonon. Batzuk barrutik hutsak, besteak zulo txiki askorekin, txorien habi direnak. Okilak egindako zuloak kaskabeltzak aprobetxatzen ditu.

Konturatzerako, errepidearekin egingo dugu topo. Guk ezkerre hartuko dugu, baserriaren aldamenetik paseaz. Eta berriz

ere beste errepide batera aterako gara. Beherantz, erreken aldamenetik jarraituko dugu. Iruritako Erreka

auzoa zeharkatuz, errepide nagusira aterako gara eta hemendik Baigorriko eskola zaharrera. ■

Otsailak 21 Asteartea	IÑAKI LASA ipuin kontalaria 18:00etan, Begoñako udaltegian	IKUSI ETA IKASI
Otsailak 22 Asteazkena	TXAN MAGOA 18:00etan Errekaldeberriko eskolan	
Otsailak 23 Osteguna	ZIRIKA ZIRKUS pailazeak "Zorionak" 18:00etan Bilboko La Bolsa aretoan	
Otsailak 25 Larunbata	TXATXILIPURDI "Top Manta" antzerki musikala 11:00etan Deustuko Bidarte udaltegian	
Bilboko haur kultur zirkuitua B Bilbao UDALA AYUNTAMIENTO BILBAO EUSKARAZ		

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

KOMUNIKAZIOA

Zertan da sare elektriko bidezko Internet?

ORAIN HIRU URTE PLC (Sare elektriko bidezko Komunikazioak) deiturikoa indartsu agertu zen komunikabideetan, sare elektrikoan Internet ibili ahal izateko egindako saiakerak zirela eta. Espainiako estatuan, Iberdrolak Madrilen eta Endesak Bartzelonan egin zituzten saiakeren berri izan genuen eta bi enpresa horiek zituzten asmoak hizki handiz plazaratu zituzten; asmoen artean, jada hainbat erkidego autonomorekin hitzartutako planak ere aipatu zituzten.

Hiru urte igaro dira orduraz geroztik eta ez dugu deus ere entzun ez iraga-

rritako asmoez ezta PLC teknologiari buruz ere. Zer gertatu da?

Mundu mailako egoeraren berri jakitea oso zaila da, dakiguna Europari dagokiona baino ez da eta hemen baieztatu dezakegu PLC teknologiak ez duela aurrera egin ondoko arrazoiengatik: batetik, ADSLaren prezio jaitsieragatik eta bestetik, hari gabeko teknologiaren aurrerapenengatik. Jakin badakigu PLC teknologiak funtzionatzen duela, baina merkaturatzeko beharko liratekeen inbertsioak erabat eten egin dira.

Hau dela eta, PLC teknologia garapenaren inguruko enpresek beren estrategia aldatu behar izan dute iraun ahal izateko. Hain zuzen, etxeko entxufeak sare lokal gisa funtzionatzeko ahaleginetara zuzendu dituzte beren indarrak. Honek zera esan nahi

Osasuna

JABIER AGIRRE

Anorexiak eta bulimiak gorantz neska gazteetan

ELIKADURAREN asaldu edo trastornoak direla-eta, ospitaleetan ingresatu beharrean gertatu diren kasuen kopuruak %59 egin du gora azken urteotan. Osasunaren Sistema Nazionalak kudeatzen duen ospitaleko alta-erregistroaren arabera, urtetik urtera anorexia eta bulimia kasu gehiago diagnostikatzeko dira, eta orain urte batzuk, gaitz horiek apenas diagnostikatzeko ziren, edota bestela oharkabean pasatzen ziren ia.

Arrazoi horiek direla medio ospitaleratu izateko batez besteko adina 23 urtekoa da. Baina kasurik gehienetan, patologia 17 urte ingururekin hasten da agerian jartzen.

Elikaduraren trastornoek emakumeei erasaten diete ia eskusiban (%95); baina azken urteotan nabarmen gehitu da gizonezkoen —edo mutil gazteen— kopurua.

Gaixorik dauden pertsona gehienek sei urte behar izaten dituzte, batez beste, erabat sendatzeko.

Elikaduraren asalduek jotako gaixoak maila sozio-eko-

nomiko ertain/altukoak izaten dira (%85), eta ia gehienek bigarren mailako edo baita unibertsitateko ikasketak dituzte, batzuetan ikasketak bukatzea iristen ez badira ere.

Era horretako trastornoen gorakada azaltzeko arrazoiak, berriz, hainbat dira: gizarteak eta komunikabideek ezarritako edertasunaren estereotipoak, gazteekitsu-itsuan jarraitzen dituztenak; autoestimuan adin horretan oso ohikoak diren beherakadak; eta gehiegizko perfekziozentsua.

Elikaduraren trastornoak aztertzen dituen AETCA elkarteak kide den Luis Rojo doktorearen hitzetan, anorexia nerbiosoa duten pertsonen profila "neska

gazte batena da, 13-14 urtetik 16-17 bitartekoa, adin horretatik aurrera ere kasuak ager daitezkeen arren. Paziante bulimikoa, berriz, zertxobait zaharragoa da, 20 urtetik aurrerako neska: perfekziozaleak, oso seguruak, baina krisia datorrenean konponbide anormalak bilatzeko joera eduki ohi dutenak" dira.

landareak

JAKOBA ERREKONDO
mandio@zerain.com

Hankapeko pikulia haizean

XVI. MENDEAREN amaian eta **XVII.aren** lehen erdian ederki ezagutuko zuten gure arbasoek mihilua (*Foeniculum vulgare*). Ordu-ra arte batez ere botika gisa

erabilia zen landarea jateko ohitura zabaldu zen Enrike IV.a eta Luis XIII.a erregeen ipurzerbitzaileen gortean. Eta hauek etxeraino eraman moda modukoa. Euskal Herrira ere iritsiko zen. Ezaguna zuten berezko mihilu basatiaz gain baratzetako barietateak etorriko ziren. Gero, moda ero, pixkanaka ahaztu eta aurreko mende amaieran berriro azaldu da barazki berexi gisa. Geurean ez azokan, ez platerean, ez da topatzen erraza.

Mihilu basatia gizakiok eraldatu ditugun ingurune ia denetan bizi da: areka, azaki, lugorri eta lur etzetan. Berezko landaretza zanpatzen dugun tokietan azkar asko asentatuko da mihilua. Geure pausaje berean kolonizatzen ditu sailak, hankapekoa dugu. Elkarren ondoan ibiltzearen poderioz azkenerako eza-gutu! Mihiluak izan dituen hiru erabilera nagusiak: olio esentzialak, usaingarriak (aniseta, ouzoa, pastis rakia...) eta, zaharrena, osasungintza.

Geure artean ere izango zituen plateraz besteko toki hauek, han eta hemen hoge bat izen eman baitizkiogu, tartean mitxilu, mielo, pikuli, pukulu...

Etxe atzeko paisaiara eta barruko plateretara ekarri nahian ereina dut mihilua. Hostoak eta zortenak entsaladara, haziak pertzara eta uxualetara, fruituen olioak azalera, hiru metro arterainoko gara muturretako loreak erleen gozagarri, terral mehearen itxura paisaiari, ateburuan zintzilik etxearen babes eta atarian eroritako haziak zanpatzean usain ederra dakar, asko uste gabe, jende orok. Barazki gisa jango duenari sortuko dion haize-mina kentzeko eta barrunbeak baretzeko berorren haziak pronto izango dira infusiorako, erremedio onena.

du, gure etxean bi, hiru edo nahi ditugun ordenadoreak jarri ditzakegula hainbat geletan eta beraien artean sare lokal bat antola daitekeela inongo kablerik bota gabe, argindarraren kable sarea aprobetxatuz. Enpresa hauek diotenez 85 Mb segundoko transferentzia abiadurak lor daitezke garatzen ari diren teknologien bidez.

Teknologia hau ADSL bidezko telebistaren kasuan oso erabilgarria izan daiteke zeren eta alor horretan hari gabeko teknologiak, oraingoz bederen, arazo askotxorekin topo egin baitu.

Mutur-muturrean dauden enpresak frantziarrak eta alemaniarrek dira, hain zuzen ere LEA eta Denovo hurrenez hurren eta Wanadoo operadoreak jada iragarri ditu aurtengorako zerbitzuak Espainian eta Frantzian. **I**

BIOLOGIA

Espezie berriak Indonesian

INDONESIAKO FORJA MENDIETAN Nazioarteko Kontserbazioa deituriko erakundeko Bruce Bechler-ek zuzendutako taldeak orain arte ezezagunak ziren espezie ugari aurkitu ditu.

Foja mendietan ez da gizakia bizi eta oso gutxi aztertua izan da orain arte. Txoriak, tximeletak, ugaztunak eta igelak dira, besteak beste, topatu direnak eta oraindik, topatutako espezieak espezie berriak hartzeko nazioarteko ikerlarien oniritzia behar badute ere, jada aurkikuntza garrantzitsuen aurrean gaudela baieztatu dezakegu. Espezieak identifikatzea edo izendatzea, ezaugarriak zehaztea, portaera ulertzea eta abar luze bat falta da oraindik eta datozen hilabeteetan oso informazio interesgarria izango dela ziurtatu dute ikerlariek. **I**

Foja mendian aurkitutako espezieetako bat.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

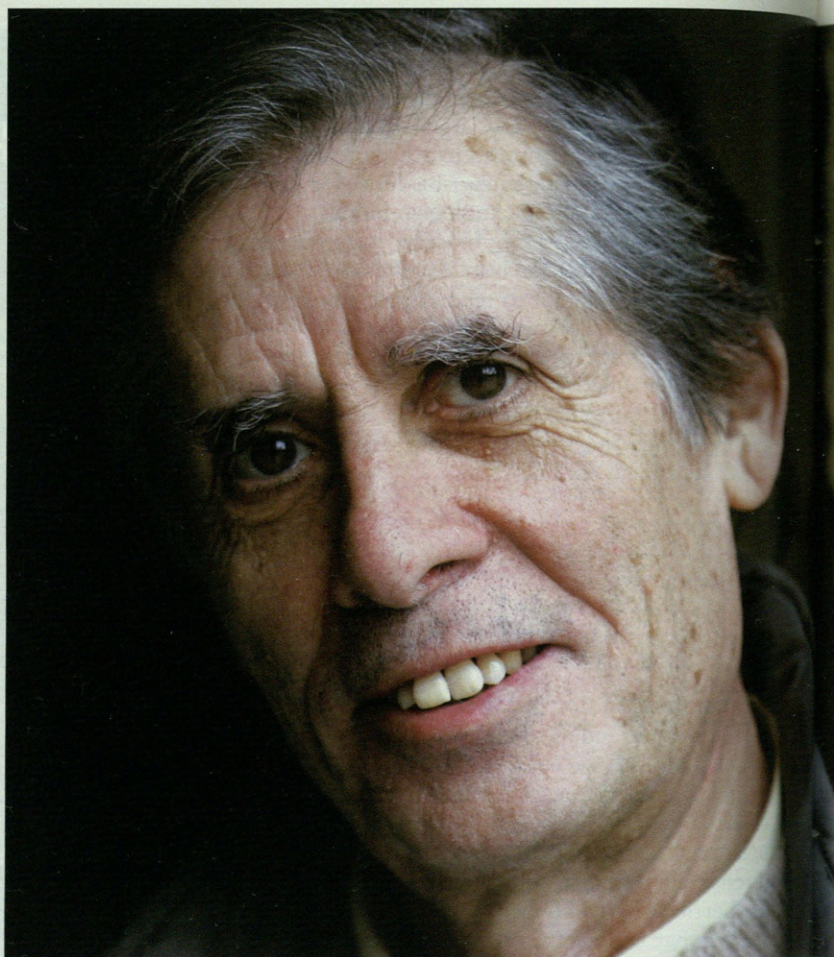
INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Mariano Ferrer

Donostia, 1939. Nahi bai, baina erretiroa guztiz hartzeke segitzen du kazetari entzutetsu ohiak. Artikulugile *El Mundon*, Elkarriren Eginoko mahaian edota 18/98+ plataformako kide gisara dihardu gaur egun. Alta, oroz gain, gizarte eragile gisa azaldu zaigu solasaldian. Horra bere esanetarik azpimarratu dugun lema: "Herriarrok bildu, eztabaidatu eta proposatu egin behar dugu, agian asmatuko dugu, agian ez. Eta jakin badakigu, finean alderdi politikoek erabakiko dutela, baina ezin dugu geldirik egon".

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Karlos Corbella

«Anoetako karrila oso ona da, baina konplikatua»

"Bizitza pribatura erretiratu asmoz jubilatu nintzen, *El Mundoko* artikuluak idaztearena salbu, geratu zaigun pensio txikia lagundu aldera. Astean behin artikulu bat idazteak ez zidala ardura handiegirik emango uste nuen, politikaren inguruan aritzeak, alegia. Baina erratuta nengoen. Eskaini nahi nion baino ardura handiagoa eskatzen dit. Horrek aktibitate politikoan mantentzen zaitu nolabait, jendeak ez zaitu erraz ahanzten, nahi baino gutxiago edo beranduago ahanzten zaitu, alegia. Halaber, eta besteak beste, auzi sozio-politiko batean ari bazara, 18/98 auzia kasu, bada, uste baino sartuago nago egunerokoan...", honela laburbildu digu Mariano Ferrerrek oraingo bizimodua.

18/98+ lan taldeak gizarteak manifestatzen deitu du Bilbora datorren 18an, izen bereko sumarioa bertan behera gera dadin exijitzeko. Auzi honetatik abiatu dugu elkarrizketa.

18/98+ plataformaren espiritua azaltzea nahi nuke, hasteko.

Gizarteari errealtate bat azaldu nahi diogu, ez dugu nahi auzia denok berdin ikustea edota guk ikusten dugun bezala ikustea. Gu konbentzimenduz ari gara, baina errespetuz, bakoitzak auzia nahi duen moduan ulertu eta agertu dezala nahi dugu. Kaiera ekimena adibide ona izan zen. Ez genuen jendearen sinadura soila bildu nahi, guk proposatutakoa onartzea alegia.

Orduan lortu genuen eta orain ere zerbait zabalagoa eta irekiagoa lortu nahi dugu, hau da, jendea pentsatzen duena azaltzea eskatzen diogu: "Ados egon zaitezke gurekin oro har edo zuhurtziaz. Eta guri bururatu ez zaigun ideia edo beste ikuspegi bat baduzu, emaguzu. Inplikatu zaitez, auzia ulertzen duzun neurrian eta egokieran". Horra gure espiritua.

Iazko otsailean manifestazio handia burutu zen Bilbon kari honetara. Gizarteari deia egin diozue berriz ere. Zein da urte honetako ibilbidearen balorazioa?

18/98 sumarioak ez zuen bere testa gainditua orain urte bat, justiziak nahiz guk erakutsi behar genuenaz ari naiz.

Justizia anbizio handiko prozesu konplexu, zabal eta neurrigabea sartu zen, burugabea gure ikuspuntutik. Hori, baina, herritarrek ikusi behar zuten. Jendeak urte honetan zehar hori ikusi duela nago. [Ferrerek epaiketaren inguruan izan diren irregulartasun eta gehiegikeriak azaldu dizkigu]. Alde horretatik gizartearen aurrean guk azaldu genituen neurrigabekeriak begi-bistan geratu dira. Areago, epaiketa hasi ostean inputatuak jasaten ari diren egoera ikaragarria ageri da: Madrilerako joan-etorrian dabilta, hilabeteak iraungo dituen epaiketaren aldia aldi bisten minutuak iraute dituzte, hots, inputatuen kalteak izugarriak dira bizitzaren arlo guztietan.

Zein da uneon zabaldu nahi duzuen mezu nagusia?

Lehenbizi, pertsona hauen defentsa egitean euren eskubideak eta duintasuna berreskuratu beharra dagoela. Hau da, epaiketaren instrukzioa nola egin den ikusita, ez gara kontentatzen epaiketa zuzena eskatzearekin, sumario honen zama ezin da ordaindu absoluziozko sententzia batekin edo zigor txikiekin. Zuzenbidezko estatua berreskuratzeko modu bakarra epaiketa mota hau gelditzea da. Bigarrenik, gizarteak sumario honetan ez daudela soilik inputatuen eskubideak jokoan

ulertzea nahi dugu. Inputatuen aktibitateak legalak, publikoak eta legezkoak dira demokrazian eta berauek tesi politiko baten ikuspegitik juzkatzen ari dira, ETArekin asmoekin kolaboratu izanaren akusaziopean. Laburbilduz, zuzenbidezko estatuaren izenean gizarteak bildu, eratu, espresatu eta berrantolatzeke dituen eskubideak ari dira murrizten eta urratzen, eta hori salatu beharra dago.

“Zuzenbidezko estatuaren izenean gizarteak bildu, eratu, espresatu eta berrantolatzeke dituen eskubideak ari dira murrizten eta urratzen”

Gizarteak asko du jokoan, alegia.

Bai. Gizarteak errealitate hau onartu behar luke, edo parte bat bederen. Baina gizarteak nekatuta dago, euskal auzi edo gatazka dela medio, gogaituta dago. Prozesuan zehar jende askok muzin egin dio gertatu dena ulertzeari, perspektibaz aldatzen joan da, ezker abertzalearekin gogorra bihurtuz joan da, inputatu den-denak ez badira, gehienak espektro sozio-politiko horretakoak direlako. Ezker abertzaleak euskal auziarekin bukatzeko behar beste egiten ez duela uste du gizarteak. Gizarteari promesak egin zaizkio eta horietako batzuek lur jo dute. Guk hori nabaritu dugu konpromiso publiko batzuk hartzean. Hori agerikoa da. Edonola ere, plataformaren diskurtsoak eta errealitateak epaiketa hau kontu garrantzitsua dela ulertzera eramane

dute jende asko, gizarte osoari dagokion afera dela ulertzera.

Zer iritzi duzu Auzitegi Nazionalaz?

Auzitegi Nazionala salbuespenezko erakundea da, hori jakina da. Zuzenbidezko estatuaren izaera “persona guztiak legearen aurrean berdinak direla, berdin tratatuak izan behar direla eta denek dutela berme berbera...” lelo hutsa bihurtu da. Auzitegi Nazionalari larritasun handiko delitu konkrituak epaitzea utzi zaizkio berariaz. Boterearen eremutik modu determinatzailez jokatzera erabaki da, normalki burutu behar ez liratekeen ekimen judizialak burutzen dituelarik. Auzitegi Nazionalari aura berezia eman zaio, eta duen botere eta agintea medio, tratatzen dituzten gaietan oso argi ageri dira justizia eta politikaren arteko konexioak, eta hainbat izendapen nahiz jokabide ustelak dira.

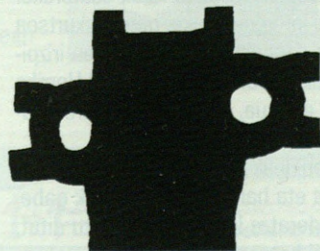
Espainiako Gobernuaren edozein borondate mota zapuzteraino?

Ni ez naiz horren ezkorra. Dударik gabe, justizia bultzada politikoak kutsatuta dago, baina honek ez du esan nahi epaile guztiekin eta epaiketa guztietan horrela denik. Justizia kutsatuta izateak ez du esan nahi epaileek euren kontzientziaren arabera jokatzeko ez dutenik. Kutsadurarik ez balego ere, jokabidea ez litzateke zuzen-zuzena izango. Alabaina, salatu dugun errealitatea agerikoa da, kontuz esateko nahikoa.

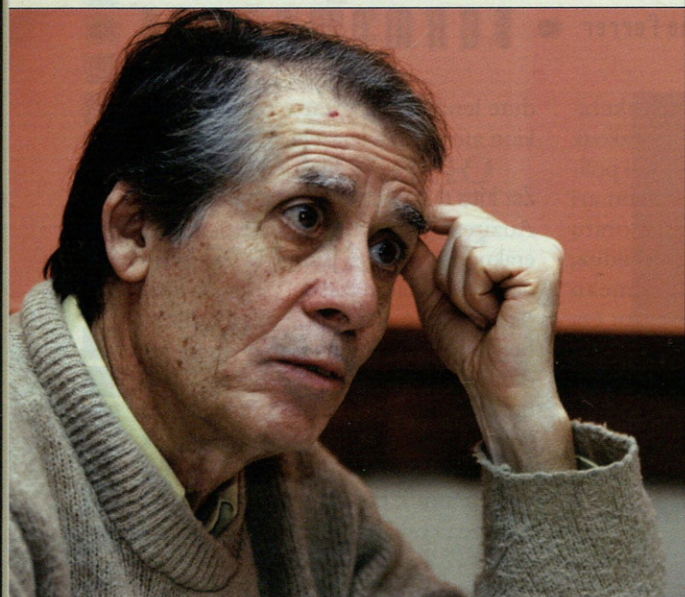
Anoetako Proposamena hizpide honela esan du Rafa Diezek ARGIA: “Ez gaituzte gure karriletik aterako”.

Anoetako karrila oso ona da, baina konplikatu. Ona da, eragile batzuen

Argitalpen honen edizioan lankide:

gizarte ekintza

"Zergatik egon da horrenbesteko axolagabekeria Kataluniako nahiz EAEko parlamentuetan onartutako akordioetan? Bi akordioek *Grouyer* gaztak baino zulo gehiago zutelako".

eta besteen artean ebatzi behar dena zehazten duelako. Konplikaturik da ez duelako bi bide erabakigarrien egutegia zehazten. Hori da zaila artikulatzen, hau da, alderdien mahaia zailki osatuko da ETAren arazoa ebatzen ez den bitartean. ETAren aferra inolako planteamendu politikorik egin gabe zaila da konpontzea, eta ez naiz ordain politikoa emateaz ari, planteamendu politikoa baizik. Arlo horren gainazalean behintzat ezer gutxi ageri da, azpian zerbait ote dagoen? Ez dakit. Eragile batzuek *rollo* ona dagoela diote, harreman onak direla, baina gainazalean gaudenok ez dugu aparteko aurrerapenik ikusi. Anoetako Proposamenaren diskurtsoa eta karrila onak dira ETA faktore horren erabakitzailea ez den bitartean eta politika gailentzen den

neurrian, baina dena oso astiro doa. Batasunak urrats handiak eman dituztela dio, baina ez nau konbentzitzen. Jauregiko kontuak geldiro omen doaz eta pazientzia izan behar dugu, baina...

Zapatero nola ikusten duzu?

Oposizioan zegoela inpresio pobregoa izan nuen berari buruz. Jarrera onak zituen baina bere diskurtsoa oso laua zen. Gobernuan, aldiz, burdinazko egitura, eusteko gaitasuna eta trebetasun taktikoa hauteman ditut berarengan. Denetarikoa aurpegiatu zaizkio, batzuetan arrazoiz, ordea, ideia sendo baten gainean ari da lanean: PP itzultzea nahi ez dutenek behar dute. Alderdian nahiz kanpoan lagundu behar diote eta horretaz ondo baliatzen ari da. PSOE'n lider baten aldaketa honda-

mendia litzateke, bere alderdian ondo dakite hori eta Zapaterok maniobratzeko margena dauka. Alabaina, PPren itzulera nahi ez dutenek ez dakite hainbat politika eremutan zeren alde egiten duten. Hor dago koxka!

Azkenik, zer iradoki dizu Katalunian bizi den prozesuak?

Bat, gehien interesatzen zaidana: gure buruari egiten dizkiogun tranpak. Hau da, Kataluniako Estatutuak adostasun itzela zeukan: %90a. Guri, EAEn, adostasun handiagoa exijitzen ziguten, baita Kataluniako ere bezala jarri ere. Ordea, jabetu gara Kataluniakoak berak ere ez duela balio izan. Bi estatutuek legezko akordioa dute eta berau kontuan ez hartzea demokraziaren inkongruntzia da. Baina, zergatik egon da horrenbesteko axolagabekeria Kataluniako nahiz EAEko parlamentuetan onartutako akordioetan? Bi akordioek *Grouyer* gaztak baino zulo gehiago zutelako. Akordio formalki baliagarriak ziren baina funtsean gaseosoak. Alderdi bakoitzak babesa eman dio proiektu politiko gisa, baina joko politikoan erabiltzeko, ez bere edukian erreparatuta. Akordioen edukien ahultasunak erraztu du berau urtzea Katalunian zein EAEn. Gurean, adibidez, zein neurrian da funtsezkoa Batasunak Ibarretxe Planari eman zion babesa edo EBk edo EAK edo EAJk emandakoa? Hori kontuan izan behar dugu, bestela gure burua engainatzen ari gara. Akordioa zegoen baina ez zen sendoa eta berau konfrontazio politikoan apurtu egin da. Katalunian bezala funtsean. ■

PRENTSA ETA HEDABIDEAK JUBILAZIOTIK

«Hedabideek ez dute informatzen»

Jendea konbikzioz, diru beharraz edota segurtasunez alda daiteke. Bakoitzak bizitza nahi duen bezala bideratzeko eskubidea dauka. Pertsonen eboluzioak ez nau horrenbeste kezkatzen, gauza batzuk eta besteak neurtzeko neurgailu horren desberdina izateak bai ordea. *El Pais* eta inguruko *intelligentsiaren* jarrerak esaterako. *El Pais*ek Euskal Herriko justizia aferekin berebiziko interesa dauka, bere diskurtsoa gai judizialean oso da gogorra, justizia politizatua dagoela eta Hernandoren irizpideak frankistak direla dio, PPren zerbitzura... Haatik, tribunal horiek Euskal Herriko arazoetan dihardutenean, ez dituzte zuzenbidezko estatua, justiziaren eta prozesatuen oreka aintzakotzat hartzen. Izugarria iruditzen zait, deigarria da oso.

Pentsarekiko nire ikuspegia ez da aldatu, hedabideak okerrera doaz. Ez nik lanbidea utzi dudalako (*irriak*), ez naiz horren ergela eta harroputza. Besterik gabe, hedabideak boterearekiko saihezbide edo desbideratze lerro gisara ulertu ditut, baina gero eta lerrokatuagoak ikusten ditut. Garai batean errealtatearen erakuslehoak izaten saiatzen ziren hedabideak, beren lanketa, sintesi, oreka zirela medio, hiritarrak gertatzen denaren adi jartzen saiatzen ziren, baina hori ahanztuta dago. Hedabideak beste kausa batzuen mesederako ari dira, ez informatzeko, zoritxarrez.

ETB-1EKO HIZKUNTZA IRIZPIDEAK

Ikus-entzulearengana helduko diren euskarak sortzen

Hogei urte baino gehiago da euskarazko telebista dugula, eta hango langileek ere ondo ezagun dituzte euskaldun guztion eguneroko zailtasunak. Hizkuntzaren eredu estandarrak mende erdi ere ez daukala, neke da den-dena euskaraz esatea, erdarak makulutzat erabili gabe behintzat. Hala, askotan hutsetik abiatuta ereduak sortzeko beharrea izan dira ETBko kazetari nahiz hizkuntzalariak. Lan burutu gabea da oraindik.

UNAI BREA

Argazkiak: EITB

Goian, *Billy Elliot* filmako irudia. Behean, Goenkaleko aktore batzuk. Eskuinean, goian, *Wazemank* saioko kideak eta behean *Gaur Egun* albistegiko aurkezleak.

INTERNETEN, guztion eskura daude ETB-1en hizkuntza-irizpideak. Urte bi baino gehiago da, izan ere, erabili.com-en irakur ditzakegula; aldiro-aldiro, Asier Larrinaga ETBko Euskara Saileko buruak sinatutako artikuluren bat ekartzen du web guneak. Bereziki oparoa gertatzen ari da, esate baterako, "Bikoizketarako irizpideak finkatzen" saila; dagoeneko bost atal ditu eta gehiago da bidean. Baina gehienbat ETBko kazetariak hizkuntzalariak agertutako zalantzen erantzunak izaten dira erabili.com-en ikusgai. Web guneako arduradunek diotenez, "lehenengo aldia da EITBk bere hizkuntza-irizpideak argitaratzen dituela".

Asier Larrinagak berak eman digu irizpide horien berri. Funtsean, saio mota bakoitzerako hizkera egokiena gauzatzea da helburua. "Hizkera mota bakoitzari dagozkion ezaugarriak zehaztea da gure lana, eta ez hainbeste 'hau esan liteke eta hau ez' esatea". Hala ere, erabili.com-eko testuetan zehaztasun maila handia aurkituko du irakurleak, zalantza zehatzei emandako erantzunak diren heinean.

Babeslea: Getxoko Udala

1+1=bi BENETAKO ELEBITASUNAREN ALDE
POR UN BILINGÜISMO REAL

EUSKARA ZERBITZUA Basagoiti Etorbidea 20 · 48992 Getxo · Tel. 94 4660010 / Faxa: 94 4660014 · E-posta: euskara@getxo.net

NAROA ITURRI, ETBko KAZETARIA

«Bertze, 'bortz', 'erran'...
hitzek badute, 'barik',
'gura' edo 'berba'ri falta
zaien ospea»

Naróa Iturri gazteentzako *Ikusgela* saioan kamera aurrean aritzen diren hiru kazetarietako bat da. Hernaniar euskaldun zaharra da, eta gipuzkeraz egin ohi du eguneroko jarduna. Ez dauka arazorik, jakinarazi digunez, batuaz idatzitako gidoiari lotzeko, baina gidotik kanpo euskalkirako joera agertzen du maiz, ahoskerari dagokionez batik bat.

"Nahiko estu hartzen gaituzte", uste du kazetari gipuzkoarrak, "beti ere Euskaltzaindiaren azken arauen atzetik ibiltzen gara". Hala, gidoietak hizkuntzan formaltasuna omen da nagusi. *Ikusgelako* aurkezleek, haatik, ez dituzte gidoiak hitzez hitz ahortzen, "gehiegizko zuzentasuna" litekeena hauste aldera. "Gauza bat da idatzizkoa eta beste bat ahozkoa", diosku Iturrik, "telebistak baditu bere ikusleak eta haiengan ere pentsatu behar da, euskara xumeagoa erabili beharko litzateke. Xumea, baina ez horregatik eskasa".

Naróa Iturrik zein haren lankideek, beraz, euskalkia erabiltzeko ohitura dute saioa egiterakoan. Bai nahita egin ere. "Betia ere euskara zuzena izan dadin, e?", argitu du Iturrik; "gertatu izan zaigu zuzentzaileengandik gidioia jaso, bizpahiru aldiz irakurri, eta ez oso ondo ulertzea. Horregatik askotan geure modura esaten ditugu gauzak. Gazteentzako saioa da gurea, eta modu jakin batean hitz eginez gero, baliteke haiek ez ulertzea. *¡Qué guay!* eta halakoak ez ditugu esaten, dena den".

Kazetariak adierazi digunez, gidoiarekin guztiz bat ez egiteak ez dakarkie arazorik: "Oso euskara kaxkarra erabili ezean behintzat, ETBn ez diote inori kargu hartzen". Euskalki kontuetan, berriz, ez omen guztiak maila bereko. Izan ere, eta Iturriri jaramon egitera, bizkaiera ez gainerako guztiek onarpen zabala daukate ETBn. "Gipuzkera batuaren antzekoa izaki, 'baimendu' egiten digute erabiltzea. Nafarroako eta Iparraldeko euskalkiek, berriz, oso ondo ematen dute telebistan, antza". Zenbait hizketak, nolabait ere "jantzi" egiten du hizkuntza. Hala, "bertze", "bortz", "erran"... hitzek badute, Iturriren arabera, "barik", "gura" edo "berba"ri falta zaien ospea.

"Zer hizkera erabili behar den esateak -azaldu du Larrinagak- tarte zabala uzten dio kazetariari. Bakoitzak, gero, askatasuna dauka tarte horren barruan bere bidea bilatzeko". Euskara Saileko buruak albistegiak ipini ditu adibide. Horietan erdibidea topatu behar omen du hizkerak: ez jasoegia eta ez kalekoegia, ez teknikoegia eta ez zabarregia.

Erregistro falta

Bizitzaren zenbait arlo euskararentzako arrotzak ziren ETB-1 lehen urratsak ematen ari zenean -oraindik badira kasu askotan-, baina telebistak haien berri eman behar zuen, eta ahalik eta hizkuntzarik txukunena erabilita gainera. Berdin esan liteke bikoizketaz; erregistro asko sekula euskaratu gabeak zeuden. Lourdes Oñederra EHuko irakasleak dioenez, "ETBko hizkuntzalariek indar asko xahutzen dute itzulpengintzan". Badaki zertaz ari den, lau urtez hizkuntza-aholkularia izan baitzen ETBn.

Larrinagak adibidea eman digu oraindik dauden gabeziez ohartarazteko: "AEBetako film askotan agertzen diren epaiketen hizkuntza euskaratzea gaxa da. Egin egiten da noski, azkenean pelikula ematen dugu eta". Gauza bera esan liteke bestelako hizkera batzuez. Ez omen da lan erraza, berbarako, New Yorkeko auzo

"Beharrezkoa da ETBk eredu desberdinak zabaltzea, geroko euskararen aberastasunari eta erabilgarritasunari begira. Kontua ez da euskara ona edo euskara txarra. Horretaz gehiegi dakigu"

LOURDES OÑEDERRA

baztertu bateko beltz biri euskaraz solasaztea. Gazte hizkeraz den bezainbatean, inkestak ere egin zaizkie euskal neska-mutilei, haien jardunean telebistarako eredu erabilgarri bila.

Kontuak kontu, Asier Larrinagak oso ontzat jotzen du ETBn egiten den euskara, oro har. "Aurrerapen izugarria egin da arlo askotan, eta ez bitarteko gehiegirekin".

Ereduek sortu beharra

Aipatua dugu dagoeneko Lourdes Oñederra. Berari ere egin diogu galdera: Euskara ona egiten al da ETBn? Erantzuna, beste galdera bat: "Zer hartzen da euskara ontzat? Alegia, euskara ona bada euskara bizia, erabiltzen dena, nola-hala iristen dena... orduan bai, euskara ona da. Kontua da nola iristen den". Oñederraren ustez, hizkuntzaren ontasuna gehiegi lotzen da gramatikazko zuzentasunarekin, "eta hori beharrezkoa da, baina ez nahikoa; telebistako zenbait saiotan bereziki, ez da

Diglosia ETB-1en ere

ETB-1eko euskara arduradunek —eta beste langile batzuek— ordu asko eman behar dute itzulpengintza lanetan. Batzuetan, gainera, horra ere ezin ailegatu. Diglosiaren ispilu ederra da ETB-1: behin baino gehiagotan gaztelaniari leku egin behar zaio. Halaberharrez?

Asteburuetan ordu askotxo hartzen dituzten kirol-emankizunetan, esate baterako, ezagun da adierazpen asko —dela zuzenean jasoak direlako, dela grabazioa itzultzeko astirik izan ez delako— gaztelania hutsean datozkigula. Baliabide faltari egotzi dakizkiokeen horiez gain, badira beste kasu batzuk. Ira-garki askotan, berbarako, euskaraz dago ahotsa, baina gaztelaniaz idatzizkoa. “Diruak agintzen du hor”, dio etsipen pixka batez Lourdes Oñederrak; “sikiera, amore emanez lortzen den dirua balantza orekatzeko erabil liteke, euskara indartzeko, alegia. Dena den, halakoek

kritika asko jasotzen dute, baina badira gauza larriagoak”.

Oso lantzean behin, ETB-1ek bere programazio zatitxo bat gaztelaniazkoa izatea onartzen du, hala eginda etekina lortzen duelakoan. Aldiro-aldiri ematen den *Segovia-ko ihesa* filman, konparazio baterako, zati ugari gaztelania hutsezkoak dira, azpititulurik ere gabe. Asier Larrinagak argitu digunez, pelikularen egilearen nahia da hala eman dadin: “Guk ezin dugu besterik egin. Aukera bakarra ez ematea genuke”. Beste horrenbeste esan daiteke Donostiako Zinemaldiko aurkezpen-ekitaldiaz. Bere horretan ematen da ETB-1en, hau da, gaztelaniaz gehienbat. “Horrelako ekitaldi batek prestigioa ematen dio kateari”, dio Larrinagak. Prestigio horren prezioa tarte labur batez euskarazko telebista desagertzea da. Garestia ala merkea?

Donostiako Zinemaldia ETB-1ek emititzen du. Aurkezleek euskaraz eta gaztelaniaz egiten dute eta gaztelaniazkoa ez dute itzultzen.

“AEBetako film askotan agertzen diren epaiketen hizkuntza euskaratzea gaxta da. Egin egiten da noski, azkenean pelikula ematen dugu eta”

ASIER LARRINAGA

inondik inora funtsezkoena. Kontuan hartzen dute hori ETBn? Ez dakit”.

Euskararen normalizazioan zeregin funtsezkoa dauka telebistak. Oñederrak, batik bat, geroako belau-naldientzako ereduak sortzea zein garrantzitsua den azpimarratu gura luke. “Beharrezkoa da ETBk eredu desberdinak zabaltzea, geroako euskararen aberastasunari eta erabilgarritasunari begira. Kontua ez da euskara ona edo euskara txarra. Horretaz gehiegi dakigu, arau gehiegi ere baditu Euskaltzaindiak. ETB bezalako medio batean, zerbait esaten denean lehenengo aldia da hori esan behar dena euskaraz, eta hor ez dago on eta txarrik. Badaude errefrentziak eta funtsezko ontasun bat behar dugu, ez diot ezetz, baina geroari begira ikerlana egin behar da eta hori, gainera, ezin dugu hizkuntzalariok bakarrik egin”.

Euskalkiak eta batua

Esan gabe doa: ETBn batua erabiltzen da. Hala ere, euskalkiek ere eduki lezakete euren txokorik, hiztegiari dagokionez, batez ere. Telebistako esatariak eta fikzio-produktuetako pertsonaiek darabil-

tzaten hizkuntzaz ari gara noski; kanpotik bertara doanak nahi duen modura egin dezake, non ez den gaztelania hutsez, *Basetxea* lehiaketan bezala esaterako.

Miren Aburuza Hiznet ikastaroko ikasleak, idatzizko lana egin behar zuela-eta, ETB-1eko ume eta gazte hizkera aztertu du orain gutxi, euskalkien erabilerari arreta berezia emanez. “ETBk, saio batzuetan, euskalkiak erabiltzea nahi du”, diosku. Oinarriak batua behar du izan, hala ere, hizkuntzaren oinarritzat har baditzakegu aditz laguntzaileak. “ETB ez da eskualde jakin baterako telebista”, gogorarazi du Asier Larrinagak; “kontua da zer

saio motatan egin daiteke kalean egiten den moduan? Albistegietan ez, argi dago, hor estandarra erabiltzen da”. Baina badira hango edo hemengo “ukitu” handiagoa onartzen duten saioak. *Goenkale*n, esaterako, oso hizkera mota desberdina dute aktore batzuek eta besteek. *Wazemank* saioa, berriz, salbuespena da euskalkiak gordin erabiltzen baititu. Batua usaindu ere egin ez duen euskaldun zaharren batek eskertuko dio beharbada. ■

Filmak euskarara bikoizteak lan handia eskatzen du. Film bakoitzean, hizkera erregistro bakoitzarentzat euskarazko parekoa sortu behar da. Ez da beti erraza izaten. Argazkian *Bridget Jones's diary* filmeko irudia.

Bero-beroan

Bake prozesuaren testuingurua eta honek Nafarroa Bai-ri eragiten diona

Nafarroa Bai osatzen duten indarrek adierazi dute jada 2007ko udal eta foru hauteskundeetara aurkezteko asmoa. Ez da berria, 2004ko Espainiako hauteskundeetara aurkezteko koalizioa eratu zenean ere asmo horrekin eratu baitzen. Baina orduko testuingurua eta egungoa desberdinak dira eta horrek eragina dauka koalizioaren eragilean artean. Kontraesanak oraingoz 2007ko hauteskundeetan izateko aurkezpen publikoaren erritmoe-tan agertu dira eta, koalizioko beste kideek ez bezala, EAK ez du presa berezirik agertu aurkezpene egiteko. Testuinguruaren eragina, hau da, bake prozesuaren inguruan egosten ari denaren eragina agerikoa da Nafarroa Bai-ko eragilean artean. Funtsean dagoena da ea balizko bake prozesuak nola eragiten duen Nafarroa Bai eta Batasunaren harremanen artean, eta bi indar hauek hauteskondeei begira duten asmo eta jarreratan zertan eragin dezakeen.

Maragallen eta ERCren posizio zaila, Zapatero eta CiUren posizio ona

Nola demontre aterako da Generalitateko hirukoa Estatutuaren onarpenak hartu duen norabidearen eraginetik? PSOEek CiU behar du eta honen aldeko apustua egin du, PSCren eta Pasqual Maragallen kontraesanen bizkar. Jose Luis Rodriguez Zapaterok elkar ulertze-ra behartu nahi ditu PSC eta CiU, baina horrek hirukoaren amaiera esan nahi du, areago ERCK PSOE-ren eta CiUren arteko akordioa arbuiazen jarraitzen badu.

Interpretazioen erresuman hasiera gertuago

“Luzea, gogorra eta zaila” izaten da beti bake prozesu bat, baita kontsentsuatua dagoenean ere. Beraz, zeresanik ez, PP moduko alderdi indartsu bat kontsentsu horretatik at badago. Horrek sekulako zalan-tzak uzten ditu airean, bake prozesuaren gidarien kontrolatik at. Zapaterok joan den astean egindako adierazpena ondo hartu da alde guztietan, PPrenean ezik, noski. UGT eta LABen bilera ofiziala ere hor dago. Ramon Jauregiren adierazpenak... Mugitzen ari dena norabide egokian mugitzen ari da, antza denez. Orain, berriz ere, Zapaterok, eragile politiko gehienek eta komunikabideek, iritzi publikoa ETARI begira jarri dute, eta erakundeak su-etena egunetan eman dezakeela iradokitzen da. Egia da, su-etena ala nolabaiteko keinu handia egin beharko duela erakunde armatuak uda aurretik alderdien mahaia eratu nahi bada, eta eragile garrantzitsuenek diote mahaia uda aurretik eratzeke moduan egon litekeela. Baina datu argi eta zehatzik ez da ezagutzen eta, beraz, interpretazioak ate guztiak parez pare zabalik ditu.

Zer da...

CENER

CENER akronimoa Centro Nacional de Energías Renovables erakundeari dagokio. Centros Tecnológicos de Navarra entitatearen parte da, zeinetan partizipatzen baitute, halaber, Nafarroako Gobernuak, Nafarroako Unibertsitate Publikoak, Nafarroako Unibertsitateak eta beste erakunde batzuek. CENERek Sarrigurren dauka egoitza. Zentro teknologiko estatala da eta Espainiako Estatuan energia berriztagarriak ikertzea, garatzea eta sustatzea da bere lana. Biomazaren arloan, energia eolikoarenean eta eguzkiarenean eta arkitektura bioklimatikoan aritzen da bereziki. Jardun-eremu zabal horrek eta instalazio-azpiegitura egokiak Europan ere erreferentziatzeko zentroa

izatea ekarri diote. CENERek funtsezko bi helburu dauka: batetik, energia berriztagarrien sektoreko enpresen lehiakortasuna hobetzea, haien I+G beharrei erantzuteko balio erantsi handiagoko zerbitzuak eta aktibitateak eskainiz eta teknologia transferituz; bestetik, energia berriztagarrien garapena bultzatzea, dela ezagutza zientifiko eta tekniko aurreratuak sortuz eta eskuratuz, dela erakunde publikoei dagozkien xedapen teknikoak eta legalak sortzeko laguntza emanez. CENERek segidako lau arlo hauen inguruan egituratua dauka jardura eta zerbitzu-eskaintza: energia biomasa, energia eolikoa, eguzki-energia eta arkitektura bioklimatikoa.

Daniel Udalaiz

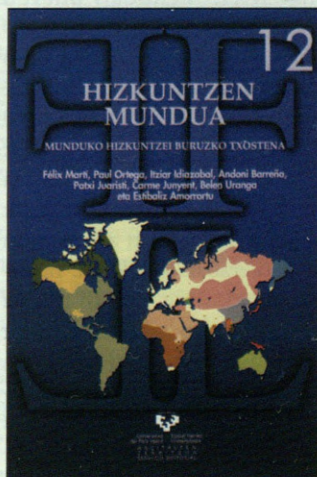
Baionako Szewczyk epaileak ikastolek akulturazioa eragiten dutela dio

BAIONAKO FLORENT SZEWCZYK, familia arazoetako epailea dibortzio kasu batean ari da lanean. Gurasoetako batek eskatu dio haurra Seas-kako ikastolatik atera eta eskola publikoan sartzea. Epaileak eskaria onartu du eta baita arrazoitu ere: ikastolak “dekulturazio eta akulturazio arriskua” omen dakar. Seaskako lehendakari Ixabel Xarritonek adierazi duenez, epailea, beste hainbat bezala, frantziar ikuspegi kolonialista hertsian oinarritu da. Larriena da, bere ustez, laido horiek errepikatzen direla eta sakoneko ideologia baten adierazle direla. Euskararen Erakunde Publikoko lehendakari Max Brissonnek esan du bitartekari lanak egingo dituela epai honetan. Gaineratu du epaileak gaia ez duela ondo ezagutzen. Esate baterako, Seaskatik haurra atera eta Ikas-Bi ereduaren sartzeko erabakia hartu eta Ikas-Bi eredurik ez da existitzen, Ikas-Bi, eskola publikoan euskararen alde ari den hainbat gurasok osatutako elkarte baina.

Munduko 6.000 hizkuntzetatik 4.000 desagertuko dira XXI. mendean

UNESCOK ekainean aurkeztu zuen munduko hizkuntzen egoeraz egindako lana: *Hizkuntzen Mundua*. Orain euskaraz argitaratu dute EHUn laguntzarekin eta Felix Martí liburuaren koordinatzaileak adierazi duenez, XXI. mendean 6.000 hizkuntzetatik 4.000 galduko dira. Bere ustez, euskara ez da izango horien artean. Euskararen egoera osasungarria dela azpimarratu du, “nahiz eta beti ere erlaxatu gabe eta tentu handiarekin jokatu behar den”. Baikor da Martí, baina Nafarroan eta Ipar Euskal Herrian euskarak bizi duen egoerak asko kezkatzen dituela gehitu du.

Unescok ingelesez ekainean argitaratu zuen liburuaren euskarazko itzulpenaren azala.

Irulegiko Irratiaren 25. urtemuga gazi-gozoa

NAFARROA BEHEREKO Irulegiko Irratiak 25 urte beteko ditu aurten. Mende laurdena bada ospatzekoa, baina irratia ekoera ekonomiko kezagarria ez dute alboratu utzi nahi. 241.000 euroko aurrekontua du irratia eta hirutik bat entzuleen ekarpenek osatzen dute. Batetik, entzuleen ekarpena ahultzen doa eta bestetik, orain arte jaso duten gazte enpleguaren diru-laguntza ere bukatzen doa. Herriko Etxe eta herri elkargoei ere eskatzen diete dirua, baina ez da nahikoa. Esate baterako, udan langile batek irratia utzi du eta ez dute ordezkorik hartu. Urtero egiten dute otsailean kanpaina entzuleei dirua eskatzeko eta aurten ere egingo dute, baina eragile publikoei egiten diete eskaria irratia gizartearen eta ekonomian betetzen duen funtzioagatik.

Irulegiko Irratia bezalatsu beste irratia batzuk ere diru-laguntza eske dira azkenaldian. Baionako Gure Irratiak kanpaina abian du egoitza berriera igarotzeko beharrezko dirua lortzeko eta Info 7 irratia sortu berriak ere laguntza eskatu du proiektuak aurrera egin dezan.

BAHEA Usurbilgo Aitzaga elkartearen itxiera horretan geratuko den ala zerrenda luze baten hasiera izango den, hor dago kezka. Bizi diren garaioetan inongo zentzurik ez duten gertaerak dira, baina indarrean dauden legeen eta indartsu diren epaileen indarraren erakusle ere bai. Grande Marlascak serio hartu ditu HB, EH eta Batasunaren aurka dauden auto eta legeak eta hari horretatik tiraka oso urrutitu heldu daiteke eta min handia egin liteke. Espainiako Gobernuari dagokio bere eremuan ordena jartzeko, baina horrek borondatea behar du eta denbora ere bai.

Hegaztien gripea, gugandik ere gero eta gertuago

Aspalditik dago iragarria hegaztien gripea mundu osoan hedatuko dela eta oraingoz hala gertatzen ari da, jadanik pasatu baita Asiatik Europa eta Afrikara. Pertsonaie ere eragin die, baina oraingoz nagusiki hegaztien artean ari da hedatzen. Afrikan izan dezakeen eraginarekin agertu dira kezkatuak adituak, beste gaitz batzuekin gertatu den moduan, gaitzaren hedapenean kate begi ahulena delako kontinente afrikarra. Europarako aurreikuspenei buruz, oraingoz bederen nezakaritza mailan sor daitezkeen kalteak eta kontrolean ari dira jartzeko indarrak. Europari begira garai klabea dator orain, udaberriarekin batera, hegoaldeko hegaztiekin Europarazko norabidea hartzen baitute. Eta galdera nagusiek airean jarraitzen dute? Nola eragingo du honek gizakienengan? Denbora kontua bakarrik da hegaztien birusaren mutazioa? Prestatuta al gaude iragartzen den balizko pandemiari aurre egiteko? Oraingoz erantzun gehienak airean dira, baina alarma gorri guztiak piztuta daude eta Munduko Osasun Erakundeak piztutakoak dira.

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

India globalizatua: lurralde bat eta bi mundu

Indiak ekonomian aurea hartuko omen die Estatu Batuei 2050. urte inguruan. Txinarekin batera, India nagusi izango da XXI. mendean. Baina gaur oraindik India leku ikaragarria da pobre bizi bazara. Hona bere garapen eredia: teknologiaz betetako uharte txikiak txirotasun itsasoaren erdian.

LAKSHMI MITTAL-EN AGINDUETARA ariko dira laster Euskal Herriko 4.000 langile, Mittal Steel enpresak Europako altzairugile nagusia den Arcelor erosteko erabakia gauzatzen baldin bada. Globalizazio neoliberalaz dugun irudiaren baitan ulertzen genuen, Txinan eta Hego Amerikan euskal nagusien (berdin kooperatiben) mende aritzea milaka behargin. Aldiz, gure fabrikak Indiako batek erostea txokante egiten da.

Egia esan, Mittal Steel enpresa ingeles-indiarra dela diote, eta batek daki bere baitan daraman kapitala nongoa ote den. Hala ere, herritarroi operazio ekonomiko honek balio izan digu gaurko India deskubritzeko.

Britainia Handiko ezkertiarrentzako erreferentziakoa den komunikabide batek, *The New Statesman* astekariak, dossier nagusia eskaini berri dio Indiari. Munduko bigarren giza-multzo handienari dagokionez, alde ezberdinetatik saiatu da kazeta hori India erraldoiaren iraganen eta gaurko errealitatean arakatzeko. Artikuluetako bat, *One Land, two planets* (Lurralde bat, bi mundu), Edward Lucek idatzi du. Luce iaz arte *Financial Times* egunkari kontserbadoreak eduki du Asia Hegoaldeko bulegoaren buru. Curriculum horren jabe izanda, zerbait bereziagatik hautatuko zuen *The New Statesman* bere orrietarako.

Artikuluaren hasiera aldean honela dio Edward Lucek: "CIAn, inbertsio bankuetan, mendebaldeko unibertsitateetan eta negozioen prentsan ari diren

ekonomi-futurologoek diote Txinak eta Indiak XXI. mendeko uneren batean, munduko ekonomiaren nagusitasuna hartuko dutela. Washingtongo zenbait inteligentzia erakundetan uste dute Txinak AEBak 2030 eta 2040 artean harrapatuko dituela, eta Indiak 2050 inguruan. (...) Beraz, etorkizuna asmatzea ez da zaila. Baina jakintsuak eztabaidan hasten dira hori zein epetan gertatuko den erabakitzerakoan. Indiarren urteko hazkunde tasa bi puntu gorago edo beherago kalkulatzek une hori 2050era aurreratzen edo 2090era atzeratzen baitu. Jakina, horrela gertatuko da baldin eta hirugarren aukera bat jazotzen ez bada: Hiesaren kontrako borrokan huts egiten duela edo gerra nuklear batean sartzen dela, Pakistanen kontra adibidez".

India aipatu eta berehala Pakistanez gogoratzen garena mendebaldarrok, horretaz kexatzen omen dira diplomatiko indiarrek. Haiek, aldiz, Txinarekin uste dute ari direla konparatzen eta konpetitzen. Txinak bezala, ekonomi hazkunde oso handiak baitaizka urtero Indiak, %6tik gorakoak. Baina beti ez da horrela izan.

1947tik 1991 bitartean urtero batez beste %3,5 inguru hazi zen Indiako ekonomia. Baina garai hartan populazioa %3 handitzen zenez urtean, azkenean %1ekoa zen ekonomiaren hobetzea. 1991tik aurrera ordea, hazkunde tasak %6tik gorakoak izan dira ekonomian eta populazio gehiketa berriz %2an dabil.

Irudi-muntaiak polito islatzen du Indiak garaiotan bizi duen eskizofrenia. Argazki nagusia enpresa indiar batek Interneten aurkeztzen duen konposaketa da; Indiako informatika eta zerbitzu enpresek milioi bat langilerekin munduko ekonomia alorrik puntakoenetan sartu dute muturra, batez ere Mendebaldeko korporazio handiei software, *back-office* eta subkontratazio aukerak eskainiz. Ezkerreko irudian, berriz, Mumbai hiriko auzune txiro batean argazkian hartutako gazte eta haurrak ikusten dira. Zerbitzu globalizatuaren lehiazten duen India berak biltzen ditu munduko txiro gehien.

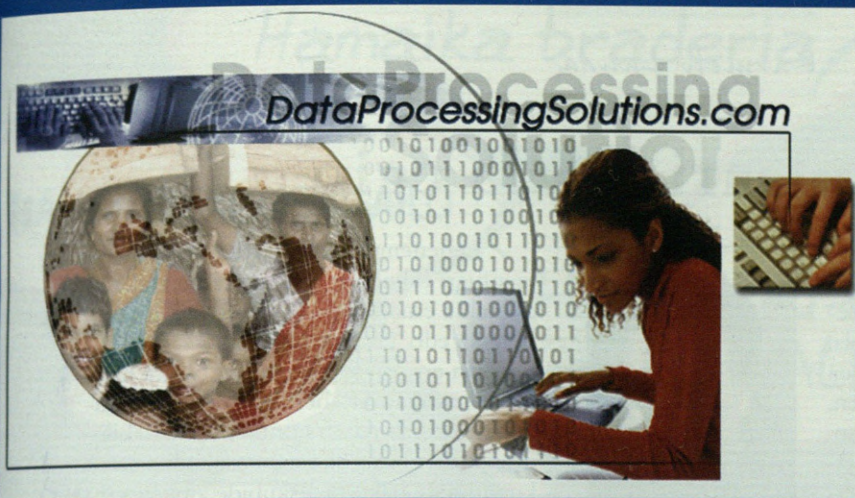
Hazteko eskema berri honetan (1991n Indian ezarritako politika neoliberalerik esker, esango du Edward Lucek, bere belarri ideologikoa erakusteko konplexurik gabe) 15 urte behar ditu Indiako ekonomiak bere indarra bi halakotzeko.

Makroekonomiako datuek erakusten duten hazkunde irudi horrek badu bere ifrentzua: ez da munduan beste lekurik Indian adina pertsona txiro bizi denik. 300 milioi jende bizi dira hemen egunean dolar bakar bat baino gutxiagorekin; Munduko Bankuaren irizpideen arabera, txirotasun erabatekoan. Populazioaren herena bizi da Indian maila beldurgarri horretan; Txinan aldiz 85 milioi. "India ariko da software merkatuaren gero eta zati handiagoa harrapatzen, eta bere manufakturrek muturra sartuko dute farmazia edo auto osagaien esportazioetan, baina aldi berean, indiar multzo izugarria beste planeta batean bizi dela dirudi". Planeta horren alde distiratsutik iritsi zaigu Lakshmi Mittal.

Erbi txinatarra ala dortoka indiarra?

Txina eta India oso ezberdin ari dira jokatzeko globalizazioaren partida. Indiak argi eta garbi zerbitzuen alorrean lehiazten du: softwarea, enpresen *back-office* delakoa (korporazioen telefono bidezko arreta, kontabilitatea, sistema informatikoa eta abar eramatea) eta azpikontratazioetan. Ahaztu gabe bankuak, zerbitzu medikuak, Bollywood eta beste komunikazio enpresak eta publizitatea. Indiako Barne Produktu Gordinaren %55 zerbitzuek metatzen dute, eta industriak %25.

Txinan alderantziz gertatzen da, han manufaktura dira oinarri. Gehienetan atzerriko multinazionalekin elkartuta,

Txinako konpainiek "gauzak" ekoizten dituzte: jostailuak, autoak, janzkiak, tresna elektronikoak... eta mundu osora esportatzen. Alde horretatik osagarriak dira biak: Indiak zerbitzuak esportatzen ditu, Txinak berriz, gauzak. Ondorioz, Txinan 100 milioi langile ari dira fabriketan, eta Indian aldiz zazpi milioi.

Indian 470 milioi pertsonak osatzen dute lan indarra. Aipatu ditugun industriako zazpi milioi beharginez gain, subkontratazio eta software industrian milioi bat indiar ari dira lanean, besterik ez. Mendebaldean diogu azpikontratazio horietan ari direnak esklabo modernoak direla, eta gure neurrietan hala dira; baina Indiatik bertatik begiratuta, milioi hori erdi mailako klasean kokatuta dago.

Zerbitzu sektorea izugarri hazi da azken hamarkadan, Indiak munduan lehiatzeko osagaiak eskaini dituelako: ikasketa maila handiko pertsona titulu-dunak, ingelesez mintzo direnak, ingeniariak usuenean, baina baita disziplinatuz, administratzaile eta bestelakoak ere, Mendebaldeko profesionalek baino

askoz gutxiago kobratzen dutenak.

Indian bizi diren 1.100 milioien bi herenak nekazaritzatik bizi dira. Iaz, ia 400 milioi nekazari indiarren artean, 150.000 milioi dolarreko aberastasuna ekoizti zuten. Eta Informazio Teknologia (IT) ari diren milioi bat indiarrek berriz, 25.000 milioiko aberastasuna sortu zuten, gehienak esportaziotan. Edward Lucek kontuak atera eta dio ITetako langileotako bakoitzak nekazari baten 65 halako aberastasun eragin zuela.

Diru zenbaki horiek erakusten duten etena agertzen da gero herritarren eguneroko bizimoduan. Indiak bonba atomikoak baditu -zienta bat, uste denez- horiek garraiatzeko misilak ere bai, bere satelite sistemaren jabe da eta 2010erako gizona eraman nahiko luke Ilargiraino, Txinak nahi duen moduan. "Bitarte horretan (dio Lucek) Indiako emakume gehienek egun argia joan eta ilundu arte itxaron behar dute naturak ezarritako beharrak egiteko. Indiako etxeetan herena ere ez dira komuna

dutenak. Apenas badagoen komun publikorik".

Txina eredu klasikoaren arabera ari da hazten: nekazal kapitalismotik hasi, ondoren manufaktura merkeetan sartu, orain balio erantsiko produktuetan hasi da, eta pentsatzekoa da laster zerbitzuak indartuko dituela. Indiaren hazkundeak ez dauka linealtasun hori: Indiako ekonomian ikusten dira sakabanatuta uharte batzuk *high-tech* motako lan sofistikatu egiten dutenak, oraindik erdi-feudalismoan murgildutako itsasoaren erdian. Puntako teknologia guneak biztanleen erdiak, oraindik, etxean argindarrik ez daukan lurraldean.

Txina eta Indiaren arteko beste ezberdintasun nagusia sistema politikoa da, noski. Edward Lucek esango lukeenez, "Indiak 1947an bereganatu zuen demokraziaren frankizia, ia industrialari batere ez zuenean eta bere herritarren %16a baino ez zenean alfabetatua. (...) Demokrazia da, munduko naziorik anitzena den India batuta atxikitzeko pagatu beharreko prezioa".

Hain zuzen horregatik uste du Lucek Indiak harrapatuko duela atzetik askoz homogeneoagoa den Txina. Erreforma juridiko eta politiko sakonak egin beharra izango du Txinak, eta horrek ezegonkortasun handiak eragingo dizkio barruan. Baina Indiaren dibertsitate handiak lagunduko omen dio aurrera kontsentsu handiagor jarraitzen. "Irakurleok (dio Lucek) barkatuko didazue topikoa, baina imajinatu dezaket, egun on batean, dordoka indiarra gai izango dela erbi txinatarrari aurea hartzeko". ■

<http://www.argaia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.

Zure gorputzak 8 orduko atsedena behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

Zure lasaitasuna da garrantzitsua. Horregatik, **MultiOpticas**en gure produktu eta zerbitzu bakoitzean kalitate eta garrantzi handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko genuke zu gustura egotea Espainiako optika-sarek handieneko - **MultiOpticas** - profesionalengan konfiantza izan duzulako

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Herroni, 4 - DONOSTIA

Karmelo Landa

Esperantzari lekua egin

P

rozesua dela eta ez dela, umoreak gurean segituan aldatzen dira azkenaldian zuri-
tik beltzera. Horrela dabil gurean espe-
rantza, non eta noiz pausatu ez dakiela.
Hala gabilta maiz auzora begira, ea
beraia, katalanena, ondo ateratzen zaien,
hortik gure mesedea ere etorriko delakoan.
Beti ikas daiteke besteen buruan, eta Kata-
luniako prozesuak argi agertu digu muga-
rriak azken finean non kokatzen diren,
aurreko artikulua batean aipatzen genituen
puntuetan, hain zuzen ere: naziotasuna eta
katalanaren derrigortasuna. Arriskuak non-
dik datozkeen ere erakutsi digu, bide batez,
Mas-Zapatero itun ezkutua. Segituan jarri
gara begira ea etxean Masen antzik nori aur-
kitzen diogun. Baina esperientzia katalanak
argi erakutsi diguna, batez ere, beste hau
izan da: aurreko Estatutuaren erreforman
eta Konstituzio espainiarrak markatzen
duen eremu estuetan jokatu nahiak berez
itotzen dituela aukerarik ederre-
nak. Eta ez gaude horretara behar-
tuta. Beste erreferentzia zabalago-
ak ere badirelako. Ez dugu,
halabeharrez, mundua Estatu
espainiarraren edota frantziarraren
eremuetara mugatu beharrik.

Europa zabalera begira, ez
bakarrik Batasun europarrean bil-
tzen dena, baita ipar eta ekialdera
zabaltzen diren herrialde europar-
rak kontuan hartuta, oinarrizko
hiru kontzeptu hauek, herria,
nazioa eta estatua, azken hamar-
hamabost urteetan dantzan dabil-
tzala ikus daiteke. Frantzia jakobi-
noak sortu zuen estatu-nazio
lotura derrigortu hori, gero Estatu
espainiarrak ere saiatu duena, ez da
gaur, urrunetik ere, eredu bakarra
ez eta baliozkoena. Nazioaren
definizio berri gehienek zalantzan
jartzen dute eredu unitarista hori
eta, ondorioz, nazio frantziarrak
edo espainiarrak mintza daiteke-
nik, estatua besterik ez dagoen tokian, eta
honen barruan nazio desberdin anitzak.

Definizio berriak saiatu aurretik ere,
gaurko panorama europarra begiratzen
badugu, bost egoera desberdin aurkituko
ditugu:

DANI BLANCO

✓ Lehenengo talde batean, nazio kon-
zeptuari eskubide zibilen eremu soilaren
esania ematen dioten Estatuak ditugu:
Belgika edo Turkia, adibidez. Estatu bion
barruan ere, ondo dakigunez, badira herri
eta komunitate desberdinak, baina estatu-
konstituzioak nazio kontzeptua darabile-
nean, bakar-bakarrik estatu osoko hiritarren
komunitate bakarra, eskubide zibilen sub-
jektua, aipatzen du.

✓ Bigarren talde batean kokatzen dira
nazio kontzeptua herri-nortasun kolekti-
bo bereziarekin lotzen dituzten estatuak:
Lituania, Irlanda edo Ukraina ditugu talde
honetan. Kasu hauetan, estatu-konstitu-
zioan nazioa eta herria, hizkuntza, norta-
suna eta borondate kolektiboa elkarloturik
agertzen dira.

✓ Hirugarren talde bateko estatuek nazioa
eta herria kontzeptuak berdindu nahi dituzte,
eta hauetatik estatu bakarraren legitimazioa

ondorioztatuz. Horiexek dira, besteak
beste, Espainia, Hungaria edota Eslo-
veniaren kasuak. Nazioa=herria=abe-
rri bakarra da, adibidez, Konstituzio
espainiarrean agertzen den ekuazioa.
Hortik dator gero, esate baterako,
Kataluniari naziotasuna onartzeko
zailtasun-ezintasuna, egunotan nabar-
mentzen ari dena.

✓ Baina bada laugarren talde bat
ere, nazio kontzepturik erabiltzen ez
duen estatuena. Finlandia, Portugal,
Alemania, Txekia edo Suedia, adibi-
dez, herri gisa definitzen dira beren
konstituzioetan, eta ez dute nazio
kontzepturik aipatzen.

✓ Eta azkenik, ez naziorik ez
herriarik agertzen ez dituzten estatue-
tako konstituzioak ere baditugu, eta
hauen artean sortu berriak (Bosnia-
Herzegovina, Mazedonia) edota txi-
kienetakoak (Zipre, Luxenburgo...).

Gauzak horrela, Europa zabalean
nazio-estatu lotura jakobino derri-
gortua krisian dagoela esan daiteke,
eta herri bakoitzari nazio artikulazio demo-
kratikoa emateko joera apuntatzen dela
etorkizunean, gaur egun nazio hori estatu
desberdinen artean sakabanaturik aurkitzen
bada ere. Abia dezagun orduan bide horre-
tatik gure esperantza. ■

Europa zabalean nazio-estatu
lotura jakobino derrigortua krisian
dagoela esan daiteke, eta herri
bakoitzari nazio artikulazio
demokratikoa emateko joera
apuntatzen dela etorkizunean,
gaur egun nazio hori estatu
desberdinen artean sakabanaturik
aurkitzen bada ere.
Abia dezagun orduan bide
horretatik gure esperantza

Hamaika braderia

HAMAIIKA AGUSAGAILU

HAMAIIKA
HARRIKALDI

Hamaika
expantukeria

Gozatu euskararekin!

LIBURU BAKOITZA

7€

HARPIDEDUN
PREZIOA

6€

ESKAERAK: denda@argia.com • www.argia.com • ☎ 943 37 15 45

OSKORRI & kukubiltxo

**DOKTOR
DO RE MI
ETA BENEDIZEBRA**

bbk

B

Bilbao

UDALA
AYUNTAMIENTO

Kultura eta Euskara Saila
Área de Cultura y Euskera

BetiZu
KLUBA
BetiZu

LA CASILLA

**Otsailaren 26an
(KARNABAL DOMEKAN
eta denok disfrazaturik)
Eguerdiko 12etan**

Sarrera bakarra: 10 €
(Ume guztiak eta nagusiak)

sarreraren salmenta = venta de entradas
bbk-ren gordinetara kutsatzen = en los caños multimedios de bbk
telefonoz 944 310 310 por teléfono 944 310 310
edo www.bbk.es o en www.bbk.es

bbk

eta **eker** megadendetan